

LJUDSKI TEDNIK

Leto III. - Lr 15. - Jugolir 10. - Din 6. - Poštarna plačana Trst 16. julija 1948 Speditone in abbon. postale n. 2 gruppo Stev. 126

**ZIVELA ANTIFAŠISTIČNA
ENOTNOST SLOVANSKEGA
IN ITALIJANSKEGA LJUD-
STVA TRŽAŠKEGA OZEMLJA**

Z LJUBEZNIJO GRAJENO BRATSTVO BO MORALO SEDAJ DOKAZATI SVOJO TRDNOST

Vsako človeško delo pride enkrat pred največjo preizkušnjo svoje vrednosti. Upravičeno smemo zapisati, da je prišlo sedaj pred tako preizkušnjo delo naših ljudi, italijansko-slovansko antifašistično bratstvo.

Dogodki v zvezi z izjavo Informacijskega urada komunističnih partij o stanju v jugoslovanski Partiji, so na našem ozemlju globoko pretresli vso demokratično javnost. Najobčutljivejši pa so posledice tega dogodka v glavnih organih komunistične partije Tržaškega ozemlja, katerim lahko javnost sledi po ostri diskusiji v tržaškem demokratičnem tisku. Gre namreč za pojav ki je bil glede na naše prilike skoraj neizbežen. Izpostavljenost našega ozemlja močnim osvajačnim težnjam ameriškega in seveda italijanskega imperializma, je koncentrirala v našem mestu vsakovrstne agenture sosednega italijanskega imperializma, ki s pomočjo mednarodnega, vztrajno, javno in seveda tajno delujeta proti interesom našega ljudstva, proti gospodarskim in političnim interesom tržaškega mesta.

Starim, preizkušenim borcem za antifašistične ideje je znano, da je boj proti odkritim in javno nastopajočim nasprotnikom sorazmerno lahek. Sovražnik je znan, viden, prav tako njegovi direktni trenutni in končni cilji. Prikrit, v naše okolje vrinjen agent pa se danes tolče z nami na zunaj, na znotraj pa gloda politično borbeno organizacijo našega ljudsko demokratičnega gibanja in pripravlja teren za trenutek, ko bi lahko nastopil odkrito.

Po razvoju dogodkov pri nas se zdi, da so prednosti takega tajnega protiljudskega delovanja izkoriščali elementi, vrinjeni v vrhovne organe Partije Tržaškega ozemlja. V istem trenutku namreč, ko je bil znan spor v okviru Komunističnih partij, so se ti ljudje pri nas znašli in se postavili na stališče, ki bi lahko bilo na videz, v besedah, najboljši in pravilni, ki pa skriva v sebi (ne preveč dobro) elemente protidemokratske, protiljudske dejavnosti.

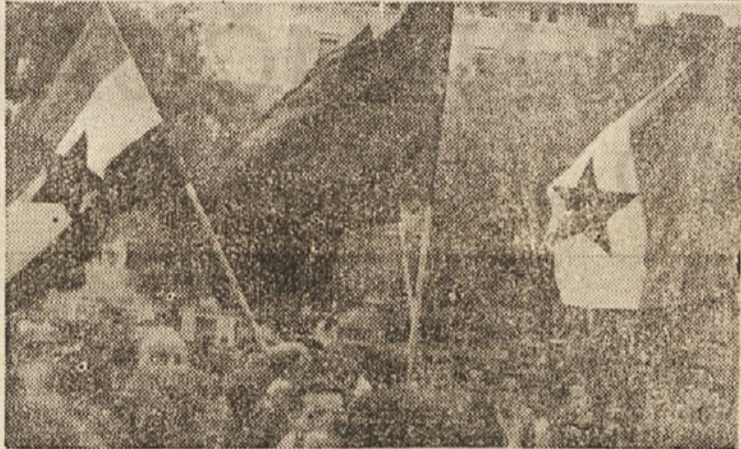
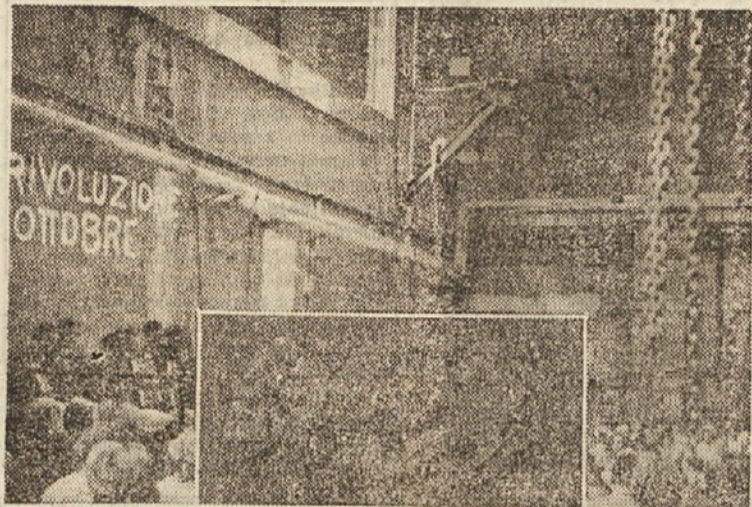
Centralni komitet KP STO-ja je na zasedanju večine članov ugotovil, da je eden izmed posrednih elementov takega protiljudskega stališča nekaterih ljudi rahlanje vezi z demokratično Jugoslavijo in naslonitev na Italijo, drugi, neposredni element, pa razdiranje enotnosti našega ljudstva, rušenje bratstva med Italijani in Slovenci. Prvi, posredni cilj lahko potrjuje med drugim tudi oživelje oglašanje skomin po Trstu pri italijanskih vladnih krogih, drugi pa kroženje raznih emisarijev med našim ljudstvom, ki ga napačno informirajo o trenutnem položaju pri nas in o odgovornosti za tak položaj.

Po načelih taktike protiljudskega delovanja je razumljivo, da se bo začel, v kolikor se že ni, koncentričen napad na našo politično in organizacijsko enotnost. Frakcijsko delovanje v vrhovnih organih KP STO-ja se bo hotelo zanesiti v iskanju ozkih frakcijskih koristi v naše množice, izkoriščajoč njih narodnostno različnost. Pod križni ogenj je že sedaj postavljeno, pod krinko vabljivih besel, naše slovensko - italijansko antifašistično gibanje in kot že nespornost v svojem brezkompromisnem boju z imperialističnimi protiljudskimi sovražniki, bo moralo potrditi svojo jeklenost, svojo odpornost in svojo zmogljivost. Duh frakcijskega, ki je, prikrit, izbruhnil sedaj na dan, ne sme najti mesta v naših masovnih organizacijah, kajti enotnost naših mas

je pogoj, da vse dosedanje borbe ne bodo zaman, da bodo težnje naših ljudskih množic po ekonomski združitvi in v bodočnosti tudi politični združitvi z deželami socializma uresničene. Blížnja bodočnost bo v zvezi z mednarodnimi konferencami, na katerih bodo imperialistične sile zopet zagovarjale revizijo mirovne pogodbe v korist Italije, zahtevala od naših množic pojačano enotnost v obrambi tega, kar je bilo v interesu miru doseženega s pomočjo demokratičnih sil vsega sveta, predvsem pa Sovjetske zveze in Jugoslavije. Razdvojeni te naše življenjske bitke ne bi zmogli. Razdvojeni bi bili lahka žrtev naših tujih imperialističnih upravljačev in njihovih domačih kapitalističnih zaveznikov.

Ohraniti enotnost, razširiti in ojačati jo, to mora biti odgovor naših množic frakcijskem, ki so po-

kazali svoje karte, ki pa so tudi izigrali poslednji adut.

Priznavamo vodilno vlogo CK VKP (b), vendar ne moremo zatajiti spoštovanja do voditeljev CK KPJ s katerimi nas je povezala Irda in krvava borba proti nacifašizmu pod njihovim vodstvom in ne mo-

remo zatajiti hvaležnosti, katero jim dolgujemo za podporo v borbi našega ljudstva proti anglo-amerškemu imperializmu.

Iz izjave Okrožnega odbora SIAU za Istro

BERLIN IN NEMČIJA ENO SAMO VPRAŠANJE

Zapadne velesile so protestirale pri sovjetski vladi zaradi blokade zapadnih sektorjev Berlina. Sklepujejo se na poveljne sporazume, ki jim jamčijo prost dostop do Berlina. Gre torej za iste pogodbe, kakor je n. pr. potsdamska o enotnosti Nemčije, ki jih zapadni zavezniki sredi nenehno kršijo. V protestni noti izražajo vse tri zapadne vlade, da so pripravljene pogajati se s sovjetsko vlado za rešitev sporov glede Berlina s pogojem, da Sovjeti predhodno «nemudoma» odstranijo blokado. Američani, Angleži in Francozi pa nikakor nečejo preklicati denarne reforme v svojih sektorjih ki je ravno povzročila blokado s strani Sovjetov.

Sibka točka te protestne note je v tem, da ne govori o rešitvi celotnega nemškega vprašanja, v katerem predstavlja berlinska zadeva samo eno neoljčivo točko. Nota niti ne omenja varšavskih predlogov vzhodnih držav za sporazumno ureditev vseh nemških problemov kot celote. Hkrati postavljajo zapadnjaki kot pogoj za štiristranske razgovore takojšnjo odstranitev blokade, kar daje noti ultimativni značaj in je zato za SZ nesprijemljiv.

Sklečevanje zapadnih velesil na spoštovanje pogodb je tudi neosnovano. Res je, da bi moral delovati v Berlinu štiristranski nadzorstveni svet. Toda po potsdamskem sporazumu bi morala ta ustanova upravljati vso Nemčijo. Zapadni zavezniki pa so s kršenjem potsdamskega sporazuma stvarno odvzeli temu svetu vsako funkcijo: ustanovili so bicono in kasneje tricono; izdal so poseben statut za eneodvisno zapadno Nemčijo; končno so enostransko izvedli v svojih področjih de-

narno reformo z uvedbo novih mark. Vse to so dejanja, ki so v očitem protislovju z enotno ureditvijo Nemčije, kakor jo določajo pogodbe.

Zato nihče ne more verjeti v ameriško propagandno gonjo, ki skuša prikazati Berlin kot «osrednje vprašanje». Nasprotno postaja vsak dan bolj jasno, da je berlinska pustolovščina samo orodje, s katerim skuša doseči ameriško zunanje ministrstvo težak cilj, to je razdelitev Nemčije skladno z londonskimi sklepi.

Izvedba tega načrta pa ni lahka zaradi odpora Francije, nemškega prebivalstva in celo zaradi izmikanja samih nemških kvizlingov.

Francija se krčevito izogiba vsaki

narocnikom in citateljem! Iz tehničnih razlogov bo do nadaljnega Tednik izhajal vsak petek zjutraj.

pobudi, ki bi dokončno pokopala možnost rešitve nemškega vprašanja sporazumno s SZ. Francozi še niso obupali nad možnostjo štiristranskega sporazuma, ki bi jim edini nudil jamstvo za varnost pred morebitno nemško napadalnostjo. Če sedaj javljajo, da bo s 1. avgustom francosko zasedbeno področje dokončno združeno z bicono v tricono, poudarjajo v Parizu, da gre «izključno za ameriško pobudo» in da je Francija «na žalost» privesek Amerike.

Strah pred enostranskimi ukrepi se kaže tudi v tem, da je nastal spor med ameriškim poveljnikom Clayem in francoskim poveljnikom Koenigom.

Poslednji je očital prvemu, da se ponosa kot diktator, ker ukrepa o važnih zadevah na lastno pest. Francoski odpor proti berlinski pustolovščini se vidi v tem, da je Francija predlagala umik zapadnih velesil iz Berlina v zameno za popravo razmejene črte v Turingiji v korist zasedbenih področij zapadnih velesil.

Odpor proti delitvi Nemčije — čeprav samo formalen — se opaža celo pri samih Nemcih, ki sodelujejo z zapadnimi velesilami. Ministrski predsednik 11 zapadnonemških dežel so se v Frankfurtu izmknili Clayevi zahtevi, da pristanejo na londonske sklepe o ustanovitvi zapadnonemške države. Te dni se je vseh 11 kvizlingov zbralo na posvetovanje v Kobleuzu, kjer so sicer stvarno kapitulirali pred ameriškim diktatom, kjer so pa zahtevali določene formalne omejitve londonskih sklepov, ki kažejo, kako se bojijo, da bi bili z Američani soodgovorni za dokončno delitev Nemčije. Deželni predsedniki predlagajo, naj bi se zapadnonemška vlada imenovala samo «upravni odbor», ustavodajna skupščina naj bi se imenovala «parlamentarni svet». Namesto skupščine in senata predlagajo imeni «predstavniško telo» in «svet dežel». Končno so zahtevali, naj bi nova ustava izrečno proglasila naslednje: «Nemci niso odgovorni za delitev Nemčije».

Poleg tega uživajo zapadne velesile vedno manj zaupanja pri berlinskem prebivalstvu. V zapadnih mestnih sektorjih trpi 2 milijona blokiranih Berlinčanov lakoto in so skoro brez elektrike, brez plina in vode. Vzhodna

BELEŽKE

iz razvoja
diskusije na
podlagi dveh
resolucij v Izvršilnem odboru
KP STO-ja

V zadnji številki «Tednika» smo predvidevali, da bo diskusija na podlagi dveh (Babičeve in Vidalijske) resolucij prinesla v razvoj krize v KP Tržaškega ozemlja nove elemente. Na žalost ti elementi, ki jih je diskusija v resnici dala, niso taki, da bi krizl koristili v pozitivnem smislu, da bi namreč prispevali k njeni postopni rešitvi.

Registrirati hočemo razvoj dogodkov zadnjega tedna:

Poleg že dveh omenjenih resolucij so nekateri člani Centralnega komiteta KP poslali Izvršilnemu odboru pismo, v katerem izražajo svoje (tretje) stališče, v katerem obsojajo način diskusije, ki slabi enotnost partijskih vrst, obsojajo celotni Izvršilni odbor Centralnega komiteta, da se s svojim kolebanjem in oportunističnim in znal izogniti frakcijskim akcijam poednih elementov in pravi končno, da je v interesu Italijanov in Slovanov in njihove enotnosti, da se Centralni komitet najodločneje očisti vseh razdrilnih elementov.

Pristaši tako imenovane večinske (Vidalijske) resolucije so to tretjo skupino označili kot «tretjo silo» in zagnali proti njej ostro polemiko, ki jih obsoja nečastnosti itd.

Dnevnik «Il Lavoratore», ki je postal nekako glasilo večinske (Vidalijske) stranke redno priobčuje vesti raznih agencij (ki so mnogokrat nekontrolirane in zato netočne) in resolucije (tudi v slovensčini), ki poročajo, oziroma ki obsojajo stališče KP Jugoslavije in brezpogojno odobravajo izjave informacijskega urada.

«Primorski dnevnik» pa je postal nekako glasilo tako imenovane manjšinske (Babičeve) stranke

Tržaški reakcionarni tisk pa hoče napeljevati vodo na svoj mlin.

Zahtevo po očiščenju partije Tržaškega ozemlja vseh frakcijskih elementov in intrigantov je izrekla «Zveza partizanov za Istrsko okrožje» ter pozvala prebivalstvo cone A naj krepki svoje vrste v borbi proti imperializmu pod zastavo bratstva in edinstva za velike ideale Lenina, Stalina in Tita.

Okrožni komitet KP v Kopru se je z 11 glasovi proti 4 izrekal za resolucijo tov. Babiča. Okrožni aktiv pa je s 114 glasovi glasoval za program dela, ki ga je v smislu Babičeve resolucije predlagal tov. Beltram, 8 članov aktiva pa je glasovalo za Vidalijsko tendenco, ki jo je zastopal Jaksetič.

12. julija 1948. se je sestal Centralni komitet KP STO-ja in s soglasnostjo legalnega števila članov sprejel sklepe, ki jih je «Primorski dnevnik» objavil v slovensčini in v italijanščini. Centralni komitet ugotavlja da izvajajo ljudje pod Vidalijskim vodstvom frakcijski politiko z namenom, da razdvojijo enotnost tukajšnjega demokratičnega gibanja, da pretreže vse vezi z Jugoslavijo in da se usmerijo k Italiji.

Dokaj verjetnosti dajejo tem ugotovitvam vesti «Voce libera» od 13. julija, ki prinaša pod velikim naslovom poročilo, da bo De Gasperijska vlada spet sprožila vprašanje priključitva Trsta k Italiji in da so vse države, ki sprejemajo Marshallovo pomoč s tem že soglasne. V uvodniku pa se tudi «Voce libera» zaletava v pristaje manjšinske stranke (1) in jih obsoja panslovenskega imperializma in kriv-

(Nadaljevanje na 2. strani)

(Nadaljevanje na 2. strani)

KRONIKA

* NA TOGLIATTIJA je izvršil atentat demokristjanski agitator, 25-letni neapeljski študent Pallante, ki je zadel komunističnega voditelja s tremi strelji, zaradi česar je delavstvo zasedlo vse tovarne in proglašilo splošno stavko ter tudi železniški promet počiva.

* V FRANCIJI se širi stavka, ki je zajela uslužbence ministrstva za finance in gospodarstvo, tudi med osebje e drugih uradov.

* ANGLESKA in francoska zbornica sta naknadno ratificirali dvostranski sporazum z ZDA glede prejemanja ameriške pomoči po Marshallovem načrtu, s čimer sta obe državi tudi formalno postali podložnici Amerike.

* AMERISKE zasedbene oblasti v Avstriji pripravljajo gospodarsko priključitev te dežele k zapadni Nemčiji.

* SVET evropske organizacije za gospodarsko sodelovanje je sprejel predlog italijanskega poslanika za vključitev tržaškega ozemlja v Marshallov načrt kar pomeni kršitev tržaškega statuta.

* GRSKA demokratska vojska je zavzela vse vrhove gora Grammos, s čimer so monarhofašisti zopet izgubili edini važen položaj, ki so si ga priborili s številnimi žrtvami.

* DEMOKRATSKI KONVENT v Filadelfiji bo verjetno izbral Trumana za kandidata demokratske stranke pri volitvah za bodočega predsednika ZDA, ker se je general Eisenhower odpovedal kandidaturi.

* CANGKAJSEK je dal ustreliti poveljnika 32. divizije, ker ni uspel v ofenzivi proti ljudski armadi.

* MASAL MONTGOMERY je obiskal Pariz, da moralno podpre odobritev čim večjega vojaškega proračuna Francije. To je storil s čudno izjavo rekoč: »Premagane generale obsodijo in obesijo».

* JUGOSLOVANSKA VLADA je na pobudo velesil razposlala povabila za podonavsko konferenco, ki bo v Beogradu dne 30. t. m. Konferenca bo izdelala statut za mednarodno plovo po Donavi. Udeležile se je bodo vse podonavske države in vse štiri velesile.

* V PAELSTINI se je ponovno začela vojna po preteku štiritedenskega premirja, ker so Arabci odbili Bernadottovo mirovno predlogo. Izraelci prodirajo na vseh frontah in se bližajo Jeruzalemu. Vesile se zaradi tega vojne žarišča bojijo mednarodnih zapletiljav, zato so ZDA predlagale Varnostnemu svetu, da jih z oboroženo silo prisili k miru če v treh dneh ne prenehajo s sovražnostmi.

* GROF BERNADOTTE je predlagal ustanovitev arabsko-židovske federacije držav pod Abdulahovim žezlom, kar je tudi želja Angležev.

* V MOSKVI so se začele proslave 5. stoletnice samostojne ruske pravoslavne cerkve. Moskovski patriarh je pozval vse pravoslavne cerkve k enotnosti in k skupni borbi za svetovni mir.

* ZAPADNE VELESILE so zahtevale od sovjetske vlade, da ukine blokado zapadnih sektorjev Berlina, nakar bi šele bil zapad pripravljen pogajati se s SZ glede usode nemške prestolnice.

* SOVJETSKA VLADA je odgovorila na protestno noto zapadnih velesil, da so same krive blokade Berlina in sedanja težka položaja, ker so izvedle enostransko valutno reformo, proti kateri se mora gospodarstvo sovjetskega področja braniti.

Dva milijona Berlinčanov v zapadnih mestnih sektorjih je v obupnem položaju, ker letalski prevozi živil niso zadostni in ker bodo rezerve živil izčrpane v štirih tednih.

* FANFANIJEV NAČRT v Italiji, ki predvideva gradnjo hiš s fondji, ki naj bi se prisilno nabirali iz 13. mesečne plače delavcev, so povzročili silno ogorčenje in protestne stavke.

ATENTAT NA TOGLIATTIJA je ogorčil ves demokratični svet

Dne 14. t. m. je pretreslo vse italijansko delovno ljudstvo podlo dejanje, ki je skoraj stalo življenje ljudskega voditelja Palmira Togliattija.

25 leten Napolitanec, dijak Pallante, je sprožil štiri strelje proti komunističnemu voditelju Togliattiju, od katerih so ga zadeli trije, in sicer eden pod levim pljučnim križom, drugi v obisti tretji pa v glavo.

V bolnici so ranjencu napravili več transfuzij krvi in ga operirali,

tako da je sedaj izven smrtnih nevarnosti.

Atentator je član liberalne stranke in je prisostvoval seji parlamenta na osnovi vabila, ki mu ga je preskrbel nek demokristjanski poslanec. Čim je Pallante opazil, da je Togliatti odšel iz zbornice, je stekel prej vhod, kjer je nanj streljal.

Znanci atentatorja izjavljajo, da je bil Pallante v Neaplju navdušen demokristjanski agitator. Med drugim je baje izjavil: »Moram napraviti tako, da bo komunizem zginita».

Italijansko delovno ljudstvo je na to podlost odgovorilo s splošno stavko in z zasedbo vseh tovarn.

Zaradi neredov, ki so nastali po atentatu na Togliattija, so izgubile življenje štiri osebe, 48 pa je ranjenih. V Bologni, v Milanu in Neaplju je policija streljala na demonstrante, da bi jih prisilila k umiku. Bilo je več ranjenih. V mestu Prato je delavstvo postavilo po ulicah barikade v obrambi pred policijskimi napadi.

V Rimu se je takoj po atentatu zbrala velika množica delavcev in uprizorila protestno demonstracijo v središču mesta. Množico so na-

padli policaji pod osebnim vodstvom rimskega kvestorja. Odjeknili so rafali brzostrelk, ki so jih oddali policaji oddelkov »Celere«, tako da sta obležala dva delavca težka ranjena. Policija je nadaljevala s pretepanjem in se zaletavala z vso brzino v demonstrante z jepei. Poslanec ljudske fronte Roasio, ki je hotel odvrgniti agente policije od pretepanja, je bil aretiran. Ljudstvo se je pred policijo branilo s kamenjem, s katerim je tudi pregradilo nekatere ceste, ki vodijo v središče mesta.

V Genovi je množica ustavila štiri policijske oklopne avtoblinde. Dohodi v mesto so blokirani in zaprti za promet. V Firencah je demonstrialo 100.000 delavcev, ki jih je policija razganjala s solzilnimi bombami in z oklopnimi avtomobili.

Togliatti je takoj, ko se je razširila vest o atentatu, prejel številne brzojavke iz iznozemstva, v katerih demokrati izrekajo zgražanje nad podlim atentatom in mu želijo skorajšnjega okrevanja. Med drugimi mu je brzojavil generalisim Stalim v imenu CK VKP (b), CK KP Francije, Zveza partizanov Tržaškega ozemlja itd.

BERLIN IN NEMČIJA ENO SAMO VPRAŠANJE

(Nadaljevanje s 1. strani)

nemška marka je poskočila na črni borzi na 5 zapadnih mark in mestni svet je sklenil, da bodo tudi uslužbenec zapadnih sektorjev prejemali plače v vzhodnih markah, kar je hud udarec za ugled zapadnih velesil.

Položaj zapadnjakov v Berlinu postaja namreč vedno bolj kritičen. Dva milijona Berlinčanov v zapadnih sektorjih porabi kljub velikim omejitvam več hrane, kot pa jo morejo zapadne velesile prepeljati z letali v mesto. Po uradnih izjavah se bodo zaloge živil v zapadnih delih mesta izčrpale v 4 tednih. Da bi lahko redno prehranjevali to prebivalstvo, bi morali Američani uporabljati trikrat več letal kot do sedaj, kar je pa tehnično nemogoče, ker sta edini dve letališči nezadostni za tako velik promet.

Sedaj pošlje 120 letal, ki prepeljejo dnevno 300 ton živil. Samo prevozní stroški znašajo dnevno 100 tisoč dolarjev. Pred blokado mesta so zapadne velesile pošiljale v zapadni del Berlina po železnici 2000 ton živil.

Ni se znana vsebina sovjetskega odgovora na protest zapadnih velesil. Vendar Sovjeti niso prikrivali želje, da bi vse zasedbene sile umaknile svoje čete iz Nemčije, ko bi nemško vprašanje sporazumno rešili in uvedli zlasti nadzorstvo štirih velesil nad porursko proizvodnjo in nacionalizirali nemško industrijo.

Toda temu se odločno upirajo Američani, tako da je general Clay prepovedal nemškimi deželnim zborom vsako razpravljanje o nacionalizaciji industrije. In vendar upravni režim Nemčije pa je ne samo nevzdržen, marveč predstavlja tudi resno nevarnost za mir.

Američani vzpodbujajo politiko bančnih investicij, na katero ne more pristati SZ in ki tudi ni skladna z

Gottwald o politiki slovanskih narodov

Ob tradicionalni proslavi »Slovanskega dneva« so bile v Devinu pri Bratislavi slovesnosti, ki so se jih udeležili predsednik CSR Gottwald, člani vlade, in predstavniki slovanskih komitejev.

Na proslavi je govoril predsednik Klement Gottwald o varšavskem posvetovanju zunanjih ministrov ZSSR in držav ljudske demokracije ter naglasil, da je to posvetovanje pred vsem svetom odkrilo politiko, ki jo zasledu-

načeli ostalih zasedbenih velesil. Ustanovitev novih bank v biconi očitno dokazuje, da hočejo Američani nadomestiti nemški kapital s svojim. To bo pa samo zaostrolo nemško vprašanje in evropsko sploh. Ker ne bodo več odločili o politični liniji glede Nemčije zastopniki ZDA, marveč samo peščica zasebnih finančnih krogov, ki podrejajo svoja načela izključno svojemu egoizmu. Le-ta je pa s Hitlerjev navlaško povzročil neizmerno škodo ne samo nemškemu narodu ampak tudi vsemu človeštvu.

jejo zapadne sile v Nemčiji zato, da bi vzpodbudili nemški imperializem. »Slovanski narodi«, je dejal Gottwald, »so znova dokazali svoje globoko razumevanje enakopravnosti vseh narodov ter pri razgovorih upoštevali blaginjo nemških demokratičnih sil. Prepričani smo, da je interes nemškega naroda povezan z mirom na svetu in da bo demokratična Nemčija prenehala ogrožati svoje sosedo, ko se bo znebila mednarodnih imperialistov,

Tedenske zanimivosti

POGLAVAR BIKOMOV IN NJEGOVE ZENE

Varuški svet OZN, ki ima nalogo nadzirati kolonije, se je petal te dni z nenavadno zadevo. Angleški zastopnik je namreč nastopil pred to ustanovo, da popravi napačne podatke, ki jih ima Varuški svet o poglavarju plemena Bikom v Kamerunu. Le-ta namreč nima v svojem harem 200 žensk marveč samo 110, od katerih pa jih je 44 podedoval po svojem očetu.

Angleški delegat je tudi pojasnil, da se poglavar Bikomov ne poslužuje kakih tolp ali trgovcev za dobavo žensk v svoj harem. Kot »božansko veličanstvo« ima namreč ta poglavar pravico, da si prisvoji vse ženske prvorojenke in ženske dvojčke ki se rodijo na ozemlju pod njegovo oblastjo.

STRAHOTE LAKOTE V NEMCIJI
V Hamburgu je prišel na dan eden najstudenjših povojnih zločinov, Heinrich Meyorn je pred dvema letoma na izletu ubil nekega črnoborzijskega jancu ter mu odvzel 45.000 mark. Zločinec je truplo žrtve zvekel v svoje stanovanje kjer ga je zrezal s pomočjo dveh »prijateljev« na kose. Bedne ostanke črnoborzijskega jancu je nato skrbno zavit v rumen papir, kakršnega uporabljajo mesarji, ter jih je nato razpečal v Hamburgu na črni borzi med potrošnike kot goveje ali telčije meso.

NERODNO VPRAŠANJE

V Milanu so te dni izpustili iz zaporov 74 letnega Enrica Gindici-ja, ko je prestal 54 let ječe, kolikor so mu prisodili zaradi ropanja in umorov, ki jih je zagrešil. Ko je po tolikih letih zopet zadihal svobodo, je bilo njegovo prvo vprašanje, ki ga je zastavil svojim prijateljem: »Ali bi mi hoteli pojasniti, kaj je bil fašizem?«

Prijatelji so bili seveda močno v zadregi, da razložijo to človeku, ki prihaja iz zaporov.

DULLES, MARSHALLOV NASLEDNIK

Marshall bo šel na zasedanje OZN v Pariz z republikancem Fosterjem Dullesom. Uradno bo Dulles odpotoval v Pariz »v študijske namene«, toda njegov pravi položaj bo položaj zunanega ministra, ker ga Marshall že smatra za svojega naslednika. Poročajo, da se je že pretekli teden Marshall sestal z Dullesom skoraj vsak dan in da je bil Dulles v Parizu preteklo jesen med konferenco zunanjih ministrov v Londonu. Takrat se je sestal z De Gaulleom in s socialističnimi voditelji.

Senator Pepper je nekoč izjavil, da so »imperializem in monopoli edine gospodarske teorije, ki jih Dulles pozna«. In res je ta mogočeni in izvežbani predstavnik finančnih interesov najprvo podpiral nemške naciste nato Francov fašizem in sedaj skuša obnoviti močno Nemčijo pod ameriškim okriljem.

BELEŽKE

(Nadaljevanje s 1. strani)

de za to, da Trst še ni prišel pod Italijo.

Dalje je centralni komitet na svojem zasedanju 12. julija ugotovil, da so pristajši večinske skupine načrtno sabotirali sklicanje centralnega komiteta itd. Centralni komitet je končno sklenil, da se izključi iz Partije STO-ja Vidal Vittorio kot organizator frakcionističnega gibanja ter provokacij, da se izključi iz partije Zidar Ferdinand zaradi protipartijskega delovanja, da se da to. Gasperiniju strog ukor zaradi nepravilnega ponašanja lista »Il Lavoratore«, katerega urednik je itd. Končno je centralni komitet sprejel sklep, da se odvzame vsaka funkcija v Partiji tov. Rudiju Uršiču in da se uvede proti njemu preiskava zaradi obtožb nekaterih članov partije.

V pozivu na prebivalstvo poziva Centralni komitet v borbo za enotnost

Partije, za enotnost demokratičnih sil podeljeja in mesta in za uresničitev programa, ki ga je izdelal in odobrili kongres KP STO-ja leta 1947.

»Il Lavoratore«, glasilo tako imenovane večinske stranke po odreka Centralnemu komitetu, ki je sprejel gornje sklepe, legalnost in priobčuje izjavo večinske stranke izvršilnega odbora o zasedanju tega Centralnega komiteta, ki našteva nekatere dogovore med dvema strankama o sklicanju Centralnega komiteta in ki kontno naznanja da se je večinska stranka odločila zaradi kršenja dogovorov s strani manjšinske stranke sama prevzeti odgovornost za sklicanje Centralnega komiteta na dan 18. julija t. m. Večinska stranka je prav tako sprejela sklep da se izključi iz partije 56 Bruno Maule.

Medtem ko se diskusija v partijskih organizacijah zostruje in ne kaže skoraj nobenega upanja na bližnjo rešitev krize, pa so se v Trstu na trgu Peruginu in v slovenski vasi Padriče vršila zborovanja, na katerih je prišlo do izraza bratstvo in solidarnost med Italijani in Slovenci, med kmeti, delavci in inteligenco.

PRED PODONAVSKO KONFERENCO V PALESTINI ZOPET TEČE KRI

Za 30. t. m. je sklicana v Beograd konferenca za ureditev mednarodne plovbe po Donavi. S tem prihaja ponovno v pretres eno izmed najvažnejših vprašanj, ki je skupno z vprašanjem Dardanel vzbujalo največjo pozornost evropskih diplomatov v zadnjem stoletju. Konference se bodo udeležili zastopniki vseh podonavskih držav. To so: Ukrajina, Romunija, Bolgarija, Jugoslavija, Madžarska in CSR. (Avstrija bo imela samo posvetovalni glas, ker še ni sklenjena avstrijska mirovna pogodba). Zastopane pa bodo tudi vse štiri velesile: SZ, ZDA, Anglija in Francija. Značilnost te konference je torej ta, da bodo po neuspehi lanski konferenci v Londonu o nemški mirovni pogodbi velesile prvič sedle za isto konferenčno mizo in da bodo prvič po vojni zasedale premagane države skupno z državami zmagovalkami v polni enakopravnosti.

Načelo svobodne plovbe po Donavi za vse države so prvič proglasili na Dunajskem kongresu leta 1815 po zmagi nad Napoleonom. Izvajati so ga pa začeli šele leta 1856 po pariškem miru, to je po zmagi zapadnih velesil nad Rusijo v krimski vojni. Z berlinsko pogodbo (1.1878) in londonsko (1.1883) so to načelo še izpopolnili.

Vse te pogodbe o podonavskem statusu so predstavljale težko hipoteko za obrežne podonavske države, katerih neodvisnost so močno omejevale v prid imperialističnih velesil. Te velesile so si v svoji gospodarski in strateški ekspanziji vedno skušale zagotoviti glavno besedo v kontrolnih ustanovah rečne plovbe po Donavi. Tu je prihajala do izraza borba med centralnima (Avstro-ogrski in Nemčija) ter zapadnima velesilama (Anglija in Francija). Pogosto pa so se vse te velesile zedinile, da so čimbolj izrinjale vpliv carske Rusije, kar se jim je vedno posrečilo.

Po prvi svetovni vojni so zapadne velesile postale neomejen gospodar Podonavja. SZ je bila že v naprej izločena in izolirana, prav tako pa premagana Nemčija ni imela nobene besede več pri nadzorstvu rečne plovbe po Donavi.

Nova pogodba z dne 23. julija 1921 je skladno z versaillesko pogodbo določila nov statut za donavsko plovbo. Zavezniki so ustanovili dve mednarodni ustanovi. Tako imenovana Mednarodna komisija je nadzirala rečno plovbo po Donavi od Ulma do Braile v Romuniji. V komisiji so bile zastopane vse podonavske države in tri velesile: Anglija, Francija in Italija. Druga komisija, imenovana evropska, je zasedala v Galacu v Romuniji in je opravljala upravno, sodno in policijsko službo vzdolž »obmorske« Donave, to je po strugi med Brailo in Crnim morjem. Ta komisija je bila prava država v državi: imela je svojo lastno zastavo, svojo policijo, svoja sodišča. V komisiji so bile zastopane Romunija, Anglija, Francija in Italija. Izvajala je izvršilno oblast skupno z romunskimi organi. Da ni imela tu Romunija veliko besede, ni potrebno posebej poudarjati. Pod krinko svobodne plovbe za vse države so torej ime-

V BEOGRADU

le zapadne velesile mogočno oporišče ob Crnem morju in držale stvarno v svoji pesti ne samo Donavo, marveč tudi vse podonavske države.

V drugi svetovni vojni je bila Donava podobno kot do leta 1918 »nemška« reka, političen in vojaški činitelj »nemškega« pohoda na vzhod. Bila je izredne strateške važnosti za nemške ofenzive na vzhodni fronti.

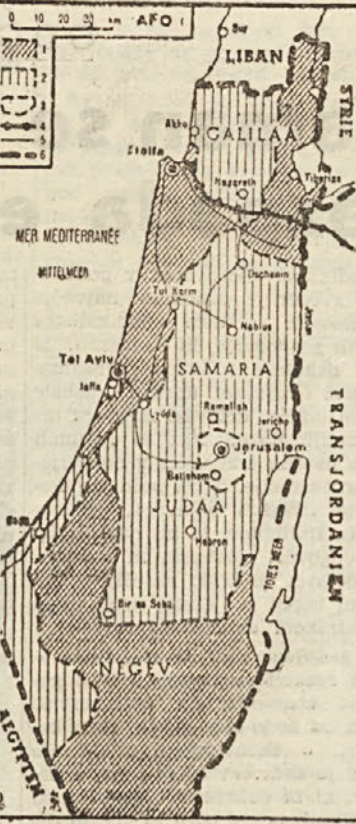
Po sedanjih vojni je izključeno, da bi Donava postala zopet anglo-francoska reka, kot je bila po prvi svetovni vojni. Dve dejstvi za to sta odločilni: S popravljenimi mejarni je postala SSR Ukrajina podonavska država in ostale podonavske države so sprejele ljudsko demokracijo, ki ne dopušča več »varuštva« imperialističnih sil na svojem ozemlju.

Podonavsko vprašanje je bilo predtudi oreh na mirovnihih pogajanjih, da bi ga že rešili v okviru mirovnihih pogodb. Dve tezi sta si tedaj ostali nasproti. Vse tri zapadne velesile so zahtevale, da bi moral nov podonavski statut jamčiti »enake pravice« za vse evropske in neevropske države. SZ je sicer zagovarjala načelo svobodne plovbe, vendar je že na osnovi gesla »Donava podonavskim državam« zahtevala, da smejo to reko nadzorovati samo obrežne dežele Donave.

Zapadni imperialisti niso hoteli priznati v Parizu, — kakor verjetno tudi ne bodo hoteli tega storiti v Beogradu, — da se je politični in gospodarski položaj v vzhodni Evropi močno spremenil od časov, ko sta Anglija in Francija nemoteno gospodarili po Donavi. Zapadne velesile vedo samo eno: Ravno zato, ker so se podonavske države rešile stoletnih okov, ki so jih vezali na njene »zaščitnike«, se noče zapad odreči edinemu političnemu in gospodarskemu orodju, ki mu še ostane, da obdrži v vzhodni Evropi prestopanke, ki bi mu utegnile služiti v vojaške namene.

Podonavske države so večkrat poudarile, da niso zahtevale internacionaliziranja drugih rek kot je n. pr. Missisipi v Ameriki ali pa Tamiza v Angliji. Zato tudi niso upravičene težnje zapadnih velesil, da bi ohranile na vzhodni reki stare predpravice, ki so se preživele. Tudi v Beogradu bodo vzhodne države odločno branile svoje pravice.

Mednarodni tisk na zapadu se spušča glede na beograjsko konferenco v ugibanja, ki so daleč od točk dnevnega reda: V Beogradu, tako modrujejo, se bo jasno videlo, kakšni so stvarni odnosi med Jugoslavijo in SZ. Diplomati zapadnega tiska bodo tudi to pot razočarani, kot so že bili v podobnih zadevah, in sicer zato, ker še sedaj niso razumeli, da sta Informacijski urad KP in SZ ter njeni odnosi z drugimi državami dve popolnoma ločeni zadevi.

1. IZRAELSKA DRŽAVA
2. ARABSKA DRŽAVA

Vojna v Palestini je ponovno izbruhnila že 8 t. m., torej 24 ur prej, ko je pretekel štirideski rok premirja. Tudi to pot so sprožili napad egipške čete, ki bi rade korakale na židovsko prestolnico Tel Aviv vzdolž obale, pri čemer pa nimajo uspeha zaradi žilave izraelske obrambe.

Po neuspehi misiji je grof Bernadotte, posrednik OZN, pozval obe vojskujoci se stranki, naj sprejmeta novo 10-dnevno premirje; Izraelci so ga sprejeli, Arabci pa ga odklanjajo, čes da premirje samo koristi Zidom.

Tudi prejšnje Bernadottove mirovne pogoje so Arabci odklonili, čeprav so le-ti ugodni zanje in za njihove zaščitnike Angleže. Predsednik OZN je namreč predlagal, naj bi Palestino priključili Abdulahovi Transjordaniji, v kateri bi bil Izrael kot federalna država pod skupnim Abdulahovim žezlom.

Izraelske čete so nemudoma po preteku premirja stopile v protinapad in zavzele na osrednji fronti letališče in mest: Lydda ter Ramleh, ki sta oddaljeni samo 24 km od Jeruzalema. Sedaj je židovskim oklopnim oddelkom odprta pot do Latruna, ki je zadnja arabska postojanka pred svetim mestom. Tudi sirijska vojska se mora na severni fronti umikati.

Medtem izvajajo Egipčani teroristične letalske napade na Tel Aviv in na Jeruzalem, ki je v večini v izraelskih rokah z izjemo stare mestne četrti. Bernadotte si je zaman prizadeval, da bi uvedel poseben vojni režim za določene predele, ki bi obvaroval svete kraje pred vojno vihur.

V raznih državah se pojavlja v političnih krogih poplah zaradi vojne v Palestini: Angloameričani se bojijo, da bi nastali mednarodni zapletljaji, ki bi omajali njihove privilegirane gospodarske in strateške postojanke. V tem pogledu izvajajo pritisk na obe vojskujoci se stranki. Toda isti krogi ne prikrivajo svoje želje, da bi rešili palestinsko vprašanje po zgoraj navedenem načrtu grofa Bernadotta, ki je veren odraz angloameričnih interesov. Opazovalci celo ugotavljajo, da je nadaljevanje vojne hotela Anglija, ki hoče prisiliti Izraelce, da sprejmejo načrt o federaciji dveh držav arabske in židovske pod žezlom Abdulaha, zvestega angleškega sluzabnika.

Nemudoma po izbruhu sovražnosti je bilo sklicano zasedanje Varsovskega sveta. ZDA so predlagale, da Svet ukaže obema strankama, da prenehata z vojskovanjem v treh dneh. Stranka, ki se ne bi temu pokorila, bo prisiljena z uporabo mednarodne vojaške sile.

Grof Bernadotte je na vprašanje sovjetskega delegata priznal, da so Arabci odgovorni za ponoven izbruh vojne, ker so odklonili njegov predlog o nadaljnjem premirju. Bernadotte je tudi predlagal demilitarizacijo Jeruzalema, da se obvarujejo sveti kraji. Nato naj bi odločil o usodi dežele plebiscit Arabcev in Židov. Temu je odporekal Gromiko, ker je ta predlog v nasprotju s sklepom o delitvi Palestine na dve državi, arabsko in židovsko ter o internacionalizaciji mesta Jeruzalema.

Sovjetsko stališče je pobijal angleški delegat, čes da Bernadotte ni bil poslan v Palestino, da izvede načrt OZN o delitvi Svete dežele, marveč da najde drugo rešitev. S tem je jasno priznal, kako je Bernadottovo početje pod angleškim vplivom.

umakniti iz Sudana čete in uradnike. morala pa je še nadalje plačevati stroške za upravo in zasedbo sudanske dežele, ki so jo vodili sami Angleži.

Po pogodbi iz leta 1936 je Egipt zopet sodeloval s svojo vojsko in s svojimi uradniki pri zasedbi in upravi Sudana. Cim bolj pa so se majale angleške postojanke na Srednjem vzhodu, tem odločneje je Egipt nastopal s svojimi proti Angliji. Zlasti pa so Egipčani dvignili glave, ko je postal položaj Anglije v Palestini nevzdržen in ko je na Srednjem vzhodu začel očitno izpodrivati angleškega leva ameriški stric. Malo je verjetno, da se bo mogla Velika Britanija dolgo upirati temu pritisku

Spletke in stavke v Franciji

Francoska skupščina je odobrila dvostranski sporazum z ZDA o Marshallovi gospodarski pomoči. Tako je dokončno sprejela pogodbo o gospodarskem sodelovanju zapadnih držav, ki jo je podpisal Bidault 16. aprila letos. S tem so se Franci obvezali, da se bodo podrejali načelom in ciljem, ki jih določa Trumanov zakon z dne 3. aprila. To je dogodek brez primera v diplomatski zgodovini: francoska skupščina se uradno podreja ameriški vladi, ki jo priznava kot edino poklicano, da raztolmači »cilje«, ki jih je zahtevalo ameriško zunanje ministrstvo. S tem je Francija prenehala biti neodvisna in suverena država ter se je ponižala na stopnjo podložnikov.

V skupščini se pojavljajo znaki, ki ogrožajo demokracijo in večino in utegnejo pahiti Schumanovo vlado v krizo. Že drugič v tem mesecu se je dogodilo, da se je formirala parlamentarna večina ljudske fronte (komunisti in socialisti), ki je spravila vlado v manjšino.

Socialisti se namreč predlagali znižanje vojaških kreditov za 20 odst., to je znižanje 320 milijard frankov, ki jih je predložila francoska vlada za vojaške namene. Socialisti in komunisti se skupno glasovali za znižanje kreditov, tako da je vlada ostala v manjšini. Spridlo takega položaja vlada nemudoma postavi vprašanje zaupnice, za

katero se izreče večina poslancev. Tako ustvarjajo v francoski skupščini videz, kot da je ustvarjanje krize, nato pa glasovanje zaupnice vladi v zadnjem trenutku dogovorjena igra med strankami terjve sile. Podobno se je že zgodilo, kakor smo že zabeležili, glede državne finančne podpore verskih šol in glede londonskih sklepov o Nemčiji.

Poleg te namišljene krize v zbornici pa vlada v državi stvarna kriza. Težak položaj nameščencev, ki ga povzročata nesorazmerje cen s plačami, je prisilil uslužbence finančnih ustanov in ministrstva za narodno gospodarstvo k stavki. Stavka se širi tudi na druge, osrednje upravne ustanove. Posebno še zato, ker sta to pot nastopili skupno Zveza Enotnih sindikatov in sindikati »Delavske sile«. Vlada, ki bi rada lokalizirala stavko, je izdala zakon o dopolnilnih kreditih v znesku 30 milijonov frankov za povečanje plač nekaterih uslužbencev. Ti krediti pa nikakor ne zadostujejo in zakon tudi ne določa minimum plače uslužbencev.

Policija je s silo odstranila stavkajoče iz poslopij finančnega ministrstva in ministrstva za narodno gospodarstvo, ki so jih imeli stavkači v svojih rokah več dni.

Stavka je zajela tudi osebje francoskih letališč, tako da je vlada sklenila nadomestiti stavkajoče z osebjem iz vojaških enot.

Tu je letalske družbe so spričo teh razmer sklenile, da ne bodo uporabljale francoskih letališč. Stavkajočim so se še pridružili tudi delavci pri javnih delih po vsej Franciji.

Stavka mornarjev v Marseillesu se je končala z zmago stavkajočih. Enotnost mornarjev in solidarnost posadk drugih ladij sta prisilili družbo »Trst Atlantik«, da je ugodila njihovim zahtevam.

Ali bo zopet izgubila Anglija eno postojanko?

V Kairu ostro napadajo Anglijo, ker je, pobudnica sudanske »separatistične stranke« in da jo gmotno podpira, da bi si pod krinko neodvisnosti Sudana laže podredila to deželo, kot je to že storila s Transjordanijo in Cirenajko. Že od leta 1919 zahteva Egipt zase popolno oblast nad »svojim Sudanom«.

Toda London se krčevito brani, da bi se umaknil iz te svoje postojanke. Sedanjí položaj je za pogajanja glede Sudana ugoden za Egipt in neugoden za Anglijo. V drugi svetovni vojni je Egipt podprl Anglijo pri njenih vojnih naporih z dobavami v znesku 400 milijonov funtov in je tako iz dolžnika postal njen upnik. To ugodnost je izkoristila egipška vlada, da je zahtevala spremembo angloegiptske pogodbe iz 1. 1936.

Angloegiptski Sudan je leta 1830 osvojil Ismael, sin egiptskega vladarja Mohameda Alija in ga priključil k Egiptu. Sudan je prinašal velike dohodke zlasti pa zaradi trgovine s sužnji. Leta 1882 se je sudanska stranka pod vodstvom Ahmeda uprla egiptski oblasti in proglasila neodvisnost Sudana.

Ahmedovega naslednika Abdulaha je leta 1897 premagal lord Kitchener in v bitki pri Omdurmanu pri Kartumu popolnoma razbil mahdistično vojsko. Sudan je zasedla angleška vojska. Anglija in po Angležih zaseden Egipt pa sta se dogovorila, da bosta skupno upravljala Sudan. Zato tudi oznaka: angloegiptski Sudan.

Ko so po prvi svetovni vojni začeli egipčanski nacionalisti z borbo proti Angliji, ki je imela mandat nad Egiptom, se je to gibanje razširilo tudi na Sudan in leta 1924. je egiptski nacionalist Ennajat ubil angleškega guvernerja v Sudanu Sira Lee-Stackeja. Za »kazeno« je morala egipška vlada

Tedenske zanimivosti

MUHASTI JULIJ

Po vsej Evropi so zabeležili ta mesec rekordno nizko temperaturo, v čemer prednjači London, kjer je zlezel toplomer dne 10. julija prav tako nizko kot 2. januarja letos. Tako hladnega julia ni bilo v Angliji že od leta 1919.

Se bolj nazaj so morali brskati tržaški vremenslovci., da so našli tako muhasti julij, kot je letošnji. V Trstu je zlezel ta mesec toplomer najnižje dne 9. t. m.: na 11.5.0 C in se tako približal: najnižji julijski temperaturi, kar so jih zabeležili v Trstu v zadnjih 79 letih in sicer z dne 16. julija 1883, ko je toplomer kazal 11.2.0 C.

Strokovnjaki so si edini v tem, da nimajo polzkusne atomske eksplozije na Bikinih (koze so ostale žive!) nobenega vpliva na to vremensko anomalijo. Pač pa pripisujejo ta nenavaden pojav sončnim pegam (izbruhi na soncu), to je izredni aktivnosti sonca, ki je bila lani in deloma letos ter se ki je bila lani in deloma letos ter se Donavija vsakih 11 let,

POPLAVE V SZ

Izredno deževje v gorah in nenadna topitev snega sta povzročili, da je reka Angren nevarno narastla in v dolini Burdjan ogrožala kanal »Molotov«. Bilo je na tem, da voda preplavi bombaževe nasade vse pokrajine., kar je pa preprečila požrtvovalnost 4 tisoč kolhoznikov, ki so skupno odstranili pritisk 15 milijonov kubnih metrov vode, ter tako preprečili, da ni neurje razbilo zapornik kanala. Nekateri so okrepili okope, drugi pa so v vsej naglici izkopalí stranske odvodne kanale in tako rešili 18 tisoč hektarjev bombaževih nasadov.

LOCITVE ZAKONA V ZDA

Pred 50 leti je bilo v ZDA komaj 45 tisoč razporok letno., medtem ko je v letu 1946. slo narazen 15 krat večje število zakoncev in so samo v tem letu zabeležili 620 tisoč razporok, ki so bile v večini v najbogatejših slojih; kajti ta zadeva je predvsem vprašanje denarja,

Da bi olajšali visoki buržoaziji kršitev osnovnih pravil o človeškem sožitju, so v ZDA ustvarili pravo »industrijo razporok«. Nekateri izmed 48 federalnih držav ZDA imajo zakonodajo, ki omogoča razporoko brez vsake ovire: zadostuje, če kandidata za ločitev živita nekaj tednov v dotični federalni državi. Tako n. pr. črpa država Nevada velik del dohodkov iz razporok.

Mesto Reno, ki leži ob meji te države, je postalo »objubljena dežela« za bodoče ločence. Zaradi njih so morali zgraditi tu celo letališče, kajti prislanci za razporoko prihajajo tja z vseh strani ZDA večinoma z letali. Četrtno vseh ameriških razporok izrečejo ravno v državi Nevada, ki nudi približališče 100.000 »turistom« letno. Le-ti morajo tu bivati po predpisih 6 tednov, ki so potrebni za zaključitev vseh formalnosti razporoke. Ker se je v ZDA ločitev industrializirala, zato ne zaležejo proti temu zlu nobene reforme, niti kampanje proti socialni korupciji.

ODGOVOR DELAVCEV

Zaman se je reakcija veselila razpada enotnih sindikatov

Sindikalno zborovanje v ponedeljek zvečer je pomenilo največje razočaranje za tiste «sindikalist» in njih gospodarje, ki so mislili, da bodo nekatere krivične in nasilne odredbe vojaške uprave zadale smrtni udarec delavski razredni organizaciji. Razen tega so računali že na usodne «razpoke» v notranjosti organizacije. Toda poln trg Peruginino tržiških delavcev, Slovencev in Italijanov, je bil najbolj jasen odgovor: slovenski in italijanski delavci se bodo neločljivo povezani borili kot doslej proti vsem sovražnikom delavskega razreda.

V zadnjem času so si izbrali ugenti reakcije v tovarnah tako področje izzivanja, na katerem so upali, da bodo laže uspeli. Ne z besedami o ekonomskem zboljšanju položaja delavcev in še manj z dejanji, ki bi dokazovala, da se neki «sindikalisti» res bore za koristi delavcev, — tako niso mogli privabiti delavcev na svojo stran, v svojo «delavsko» zbornico. Hoteli so intrigirati s tem, da bi vsa nasprotja speljali na spolzka tla nacionalne mržnje. Računali so, da bodo v delavstvu zbudili odpor do dvojezičnosti, do slovenskega jezika. Z znanimi dogodki v ladjedelnicah pri Sv. Marku so delavci odgovorili, da se na ta način ne bodo pustili izzivati. Za pravega demokrata vprašanje pravice do lastnega jezika ni več problem.

Ker je tako imenovana Delavska zbornica prejela od delavstva odgovor, kakršnega si je zaslužila, se je čutila užaljena in napovedala je «splošno stavko». To je bila stavka za uveljavljanje starega skvadrističnega gesla: tu se govori le italijanski! In pod tem geslom so šli v stavko skvadristi, delodajalci in vneti sluge imperializma, «sindikalisti» Delavske zbornice.

Tov. Destradi, ki je govoril na trgu Peruginino, je poudaril, kako je imel odpust z dela tovarišev Dapretta in Zaccarije, sindikalnih voditeljev iz ladjedelnice Sv. Marka in Tovarne strojev, kakor so imeli ostali dogodki, ki so sledili in končno aretacija članov tovarniških odborov v Združenih jadranskih ladjedelnicah (CRDA), — vsi ti dogodki so imeli namen, da bi odvrgli pozornost od življenjskega problema tukajšnjega delavstva, od zapore odpustitev. Pri tem je vojaška uprava dosegla vrhunec svoje «naklonjenosti» delavstvu, ko je obtožila aretirane delavce po zloglasnih paragrafihi fašističnega zakona, ri čitijo koristi delodajalcev in ki z zakonsko močjo ovirajo in onemogočajo vsako obrambo delavskega razreda. Ti člani fašističnega, proti delavstvu naperjenega zakona, so imeli še namen, da odpravijo razredno sindikalno organizacijo s tem, da ji odvzamejo vsako možnost dejavnosti.

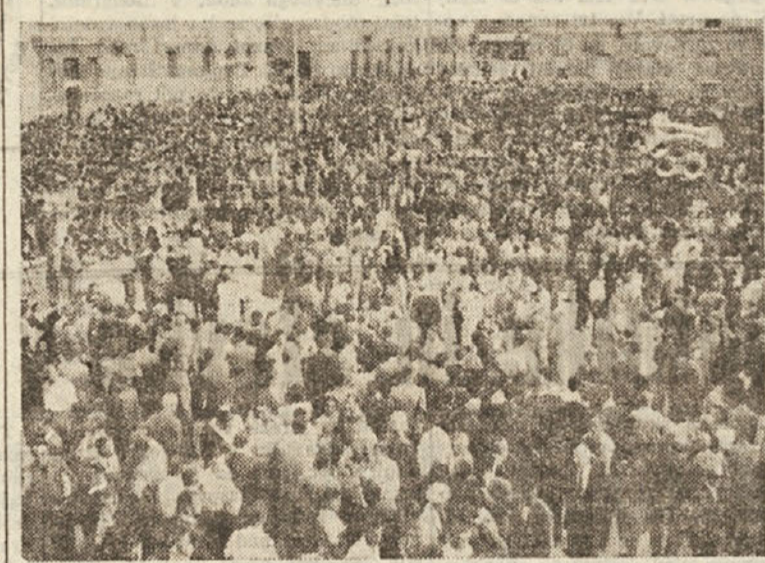
Govornik je pokazal povezanost domače politične situacije z mednarodnim položajem. Tisti, ki so povzročili propad nekaterih industrij v Franciji in brezposelnost v Italiji, mislijo, da je nastopil ugoden trenutek, ko lahko tudi v Trstu industriji in delavskemu razredu zavijejo vrat. Da dosežejo ta svoj namen, bi morali tukajšnji imperialisti s pomočjo svojih hlapcev z tretji razredno sindikalno organizacijo, da bi tako ne bilo nikogar, ki bi se upiral njihovim manevrom. «Nikdar več, raje gremo v hribes, odgovarjajo delavci.

Nato je govornik čital odgovor gen. Gaitherja na pismo, ki so ga mu poslali Enotni sindikati in v katerem so zahtevali izpustitev iz zaporov članov tovarniških odborov. Ta odgovor, ki je sicer že bil objavljen v dnevnem časopisu, je med zbranim delavstvom povzročil smeh. «Pomislite tovariši», je dejal govornik. «aretacija delavcev in nameščencev ladjedelnic, odpustitev

tovarišev Dapretta in Zaccarije, potem manganeli policije, ki so vedno pripravljene izven tovarni in končno vse ovire, s katerimi preprečujejo vaše stavke, vse to ni nič drugega kot sredstvo za zaščito vaših koristi in vaših pravic. Zapomnite si, tovariši, da se je to zgodilo z namenom, da se izboljšajo vaši življenjski in delovni pogoji. Glasen smeh je spremljal ta govornikova izvajanja.

V kritičnih trenutkih se delavci ne uklonijo, kot bi mnogi radi prikazali, temveč se le še bolj okrepe in še povečajo svoje zaupanje v lastno razredno sindikalno organi-

zajo. Trenutek je brez dvoma resen in zastaviti moramo svojo energijo v borbo, kajti odločitev, ki se pred nas postavlja, je: ali se borimo in ostanemo kot delavski razred prednja straža demokratičnega gibanja za obrambo svobode in pravice, ali pa postanemo izkoriščana in tlačena masa. «Jaz pa mislim», je zaključil svoj govor tov. Destradi, «da bo manifestacija politične zrelosti, ki so jo pokazale velike množice tržiških delavcev, okreplila naše sindikalno gibanje in ga napravila še bolj bojevitega, da bomo zmagali v težkih bitkah, ki naj še čakajo».

SINDIKALNO ZBOROVANJE NA TRGU PERUGINO

Sodna razprava zaradi fašističnih zakonov

Člani tovarniških odborov, ki so bili aretirani, so bili izpuščeni na začasno svobodo. V torek pa so prišli pred sodišče, kjer naj odgovarjajo za svojo krivdo, da so namreč v tovarniških prostorih branili narodnostno enakopravnost Slovencev, za kar so se poslužili tudi stavke in tako kršili člena 505 in 512 italijanskega kazenskega zakonika.

Ni ne moremo reči, kako se bo ta razprava zaključila, vendar je že sam nje potek kaj malo simpatičen. Prvi odvetnik je oporekal vojaškemu sodišču pravico za to razpravo, ker bi se le-ta morala vršiti pred rednim sodiščem. Nadalje odvetnik opozarja, da so bili z odredbo ZVU ukinjeni mnogi zakoni in člani, ki se jih je fašizem posluževal, da je zabranil stavke. Toda omenjanje fašističnih zakonov sodniku ni všeč in odbije vse predloge branilca. Ko je hotel še drugi odvetnik govoriti za svoje obtožence se je predsedniku sodišča zdelo, da je to govoril že prvi odvetnik. Zato ga je odpravil na kratko, češ da je že odločil. «Zaradi vas izgubljam čas», je še dodal.

Eden od odvetnikov je tudi opozoril predsednika, da je med občinstvom človek, ki je na seznamu prič in bi se moral pričati. Po predpisih prič ne sme prisostvovati razpravi, dokler še ni pričal. Predsednik se za to mnogo ne zmeni, temveč odgovori odvetniku, naj to omeni, ko bo prišla priča na vrsto. Ko pa je ta priča nastopila in se je branilec oglasil, je predsednik odvrnil: «Jaz ga nisem videl». In ker je bila priča silno važna, kot je menil predsednik, so jo tudi zaslišali. Potem so razpravo prekinili in nadaljevala se je v sredo. O njenem nadaljnjem poteku bomo poročali prihodnje.

SKRB ZA KMETA

Neštetokrat je že kmetijski sindikat posredoval pri angloameriški vojni upravi za povračilo škode, ki jo je kmetom povzročilo vojaštvo. Sindikat se je tudi zavzemal, da vojaška uprava kako prepreči, da se ne bi ponavljalo vandalsko pustošenje polj in pašnikov naših žitak dovolj prizadetih kmetov. Na vsako tako posredovanje, na vsak protest je takoj kmetijski oddelek vojaške uprave obljubil vse: da bodo poplačali škodo in da se pustošenje ne bo več ponavljalo. Ostalo pa je le pri lepih obljubah.

Položaj kmetov postaja v nekaterih predelih neznosen. Tako so n. pr. skoraj po vsem prostoru med Bazovico in peskom polja in travniki preorani od avtomobilov, drugih vozil in konj. Vojakji so si namreč napravili tamkaj več šotorskih taborišč. Da pridejo do svojih šotorov ali barak, jim je kajpada potrebna pot. To bi naši kmetje še razumeli, toda ne morejo odobravati, da vodi v ta taborišča vse polno cest, da namreč vsako hodi in vozi, koder se mu zdi. Kadar je suša že tako in tako nudijo kraški travniki žalostno sliko. Letos, ko je vse bolj zeleno, se pa škoda le še bolj občuti. Žalostno je, da se mora naš kmet tako lepo etolažiti: če ne vzame suša, pa uničijo moderne «akobilice». Kajti da se škoda opravi bolj temeljito, so še skoraj vsak dan kake vojaške vaje.

Ce se spomnimo še imenitne strateške ceste, ki je prinesla tolikim kmetom samo škodo, za ka-

tero niso dobili še nobene odškodnine, potem si lahko ustvarimo sliko o rožnih razmerah, v katerih živi okoliški kmet.

Po strašno modri razmejivji ima mnogo kmetov del svojega posestva onstran meje, v Jugoslaviji. Zaradi nerazumevanja vojaške uprave, ki dela nemogoče težave za prehod meje, kmetje niti nimajo užitka teh svojih posesti onstran meje. Toda glej jih pamestnjakoviče na finančnem odseku: ti kampioni državniške modrosti zahtevajo plačilo davkov tudi za tiste kose zemlje, ki so v drugi državi in od katerih itak lastniki nimajo nikakega užitka.

Razen teh neugodnosti, ki bi

lahko izostale, če bi oblasti ne vodile take politike, ki ji ni niso mar potrebe ljudstva, pa tlačij kmeta še neznosen oavčni vijak.

Skraini čas je, da se preneha povzročanje škode našim kmetom. Čas je pa že tudi, da se jim poravnava prizadejana škoda, da si bodo mogli nabaviti seno za živino; v nasprotnem primeru bodo moral namreč odprodati marsikateri rep. To ne bo samo v novo škodo njim, temveč bo s tem sploh ubožala naša živinoreja. Tisti, ki v raznih poročilih govore o svoji skrbi za prebivalstvo, naj v dejanju pokažejo, koliko resno mislijo to.

Umrl je Virgil Šček

Znanega borca za pravice primorskih Slovencev ni več. Ze nekaj mesecev ga je silno mučil neznosen glavobol. Podvrget se je operaciji, ki je pa ni prestal in prejšnji teden je umrl v Ljubljani.

Pokojni Šček se je po srednješolskih študijah odločil, da bo študiral tehniko, pozneje pa se je premislil in si izbral duhovski poklic. Deloval je kot duhovnik pri Sv. Ivanu, pri Starem Sv. Antonu, v Škedinju in drugod po tržiški škofiji, predvsem v Avberju in Lokvi.

Njegovo prosvetno delo je bilo vsestransko. Ustanavljal je in sodeloval pri ustanavljanju prosvetnih društev, šol, knjižnih založb in listov. Tudi gospodarskih vprašanj primorskega ljudstva ni zanemarjal in sodeloval je pri združnem gibanju.

Ko je razpadla stara Avstrija in so naši kraji prišli pod Italijo, se je spustil v politično areno. Izvoljen je bil za poslanca v rimski parlament. Ker je bil tedaj Vatikan še v sporu z Italijo, bi Šček kot duhovnik ne smel biti poslanec. Ker se izrecni prepovedi Vatikana ni pokoraval, ni smel izvrševati verskih obredov ves čas, dokler je bil poslanec. Jasno je, da vatiškanski gospodi ni šlo v račun predvsem to, da je bil slovenski posla-

nec. Ko pozneje ni bil več izvoljen, vendar ni prenehal s političnim delom. Ker se je neustrašno boril proti krivicam, ki so jih delali raznarodovalci slovenskemu ljudstvu, seveda ni dobival kakih pohval od fašistov in kvesture. Pregarjalcem s te strani pa se je pridružil tudi Vatikan oziroma tukajšnje cerkvene oblasti, ki so ga ves čas preganjale. Dasi je imel že šestdeset let, ko je umrl, vendar ni nikoli dosegel stopnje župnika, kot je sam izjavil. Postavljali so ga sicer na župnije, a le kot upravitelja. «Ni me odobril ne škof ne papež ne cesar in niti prejekt ne Musolin», je nekoč napisal.

Njegova največja zasluga pa je, da je jasno videl, kje je mesto pravega slovenskega duhovnika tudi po vojni. Ze v času narodno osvobodilne borbe je stopil odločno na stran Osvobodilne fronte in pred tremi leti je na njegovo pobudo zbor svečnikov sv. Pavla v imenu slovenske duhovščine v tržiški škofiji podal izjavo v osmih točkah, v katerih se je izrekel za Osvobodilno fronto. Sicer pa je bil pokojni Šček ves vnet za vese-slovensko bratstvo.

Primorski Slovenci in istrski Hrvatje mu bodo ohranili trajen hvaležen spomin.

KRONIKA

V OBUP je spravljalo vreme tržiške kopače in še koga drugega do nedavnega Mogoče se bo pa vendarle tudi letos začelo poletje. Nekateri namreč pravijo, da imamo še kar — mito zimo

* **CEBELE SO ODPELJALI** tržiški čebelarji na pasó v okolico Postojne kljub silnim prizadevanjem gospodov Trgovske zbornice, ki so hoteli to na vse načine preprečiti.

* **NAGRADO BO IZPLACEVALA** delavcem tovarna Veneziani. Da je sploh prišlo do pogajanj za plačilo nagrade za proizvodnjo, je moralo delavstvo pričeti stavkovno gibanje.

* **D. E. P. SALEM**, bivši tržiški župan, je pred tednom umrl v Saciletu.

* **OBCINSKE HISE** je sklenila ZVU izročiti posebnemu inštitutu. To je zbudilo veliko nevoljo občinskih svetnikov, ki so pozabili, da so se sami potegovali za raztegnitev fašističnih zakonov na naše ozemlje in ZVU je sedaj lepo uporabila te zakone.

* **UKINITEV STANOVANJSKEGA URADA** so izglasovali v coasškem svetu. Ni še znano, kako nameravajo za nadalje zaščititi stanovalce.

* **KAVALIRSKO SODIJO** nekatera sodišča, če imajo pred seboj ljudi, ki so med slavno ustavko Delavske zbornice metali kamenje v tramvaj, a so sicer višji bančni uradniki in bivši oficirji italijanske vojske. Tedaj pač ne morejo ugotoviti resnice in obtožence oproste.

* **NASILNOST MNOGIH AMERISKIH VOJAKOV** je v Trstu splošno poznana stvar. Tako se je zadnjič zgodilo, da je Šofer, ki je s takšijem vozil nekoga vojaka, dobil za plačilo — dva udarca s pestjo v obraz ter tako dokazal, da je doma iz dežele slavni boksarjev. — Nekateri pa govore o zapadni kulturi, svobodi, demokraciji itd.

* **BRIGADA «BRATJE MAHNE»** je odsia v Jugoslavijo, kjer se bo udeležila dela na Cesti bratstva in edinstva.

* **POLITIČNI PREGANJANCI** ne smejo imeti zborovanja na Garibaldijevem trgu. Stara stvar...

* **VLAKA STA TRČILA NA** postaji na Opčinah. Bafe se je to zgodilo zaradi malomarnosti pri uravnavanju kretanic. Nesreč sicer ni bilo, a škoda bo le šla v nekaj milijonov. V nekem vagonu je bila polenovka, ki se je raztresla po prosti.

* **KROKODILI, KACE, OPICE** in še razne druge tropске živali, predvsem plazilci, so na razstavi v prvem nadstropju Pomorske postaje.

* **V BUJAH** grade združni dom. Sindikalna podružnica državnih nameščencev je napovedala podružnici mešane stroke dvomesčno tekmovanje v tem, katera podružnica bo dala večje število prostovoljnih delovnih ur pri gradnji doma, katera bo zbrala več denarnih prispevkov v ta namen in katera bo napravila več kulturnih prireditvev.

* **RIBISKI PROCES** zaradi tihotapstva rib v Trstu, že tretji teden vrste je bil v petek v Koprnu. Razprava je trajala pozno v noč, posvetovanje pa vse do jutra, ko je bila razglašena sodba. Izrečene kazni so bile dokaj mile.

* **ODBOR ZA SOLIDARNOST** z aretiranimi delavci največjih tovarn poziva vse delavce in prebivalce, da dajo svojo moralno in materialno pomoč družinam aretiranih delavcev. Sindikalne zveze so ob podpori ASZZ in SIAU pričele z nabiranjem denarnih in živilskih prispevkov.

* **ZA «RIGOLETTOM»**, ki so ga kljub nagajivemu vremenu uspeli spraviti spod strehov, je v nedeljo zvečer prišel na vrsto «Boris Godunov». Zdi se, da odslej vreme ne bo več onemogočalo predstav.

TRZASKI MLADINCI, ki so se vrnili s sokolskih svečanosti v Pragi, so bili na povratku pristržno sprejeti v Ljubljani.

* **LONJERCI** so v nedeljo obiskali Rihemberk, kjer so tudi nastopili z dramsko predstavo.

S pesmijo na ustih - do zmage naše pravične stvari

DVE REVIJI

Petdesetletnica „Slovana“ v Padričah

Bali smo se za zadnjo nedeljo. V Padričah so se pripravljali, da bi kar najlepše sprejel goste na proslavi petdesetletnice, a vreme ni obetalo nič kaj dobrega. No, v soboto se je napravil lep večer in

sledil je lep nedeljski dan — kakor nalašč ne prevroč za tiste, ki so del poti do Padrič opravili peš.

Ze od daleč so oznanjale zastave, ki so vihrale nad hišami in zelenjem drevja, da je v Padričah praznik. Na krasnem prostoru pod redkimi hrasti so Padričani postavili oder, namestili razne „prodajalne“ in pripravili mize. Pozabili niso niti na plesišče.

Dasi niso vozili avtobusi in kamioni zaradi stavke petrolejskih delavcev, se je vendar zbrala velika množica od blizu in daleč. Vozna sredstva so namreč le obratovala od openskega tramvaja do Padrič. Mnogim je pa bila pot čez Razklani hrib kar prijeten nedeljski sprehod.

Slavnost je pričela trebenska godba na pihala, ki je zaigrala himno „Hej Slovania“. Domač govornik je nato na kratko očrtal zgodovino društva „Slovana“, ki slavi svojo 50. letnico. Društvo je stalo v prvih vrstah naprednega gibanja. Po vrnitvi svobode, za katero se moramo zahvaliti partizanom in jugoslovanski armadi, se bo mladi rod še naprej vztrajno boril, da bo ta svoboda zares popolna, kar danes še ni. V imenu SHPZ je imel govor predsednik dr. Robert Hlavaty, ki je dejal tudi sledeče:

„Petdeset let obstoja slovenskega društva na tržaških tleh v najtežjem razdobju zgodovine slovenskega ljudstva je velik uspeh. Slovenska pesem nam je pomagala v borbah in z njeno pomočjo smo zdržali v borbi za svoje socialne in kulturne pravice.“

Hoteli so zadušiti glas naše slovenske pesmi, vzeli so nam društva, tisk, šole in prostost. Toda naše vere v boljšo bodočnost in naše narodne zavesti nam niso mogli vzeti.

Sedaj se pojavljajo zopet krivi preroki, ki hočejo cepiti enotnost naše politične in kulturne fronte. Mi pa jim odgovarjamo odločno:

Smo napredni Slovenci in hočemo ostati politično in kulturno povezani in združeni z vsem slovenskim narodom in preko njega z vsemi jugoslovanskimi narodi, ker vidimo svojo bodočnost samo v složni in združeni OF. Ne bomo se tu vdali lepim vabam nam tuje demokracije, čeprav pravi, da je slovenska in ne bomo se uklonili niti tistim, ki mislijo, da bi pri nas s silo kaj opravili.

Odločno zahtevamo, da se spoštuje naš jezik in da nam ne jemljejo pravic, katere so nam v statusu priznali združeni narodi in do katerih imamo po vseh postavah pravico.

Skupno z našimi naprednimi in demokratičnimi tovariši italijanske narodnosti bomo enotni v borbi za naše pravice. Ostali bomo napredni in zavedni Slovenci in bomo šli s pesmijo na ustih v borbo do zmage naše pravične stvari.»

Potem je še tovariš Grbec izrekel pozdrave Skedenjcev, nakar je sledila slovesna predaja prapora, ki ga je eden od ustanoviteljev društva izročil mladincu z naročilom: „Nadaljujte našo borbo za napredek in svobodo. Bodite složni, ker le sloga je podlaga za zmago.“ Člani zbora „Slovana“, v čigar prvih vrstah so stale ženske v narodnih nošah, so z vidnim veseljem sprejeli prapor. Pet starih članov — ustanoviteljev društva je prejelo lepe pohvalne diplome, ki jih je napravil slikar Bucik. Potem so zapeli „S pesmijo na delo“ in „Svobodna je naša domovina“. Z navdušenim ploskanjem je vsa zbrana množica izrazila svoje častitke pevcom „Slovana“ za njih veliki praznik.

Združeni pevski zbori iz vseh okrajev zone A — okrog 400 pevcev — so zapeli več pesmi, med katerimi je kot po navadi posebno navdušila „Stalingrajska“. Za zaključek spreda je zaigrala godba iz Trebč. Godba na pihala iz Ricanj pa je odigrala več točk koncertnega spreda. Mnogo poslušalcev se je zbiralo tudi okrog tamburaškega društva iz Bazovice, ki je to pot prvič nastopilo in ki ga vodi Angel Vodopivec.

Proti mraku so se začeli ljudje razhajati. Vsi so si bili edini, da so jim Padričani pripravili prav lep popoldan.

Razgledi (št. 6)

Kar kmalu po 4. in 5. (dvojni) številki Razgledov smo prejeli 6. številko te tržaške revije. To kaže, da ima uredništvo res trdno voljo spraviti izhajanje mesečnika v sklad z odgovarjajočimi meseci. (Bo torej še v teku julija izšla 7. številka?)

V tej številki je na uvodnem mestu napisal Vladimir Bartol daljše razmotrivanje pod naslovom K ideološki plati upodabljanja umetnosti. Bartol ugotavlja, da je osrednja pot tako imenovane moderne zapadne umetnosti beg iz sveta, v katerem živimo, kar je obenem simptom težke obolenosti družbenega ustroja zapadnega sveta. Pisec sicer ne navaja obširneje najnovejših struj v zapadni umetnosti; to bi namreč itak njegova trditev le podprlo. Za poglavjem o novem duhu in novi vsebini v slovenski upodabljanju umetnosti govori Bartol o stvarnosti, v kateri živijo slovenski tržaški upodabljanjski umetniki. Kot znano, so recenzenti razstave Društva slovenskih upodabljanjskih umetnikov v Ljubljani, katere so se udeležili tudi tržaški slovenski umetniki, zelo ostro kritizirali nekatera tržaška slikarje. Bartol pa pravi, da je predvsem Lojze Spacal v inozemstvu priznan kot svojstven in resen umetnik ter meni glede na nekatera njegova dela, razstavljena na omenjeni razstavi, da je treba Spacalu priznati, da je posegel po živi in ideološko močni vsebini, obdelal pa je to snov v ekspresionistični tehniki in v skladu s pojnovanjem umetnosti, ki je lastno solam na zapadu. In na zaključno vprašanje »Slovenski tržaški umetniki — kam?« odgovarja Bartol s tem, da kaže na stvarnost Tržaškega ozemlja, ki je tržaški umetniki doživljajo. Ta stvarnost je življenje v neprestani borbi. »Zeleč bi bilo, da bi postala tudi umetnost slovenskih tržaških umetnikov bolj in bolj izraz te žive, z borbo prepojene in mnogolične stvarnosti.«

»Partizanski župan« je spominu Andreja Graselija posvečena črtica, ki jo je napisal Jože Pahor in ki nas zgrozit s svojimi opisi. (Zdi se, kot da je že tako daleč vse to in da smo na mnoge stvari pozabili, čeprav ne bi smeli). — Glede pesmi Maričke Znidaršičeve in Ludvike Kalanove bi bilo ponoviti isto, kar smo dejali v zvezi z liriko objavljeno v 6. številki Novega sveta.

Navezujoč na tretje zasedanje plenuma Občeslovenskega odbora je Ivan Regent napisal članek Občeslovensko gibanje je v službi demokracije in miru.

Bartolov članek Premiera Moliérovega »Skopuha« se nam zdi v svojem prvem in drugem poglavju odločno predolg, ali pa skoraj za revijo nepotreben. Mogoče bi bilo bolje napisati kaj več o igralcu Modestu Sancinu, ki je s to predstavo slavil 25. letnico svojega umetniškega dela.

Spomini Mariče Nadliškeve »iz mojega življenja«, ki se nadaljujejo, so sicer zanimivi, a žal se pisateljica izogiba navajanja imen; v nasprotnem primeru bi bila namreč dokumentarna pomembnost dela nedvomno večja.

Številka prinaša še poročila o knjigah Gregorčičeve založbe za leto 1948 in o izbranih pesmih Otona Zupančiča v priredbi Janka Glazerja. V Zapiskih je članek General Arcey in slovensko šolstvo, v katerem se — ro ukvarja z nemogočimi trditvami generala v njegovih poročilih na Varnostni svet glede na slovensko šolstvo — članek O naši glasbeni kritiki ne pove mnogo. Poleg še nekaterih krajših vesti sta tudi poročila A. Budala o dveh razpravah italijanskega univ. prof. Artura Cronia, ki se tičejo srbske in hrvatske literarne zgodovine in fonetike. Budal ni prekoval ozkega okvira poročanja; želeli pa bi slišati, ali so vse trditve omenjenega profesorja tudi točne. S tem bi razgledi mogoče zašli preveč v strokovnost, kar pa glede na njihov izpostavljen položaj ne bi škodilo.

Številki je še dodana priloga: prizor iz III. dejanja Moliérovega Skopuha.

(Nadaljevanje na 7. strani)

Wild West v ulici Scorcola

Ulica Scorcola je ena najmirnejših v Trstu. Med bohotnim zelenjem se prijazno vije v hrib, srečni so njeni prebivalci: Daleč od mestnega hrupa lahko mirno spijo v nočeh, ki so tihe kakor v pravljici. Res so srečni, toda le tisti, ki so mnenja da je mir sreča. Tega mnenja pa ni vsakdo, pred vsem ne ameriški in angleški vojaki, nastanjeni v hiši Ralli. V noči od 13. na 14. t. m. se je v parku te hiše od polnoči tja do dveh zjutraj razlegal glasen hrup, vpitje in streljanje, kakor so ga svoječasno znali uprizoriti le prijatelji Davida Cooperfelda in Winnetou-a. Skratka: Prizor z Divjega Zapada.

Prebivalci ulice Scorcola so z zadovoljenjem sloneli dve uri na oknih, previdno upognjeni, da jih ne zadene kaka neumna krogla, in so bili skrajno vzradoščeni nad tem usenom kresne noči, kakor si ga niti Shakespearea jeva domišljija ni mogla lepšega ustvariti. Priporočajo se tudi za v bodoče. Mir je že sreča ampak Divji Zapad tudi ni kar tako.

* ROCNO BOMBO, ki je verjetno ostala še iz časa vojne, sta našla dva dečka v Kortah v Istri. Začela sta se z njo igrati, nakar je eksplodirala in sedemletnemu Albinu Mraku razmescarila roko.

NA ZGORNJI SLIKI PEVSKI ZBOR IZ PADRIČ. MED MLADIMI SO TU DI STARI PEVCI USTANOVITELJI ZBORA.
NA SPODNJI SLIKI PREDAJA EDEN IZMED USTANOVITELJEV ZBORA PRAPOR MLAJSEMU ČLANU.

Rdeči Križ TO - ja

ki mu odrekajo pravico obstoja
pošilja stotine otrok na počitniške kolonije

Angloameriška vojaška uprava je že proti koncu leta 1947 začela ovirati delovanje Rdečega križa za Trst in ozemlje. Odrekli mu je začela pravico, da bi sploh smel obstajati poleg italijanskega Rdečega križa. Takrat si je moral odbor RKTO mnogo prizadevati, da je bil razpust društva odložen. Nekateri milostno so dovolili, da Rdeči križ še deluje, vendar brez vsakega zagotovila, da ga danes ali jutri ne razpuste.

Prišli so celo iz Zeneve delegati svetovnega osrednjega odbora RK, da proučijo predvsem pravni položaj RKTO. Ko so videli njegovo uspešno delovanje, so se zelo pohvalno izrazili. A ko so se vrnili v Zenevo, go ti gospodje poslali v Trst svoje »uradno mnenje«, da RKTO nima pravne podlage za svoj obstoj. Tedaj človeku ni bilo več treba biti posebno pameten, da je lahko ugotovil, kdo je te gospodje povabil v Trst, zlasti še, ko so pred približno mesecem dni ponovno pričeli ofenzivo proti RKTO. Tokrat so postavili vso stvar še bolj na ostrino: zavezniki častnik je kar predložil ultimativni rok, do katerega mora odbor — ne da bi imel čas sklicati občni zbor — povedati, kako misli v naprej opravljati dobrodelno delo, — toda ne kot Rdeči križ, temveč zgolj kot neka dobrodelna organizacija. Kaj bi pa bilo tej dobrodelni organizaciji dovoljeno opravljati ali ne, to pa se stvar razgovorov ali odlokov. Trenutno še zadeva ni rešena.

Večkrat smo že pisali o našem RK, o njegovih neprecenljivih zaslugah med vojno in po vojni. Na-

ši ljudje vedo, da se s postopanjem proti RK godi tudi njim krivica.

Toda kljub vsem oviram je RK delal naprej svoje delo in neutrudno pripravljal vse potrebno, da je lahko že zelo številni tržaških otrok odšlo na kolonije, drugi bodo pa še šli te dni. Tako je prva skupina odpotovala v bližino Beograda, kjer se bodo lahko seznanili in spoprijateljili s srbsko mladino. Druga skupina bo preživela prijetne dni oddiha v Postojni. Otroci, ki bodo nastanjeni v St. Vidu pri Ljubljani, bodo imeli priložnost obiskati Ljubljano, uživali bodo pa tudi na sprehodih po lepi šentiviški okolici. Največ tržaških otrok bo pa sprejel Kranj s svojim zdravim gorenskim zrakov. Kranj že poznajo mnogi mali Tržačani in se z veseljem spominjajo mesteca nad Savo, na katerega pazi visoki Storič. Letos bodo sprejeli tržaške otroke tudi Crnomeljci. Otroci bodo odslej vedeli, kje in kakšen je Crnomelj, ta kraj igra tako važno vlogo v zgodovini naše osvobodilne borbe. Tisti otroci, ki so najbolj slabotni in bolehní, se bodo okrepili v koloniji v Bovcu. V tem letoviškem kraju bodo imeli otroci dobro hrano in postržbo, tako da se bodo vrnili v Trst gotovo krepkejši in bolj zdravi. Ena skupina otrok pa bo letovala v Sv. Petru pri Gorici.

Tako delovanje, ki ima za cilj pomagati otrokom in s tem njihovim staršem, zasluži le pohvalo in podporo. Toda gospodje, ki v Trstu odločajo, so drugačnega mnenja. Zal, da je mnenje gospodov pri-

vojaški upravi vedno v opreki z mnenjem našega ljudstva. Kdor pa dela proti mnenju tega ljudstva, ta ni njegov prijatelj in ne more biti do njega pravičen.

SE POLJUB — IN MALI SE BO ODPELJAL NA VESELE POČITNICE

Po slovanskem svetu

KRONIKA

* Od 8. do 15. AVGUSTA BO V VARSAVI mednarodna konferenca delovne mladine.

* 14. ali 15. t. m. bo priplul v Reko iz Severne Amerike parnik Radnik s 486 povratniki v domovino.

* PREDSEDNIK PREZIDIJA VRHOVNEGA SVETA ZSSR Svernik je predal maršalu Sovjetske zveze Timošanu odlikovanje Rdeče zastave kot priznanje za dolgo in zvesto službovanje v armadah ZSSR.

* 25 LETNICO ustanovitve je svečano praznovala mongolska avtonomna sovjetska socialistična republika, imenovana Burat.

* 22 NOVIH ZRACNIH LETALSKIH LINIJ so odprli v zadnjih dveh mesecih v SZ. Moskva je povezana z letalskimi progami z glavnimi industrijskimi središči.

* 230 IZSELJENCEV IZ WEST-FALIJE se je vrnilo preko Jesenic v Jugoslavijo.

* IZ TRSTA je odpotovala v Jugoslavijo mladinska delovna brigada »Bratje Mahnič na avtocesto »Bratstva in edinstva«, da pomagajo jugoslovanskim narodom v izgradnji socializma.

* V ROTTERDAMU je bila pred nekaj dnevi splovljena nova jugoslovanska motorna ladja »Dr. varn. Ladja ima 9000 ton nosilnosti, dvojno dno in dva Dieselova motorja s 5000 konjskimi silami. V inozemstvu je še osam ladij v delu za Jugoslavijo.

* 38 DNI PRED ROKOM je bila izročena prometu nova proga Kuršumlija Priština v Jugoslaviji. Proga je dolga okrog 79 km. Gospodarski pomen proge je predvsem v tem, ker bodo po njej lahko v večji meri izvažali les iz kačoniških gozdov.

* AMERISKI FILM »SERENADA NA JEZERU« so gledalci v Ljubljani izžvižgali ker žal jugoslovanski nacionalni čut, ker je v nlem slovanska himna »Haj Slovania« prikrojena za jazz orkester in pes.

* BRIGADE IZ 20 DRZAV bodo delale letos v Jugoslaviji. Iz Jugoslavije pa bo odšlo 7 brigad s 1000 mladinci v bratske slovanske države.

* 19.000 SARDEL so zaznamovali ob Jadranski obali, da bodo ugotovili njihovo pot in tako zagotovili reden dotok sardele v tovarne za konzerviranje rib.

* VOJNI INVALIDI FLRJ so imeli plenum, na katerem je bil sprejet predlog, da bo 26. oktobra t. l. v Beogradu mednarodno posvetovanje invalidskih organizacij držav ljudske demokracije. Iz invalidske organizacije so po soglasnem sklepu izključili Hebranga zaradi njegovega protiljudskega delovanja.

* IZ JUGOSLOVANSKEGA D'LA TRZASKEGA OZEMLJA bo odpotovala v Bolgarijo delovna brigada, sestavljena iz dijakov koprskih gimnazije in učiteljskih inženirskih iz Portoroža.

* V »SLOVANSKEM DOMU« v Pragi je bilo zasedanje družtev prijateljev Titove Jugoslavije, ki je potrdilo bratsko solidarnost narodov FLRJ in CSR.

V HOČI med 5. in 6. julijem se je priredila železniška nesreča na progi Skopje-Beograd. 21 potnikov, od katerih je bila večina povratnikov iz Albanije, je bilo mrtvih, 11 pa ranjenih.

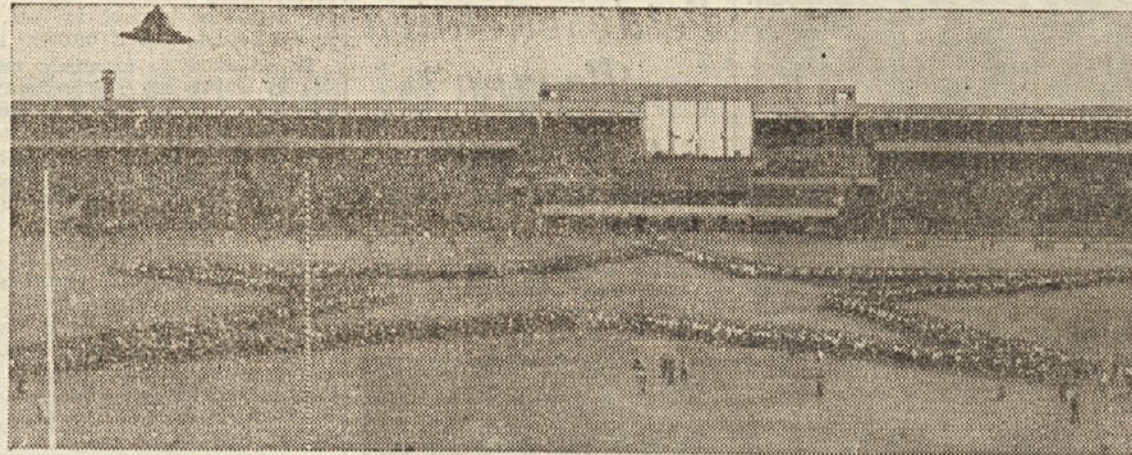
* INDUSTRIJA STALINGRADA je presegla za več kot 50 odst. letnoletno proizvodnjo strojev, kovin ter gradbenega in drugega materiala.

* NA PROGI NIKSIC-TITOGAD so postavili zadnji meter tračnice in v četrtek je spjel prvi poskusni vlak. Svečana otvoritev proge je bila 1. t. m. združena s proslavo dneva vstaje črnogorskega ljudstva.

* IZ PRAGE so se vrnilo jugoslovanski fizikulturniki. Lokomotiva vlaka, s katerim so se pripeljali, je bila okrašena s slikami generalisima Stalina in maršala Tita.

* MLADINCI S POLJSKE IN CSR so prišli na povabilo centralnega sveta LMJ na letovišče v Jugoslavijo.

PRASKI ZUPAN je sprejel predstavnike jugoslovanske armade generala Pehačka in Sibla.

ČEŠKOSLOVAŠKA

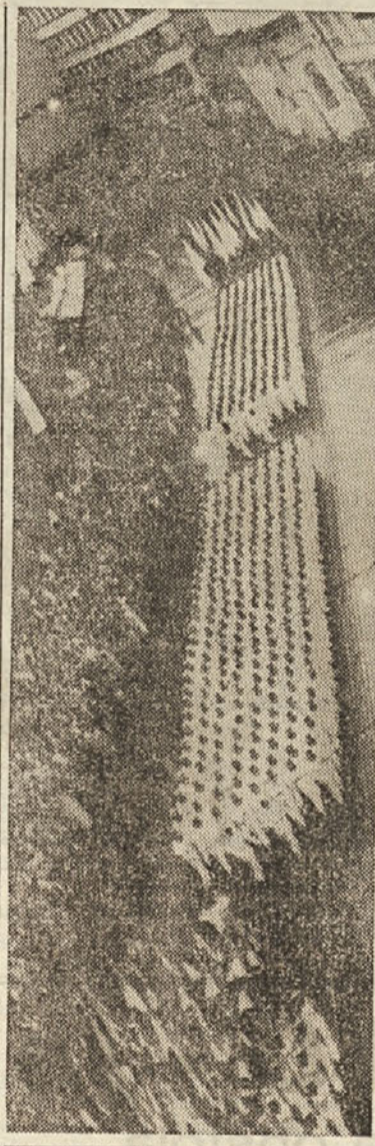
Z usesokolskega zleta v Pragi

POGLAD NA DEL STADIONA V PRAGI MED NASTOPOM JUGOSLOVANSKIH FIZIKULTURNIKOV, KI SO PRAVKAR STVORILI ZVEZDO. NA POKONCNI SLIKI VIDIMO DEFILE JUGOSLOVANSKIH MORNARJEV PO PRASKIH ULICAH.

Slovansko gospodarsko sodelovanje

O slovanski misli je bilo napisano že mnogo študij in že pred obema svetovnjima vojnima. Toda razmeroma malo se je v tej dobi pretresalo vprašanje gospodarskega sodelovanja Slovanov, ki se začela praktično in na širokih temeljih razvijati šele v zadnjih letih. Pred prvo svetovno vojno ni bilo praktično gospodarsko sodelovanje možno iz več vzrokov: bila je prevelika politična rivaliteta med avstroogrsko monarhijo in carsko Rusijo, Srbijo in ostalimi slovanskimi narodi in vso gospodarsko, zlasti pa trgovsko politiko je imel v svojih rokah Dunaj, na katerega je cesarska Nemčija zelo močno vplivala. Po prvi svetovni vojni se na Češkoslovaškem ni posvečalo posebno zanimanje gospodarskim stikom s Slovani, kajti ostale slovanske države so bile izrazito agrarne in je zato domača češkoslovaška politika videla v Poljski, Jugoslaviji in Bolgariji v poljedelski proizvodnji predvsem konkurenco. Osnovna napaka tedanje politike velesil na zapadu je bila, da niso od Nemčije energično zahtevale reparacij in da so ji dale v pogledu gospodarske ekspanzije na vzhod povsem svobodno roko. Tako imenovane reparacijske dobave, s katerimi je imela Nemčija plačati Jugoslaviji in Poljski del vojnih škod, so bile za nemško gospodarstvo ugodna priložnost, da se zopet s svojimi industrijskimi izdelki uvede v omejenih državah. Poleg tega pa je ostal v slovanskih državah skoraj popolnoma nedotaknjen nemški predvojni kapital, ki je izkoriščal te države že dolga desetletja zaradi politične in gospodarske ekspanzije v mislu gesla »Drang nach Osten in linijo »Berlin-Bagdad«.

Ce proučimo statistiko nemške zunanje trgovine v letih 1918-1938, lahko takoj ugotovimo vedno večjo porast nemškega gospodarskega pronicanja v slovansko državo. To so bila pota, po katerih so hoteli iti Nemci naprej in vrh vsega še na račun znane slovanske nesločnosti doseči svoje ekspanzivne cilje svetovne velesile. Vsekakor je značilno dejstvo, da je pred drugo svetovno vojno dosegel izvoz poljedelskih proizvodov iz Bolgarije v Nemčijo skoraj polnih 70 odst. celokupne bolgarske proizvodnje. Prav tako se je naglo dvigal poljedelski uvoz v Nemčijo iz Jugoslavije, Poljske, Romunije in Madžarske. Nemčija se je z uvozom poljedelskih proizvodov iz teh držav dejansko pripravljala na vojno in ker v dobi svetovne gospodarske krize ni mogla prodati svoje industrijske izdelke na zapad in v zaoceanske države, je v zamenjavo za poljedelske proizvode pošiljala v države jugovzhodne in vzhodne Evrope v vedno večji meri raznovrstne izdelke svoje industrije. Na žalost so slovanske države v tej dobi Nemčiji kot svojemu največjemu sovražniku v gospodarskem in političnem pogledu v njeni ekspanziji na vzhod direktno pomagale. In to žalostno dejstvo bi moralo biti za vse Slovane opomin, kajti brez načrtnega gospodarskega sodelovanja vseh slovanskih narodov bi se lahko te razmere na škodo

SOVJETSKA ZVEZA

30 LET SOVJETSKE USTAVE

Pred 30 leti na dan 10. julija je vseruski kongres sovjetov sprejel prvo sovjetsko ustavo — ustavo ruske Sovjetske federativne socialistične republike. Obravnavajoč v uvodniku ta mejnik v zgodovini dežele, piše »PRAVDA« v članku z naslovom »Zmaga sovjetske demokracije«:

»Veliko rusko ljudstvo, ki je prvo vzdignilo prapor oktobrske socialistične revolucije, je izpolnilo veliko zgodovinsko poslanstvo z ustvaritvijo in izgradnjo blaginje narodov, združenih v ruski federaciji. Nesebična pomoč, ki jo je nudilo rusko ljudstvo drugim narodom, gospodarsko in kulturno zaostalim, je bila osnova za izredno hitro rešitev narodnostnega vprašanja. Cilj je bil pomagati svojim narodom — na osnovi narodnostne politike Lenina in Stalina — da bi se povzpeli na raven centralne Rusije na javnem, gospodarskem in kulturnem področju.

Prva ustava ruske federacije, katere 30. obletnico slavimo danes po vsej deželi, je bila prežeta z ideali sovjetske demokracije, katero je še dalje razvila Stalinska ustava. Svoboda in demokracija v naši deželi, piše »Pravda«, je v tem, da je delovno ljudstvo ustvarjalca in heroj novega socialističnega načina življenja, v tem da je to ljudstvo samo gospodar ogromnega bogastva svoje domovine. V tem je vir globokega in pozitivnega patriotizma sovjetskih mož in žena. Sovjetska sila črpa svojo moč in nepremagljivost iz čudežnega studenca — udeležbe množic pri dnevnem funkcioniranju uprave v deželi — in ta vir se izkorišča v polni meri. Milijoni delovnih mož in žena se vežba za sodelovanje v državnih zadevah po krajevni sovjetih, sindikatih, raznih javnih institucijah, kjer si pridobivajo potrebno znanje za vodstvo javnih, gospodarskih in socialnih zadev. Može in žene iz srede ljudstva so na čelu naših podjetij in tovarn, novih gradenj in kolhozov. Vse to živo prikazuje značaj socialistične demokracije ljudske vlade.«

Novi uspehi izgradnje socializma v Jugoslaviji

JUGOSLAVIJA

Zadnji burni in dramatični dogodki niso prav v ničemer zavrlj poti, ki jo z edinstveno borbenostjo vodijo jugoslovanski narodi v izgradnjo svoje socialistične domovine. Predvsem zadnji teden je dalo jugoslovansko ljudstvo krasne dokaze, da se nima časa spuščati v brezplodno izgubljanje časa s pretresanjem zadnjih dogodkov in da prepušča ureditev vseh stvari svojemu političnemu vodstvu, kateremu nenehno izraža to upanje. Morda je v tem eden največjih udarcev, kar jih je jugoslovansko ljudstvo

vsega slovanstva zopet ponovilo. Nemčiji se ne sme nikdar več dati prilike, da bi gospodarsko pronicala v slovanske države z namenom politične in gospodarske ekspanzije na vzhod. Če bi se to zgodilo, bi bilo vse številne žrtve in rezultati druge svetovne vojne povsem odveč. V tem tudi vsa osnova slovanskega gospodarskega sodelovanja sploh.

Zato morajo današnje slovanske države graditi svojo trgovsko in proizvodno politiko na povsem drugi osnovi, kakor pa po prvi svetovni vojni. One se morajo zavdati višjih političnih in gospodarskih ciljev in se v svojem proizvodnem trgovskem delovanju dopolnjevati, pa naj si bo v polje-

dalo v zadnjih dneh raznim političnim špekulantom v inozemstvu v zvezi z nastalim sporom med partijo Jugoslavije in drugimi partijami.

Vpisovanje ljudskega posojila je drugi dokaz predanosti jugoslovanskih ljudi v borbi za socializm. Preden bo ta številka našega tednika prišla med čitatelje, bo višina razpisane posojila gotovo že dosežena, če ne prekoračena. Do 10. julija je bilo namreč po nepopolnih podatkih zvezne komisije vpisanih skupno 3 milijarde, 251 milijonov, 360.000 dinarjev, kar je v odstotkih 92,89% od skupno razpisane vsote posojila. Pri vpisu vodi Srbija, sledi Hrvatska, nato enote JA

Bosna in Hercegovina, Slovenija, Makedonija in Crna Gora. Relativno najbolje pa vpisujejo posojila v Crni gori.

Poročilo zvezne planske komisije navaja velike uspehe, ki jih je jugoslovansko gospodarstvo doseglo v prvem polletju drugega planskega leta. Splošni državni gospodarski plan prvega polletja 1948 je bil v celoti in samo izpolnjen, temveč tudi znatno prekoračen.

Uspeh prvega polletja ni pomemben samo zaradi tega, ker so planske naloge industrijske proizvodnje povprečno za 61% večje, kakor so bile lani, marveč tudi zaradi tega, ker se te povečane naloge bolje izvršujejo kakor lani. Tako je n. pr. v prvem polletju minulega leta celotna zvezna in republiška industrija izpolnila svoj plan s 97,8%, medtem ko ga je letos presegla (100,8%). Zvezna industrija je lani izpolnila svoj plan s 103%, letos pa s 106. Pri republiški industriji je izvršitev plana napredovala za 5,4% v primerjavi s prvim polletjem minulega leta. Proizvodnja lesa sicer ni dosegla plana v prvem polletju (89,4%) in je dala slabši odstotek kakor minulo leto (95,1%), vendar je glede na znatno povečanje nalog v letošnjem prvem polletju dejanska izvršitev dvakrat večja kakor je bila v prvem polletju leta 1947 (205%). Izpolnitev plana v gradbeništvu znaša v primerjavi s prvim polletjem 1947. leta 171%.

Umetnost - Prosveta

RAZSTAVA ILUSTRACIJE POLJSKE KNJIGE

V soboto 3. t. m. je bila otvorjena razstava ilustracij poljske knjige v galeriji Scorpione. Otvoritvi je prisostvoval sam kulturni ataše pri poljskem poslanstvu v Beogradu g. Korzjenowski. V svojem govoru v poljščini je opomnil, da je to sploh prva razstava, prvi stik poljske umetniške kulture s tržaško, kljub temu da so bili drugi stiki, posebno gospodarski vedno dokaj živahni. Izrazil je svojo željo in prepričanje, da bodo v bodoče bolj pogosti in bolj tesni.

Poljska, ki je od vseh evropskih držav najbolj trpela pod nacističnim iztrebljanjem narodov, je izgubila preko 5000 umetnikov, pisateljev, kulturnih delavcev v vojni in po taboriščih. Imela je uničeno vse šolsko, univerzno, muzejsko znanstveno zavode. Toda po osvoboditvi je vse kulturno in ustvarjalno delo, posebno pa ljudsko prosvetno, oživelo s prenovljeno silo. Po večalo se je število vseučilišč, šol, zavodov gledališč; v vzpodbudo ljudskih oblasti se je na pr. število visokosolcev skoro podvojilo na 90.000.

Tudi vsa umetnost je dobila nov polet. Predsednik poljske republike je dejal v svojem govoru ob neki razstavi, da umetniki, živi del svojega ljudstva, ustvarjajoči v popolni svobodi, ne morejo, da ne bi v svojem delu oblikovali sodobnega življenja in trpljenja svojega naroda, posebno zgodovinsko osvobodilno borbo in obnovitvene težnje.

Razstavo ilustracij poljske knjige je videl že en del evropskih prestoinic. Ni sicer popolna, ker so prostori galerije Scorpione pretesni, vendar je predstavljen njen izbrani del. Na prvi pogled je opaziti, da podaja razstava mnogo več kot obeta naslov. 30 zastopanih umetnikov (nad 60 okvirjenih slik) nam da jasen pojem o izredno visoki umetniški kulturi poljskega naroda. Slikarji, kritiki in poznavaleci umetnosti so bili presenečeni nad tem umetniškim bogastvom. Nič ni drevec, nič slička, ki bi zapadla v golo ilustracijo, v manirirano dekorativnost; vse ima svojo globljo, resnejšo zamisel. Nič ni površnega, zanemarjenega; imamo pred seboj mojstre vseh najrazličnejših, posebno grafičnih tehnik, uporabljene po svojih najfinjših odtenkih po snovi, ki jo obdelujejo. Ni dvoma, da so Poljaki med prvimi narodi, ki poznajo vse grafične tehnike do popolnosti.

Na razstavi imamo zastopane vse močnejše umetnosne smeri sodobne Evrope, vendar v zelo umerjeni obliki. Ni tu iskanih, enostransko pretiranih umetnostnih programov; vsak umetnik je točno izoblikovana umetniška osebnost s svojimi slikarskimi izraznimi sredstvi. Tako, da bi bil s huparen teoretik čisto v zadregi, v katero umetnostno «tendenco» naj koga uvrsti: tu so umetniški in snovni razlogi, ki prevladujejo in suvereno uporabljajo izrazna sredstva raznih esol.

Zelo dobro je zastopano umetnostni realizem, ki seveda ni nikak pust verzem ali celo fotografija. Umetnikovo tolmačenje svojega načina gledanja predmeta je tako krepko, da ga izrazna nuja skoraj vedno zavaja k modernim izraznim sredstvom.

Vojna doba je pustila močne sledove. Horovič nam podaja izrazito sliko iz partizanskega življenja v gozdu, drugi pa gorečo vas v vojni. Kulisiewicz nam kaže na treh slikah tragedijo Varšave s pretresljivim realizmom v naravnost klasični izdelavi. Czervinski je oblikoval vojne begunce z linijo, ki vodi v ekspresionizem. Zaruba na svoj način rahlo karikirira nacističnega prusaški pozi nasproti teroriziranem in delno rogačojem s ljudem. Dawski je v eni svojih grafik fin realist, enako Wielhorski v svojem živalskem pravilničnem svetu. Marczińska baji svet preveča rabel humor, ki daje umetnikovega realizmu zelo krepko ekspresijo. Zanimiv je Sopocko s svojimi geometrično stiliziranimi figurami za knjižne platnice. Bandura s popolno tehnično gotovostjo obdeluje svoje predmete. Tudi Soltan je bolj realist kot kaj drugega s svojimi finimi litografijami iz živalskega sveta.

Podowska Kochova je s svojimi ljubimi verivicami, detlji in deklico iz bajke še čisto v realnih oblikah, vendar s poudarkom na liniji, obliki daje večjo težo vsebini. Nekaj podobnega najdemo morda pri Mrozowskem in njegovih zgodovinskih snoveh, kot tudi pri Tycu in njegovem izrazitem portretu, medtem ko najdemo v njegovih pokrajini že večjo naklonjenost k ostrejšim skoro geometričnim oblikam. Witz s svojim don Kišotom rahlo karikirira svoje junake. Szancer čisto drugače obdela iste junake; njegov fantastični ekspresionizem je navdahnjen skoro z neko mistiko. Dawski ima v svoji močni grafiki z morilcema nekaj pošatno goyevskega. Plotrowski Mieczislav je močan, polnokrvna ilustrator, ki sicer podaja svoj svet v realističnih podobah, vendar jih nateza po izraznih potrebah z vsemogostimi tehnikami. Svoj socialni siže kapitalista zelo zanimivo obdela, zopet drugače svoje mestne ali pokrajinske predmete. Tomaszewska je morda tudi bolj ekspresionist kot kaj drugega s svojim otroškim svetom. Lengren je

približno ponašil Italijanski izraz «cerca»; ako gre namreč za «cerca», o tem si niso niti strokovnjaki čisto na jasnem. So to v neznih barvnih odtenkih, nepreskrajno kubistično pojmovane slike mestnega, industrijsko-poslovnega sveta (luka, garderoba, lokomotiva, železnica s podrtim drevesom...), ki doseže včasih s svojimi kontrasti med preteklim in modernim življenjem ter konflikti prirode z moderno tehniko silno dramatične skoro tragične učinke.

Nujno smo izpustiti še marsikako ime, vendar upamo, da smo podali vsaj bled pojem o tej prezanimivi razstavi, ki bi jo moral videti brezpogojno vsak naš izobraženelec ki se kotlikaj zanima za naše kulturne pojave. In ne le enkrat, ogledati si jo je treba enkrat, dvakrat, trikrat kajti vedno ko jo znova uživamo, opazimo nove zanimive stvari.

Sicer pa upamo, da je to, kot je omenil že g. Korzjenowski, le začetek, in bomo že jeseni videli reprezentativno razstavo poljske umetnosti.

JELINCIG

oblikovno, bodisi v resnih ali karikiranih predmetih. Sokolowski spet na svoj način prikazuje svoj socialni svet. Seifertova virtuzno obvlada svoje pero; je močna v svoji izrazni liniji. Rzepinski kaže motive v svojih bolesto raztrganih oblikah.

Karolek je čisto svojska umetniška narava. V ilustracijah «Od Karpatov do Baltika» ali v prevodih Deepinga imamo v njem več kot sledove ekspresionizma, medtem ko drugje ostro začrtane oblike učinkujejo skoro kot intarzije. S tem je morda že bolj kubist ali primitivist.

Iz vse razstave je razvidno ogromno zanimanje in skrb posvečena otroški knjigi. Moderne primitivistične, infantilistične ali celo struktivistične umetnostne smeri, ki so se razvile mnogokje v skrajno, naravnost bolesto enostranosti so tu zelo pogosto in duhovito uporabljene z globokim umevanjem otroške duše, n.p.r. pri Kwasińskem s svojim karikiranjem pravilničnega sveta ali Mrozowskega s tradicionalnimi otroškimi igrami («karuzele», vrtljaka, konjiček itd. Poglavlje zase je Ippohorska Janina s svojimi finimi karikaturami. Košat, skoro dobrodušen smeh, ki še ni kritika socialnih prilik, vendar zelo ostro opozorjevanje sodobnega sveta, podano z ljubimi infantilističnimi, le bisivenimi izraznimi sredstvi. Čisto drugačna je Wroblewska, ki skoraj klasično modno lila svoje rahlo primitivistično pojmovane akte iz mitologije le z grafičnimi črno belimi sredstvi. Siemaszkowa in Majewski slikata s svojimi nežnimi barvami živalski pravilni svet. Nekaj podobnega kot grafike Wroblewske je Mrozowskega Kristus.

Nekaj čisto posebnega pa je umetniška dvojica Lewit e Him s svojimi «apovoščenimi slikami» (ali kako bi

Izid literarnega nagradnega tekmovanja

Tajništvo Osvobodilne fronte je razpisalo ob sedemletnici ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda literarno nagradno tekmovanje za najboljšo politično-zgodovinsko razpravo iz osvobodilnega gibanja; za najboljšo novelo ali črtico iz partizanskega življenja, iz življenja tržaških Slovencev med narodnoosvobodilno borbo ali pod okupacijo za najboljšo epično ali lirčno pesem.

Ocenjevalni odbor so tvorili dr. Vladimir Bartol, dr. Andrej Budal in prof. Miroslav Ravbar. Odbor se je sestaj 9. julija in odločil:

Tekmovanja se je udeležilo 7 avtorjev z 19 deli. Stiri dela niso ustrezala pogojem. V prvi skupini (pol-zgod. razprava) ni tekmoval nihče. V drugi skupini (novela in črtica) je dobil nagrado 15.000 lir Boris Pahor za črtico »Nepošteni vojaki«. V tretji skupini (pesmi) je bil nagrajen s 5.000 lirami ciklus pesmi Crtomira Sinkovca. Odbor predlaga, da se objavijo tudi nenagrajena dela: Odlomki iz romana Fr. Preisa: »Tržaški heroji«, »Obljubljena deželca« in »Rdeče rože« ter črtica Zorka Fona »Marjanka«.

Nagrajenca naj dvigneta nagrado pri tajništvu OF, Ponterosso 6.

Čistimo našo govorico

Pri naslednjih mislih najdem domačo in tujo besedo drugi pri drugi: Ramadier poizkuša najprej z različnimi pozivi, da pomiri razburjene duhove. Toda njegovi apeli ne zaležejo. Tako, dalje berem: Niti Ramadierjev apel kmetom... ne zaleže; in še dalje: Ker Ramadierjevi pozivi niso uspeli... in: vsak delavec, ki se ne bi odzval pozitivno na delo... Vse to kaže, da poznamo primerne slovenske besede, da se nam pa zdi večini imenitnejše, če napišemo tujko. Apel pomeni namreč isto, kar pomeni poziv (ali klic). Zato bomo vselej in povsod pisali in rekli poziv ali klic namesto apel.

Ustanova za racioniranje hrane ni nič drugega kakor ustanova za pravilno razdeljevanje hrane ali za pametno ravnanje s hrano.

Pri tem računam na eventualno (pravilno je, če že pišemo in rečemo: eventualno!) pomoč Generalne konfederacije dela. Če že hočemo ostati pri imenu družbe v tujem jeziku, bodi, vendar bodo vsi razumeli, če napišemo slovensko: Glavne zveze ali Vrhovne zveze dela in Glavne (vrhovne) delovne zveze. Za pridevnik generalen, -ina, -o bomo vedno lahko našli slovenski izraz. Obrzati bomo pa vojaški izraz general in temu ustrezajočo pridevnik generalski. Zato bo generalni sekretar vedno glavni ali prvi tajnik, generalna direkcija — glavno (vrhovno) ravnanje itd. Morebiten, mogoč ali možen ne bo nič manj imeniten kakor eventualen. Če napišemo ali izgovorimo sedaj stavek v slovenskem jeziku, sem trdno prepričan, da se bo tudi bralecem zdej prav tako lep, kakor se zdi meni: Pri tem računam na morebitno pomoč Vrhovne zveze dela.

Kaj je pa s tujimi izrazi, kakor: ofenziva proti komu, biti v ofenzivi biti v defenzivi, teror in terorizirati, avioni, konzument, referent, heroj, ljudska univerza, specialist itd.? Ali res nimamo zanje slovenskih izrazov? Če bom rekel namesto ofenzive proti komu napad proti komu, namesto biti v ofenzivi napadati, namesto biti v defenzivi braniti se, namesto terorizirati nasilje, strahovanje, namesto terorizirati strahovati, namesto avionova letala, namesto konzumentas odjemalec, referentia poročevalec, namesto sherojas junak, namesto ljudske univerze ljudsko vseučilišče, namesto specialista izvedenec, strokovnjak, ne bom grešil proti slovenskemu jeziku, tud ne bo jezik zaradi tega nič manj bogat, če zavržem tujko.

DVE REVIIJI

Novi svet (št. 6)

(Nadaljevanje s 5. strani)

Zadnja številka Novega sveta prinaša na prvem mestu referat O književnosti naše mlade generacije, ki ga je imel Ivan Bratko na posvečevanju mladih književnikov in piscev začetnikov. Menda prav zaradi te konference mladih književnikov je v tej številki odmerjenih enajst strani liriki mladih. Objavljene so tri pesmi Ivana Minattija, po ena Kajetana Koviča in Jadrana, tri Tita Vidmarja, ciklus Zore Tavčarjeve in dve pesmi Miha Remca. V eni izmed poslednjih številki Književnih novih je C.M. (Cedomir Minderović?) izrekel nekaj kritičnih ugotovitev glede na pesmi Dušana Ludvika v prejšnji številki Novega sveta. Ime Dušana Ludvika sicer ne spada več med te mladce, a očitki na njegov račun se morejo ponoviti — s kako izjemo — tudi na račun mladine. Zdi se, kot da se ta lirika bje z Bratkovim referatom ozioroma da je postavljena tja kot negativna, svarilen zglede. Tu je sicer občutena Kovičeva Grob kraj poti in Remčevi Misli v nočni izmeni ter Pesem mrtvega minerja; če v teh pesmih še ni vse dodelano, so vendar take, da jih je človek vesel, kajti v njih je vendar življenje, takšno kot ga mi danes živimo, in te pesmi so tudi polne čustva, a brez osladne sentimentalnosti. Toda kam bi z Jadranovim Trenutkom zanosa? Slovarsko nako-

pično besedišče v formi, ki smo jo spoznali že davno (boljšo, seveda), ki nam na koncu prinese še na glavo postavljeno hotenje mladih književnikov, ki so si prav na omenjeni konferenci postavili za nalogo borbo za lastni literarni izraz in idejno jasnost. Jadran (psevdomin) pa pravi: »dokler ne bodo plače v nas dovršene vse silne možnosti... bomo mi — mladi — tih in skromni. Cakali bomo potpečljivo...» Tako »čakanje« je tuje današnji jugoslovanski mladini, kakor so ji tuji obrabljeni rekvisiti iz pesniške ropotarnice: glas svireli, mračna katedrala in še srebrna noč in srebrni sneg v pesmih Vidmarja in Tavčarjeve. Pa tudi sicer nam zlasti Tavčarjeva s svojimi vase zaverovanimi pesmimi danes nič ne pove.

Mednarodna konkurenca za filnsko

NOVELO O CHOPINU

V zvezi s stoletnico smrti slavnega poljskega skladatelja Friderika Chopina, ki pade v leto 1949, si zamišlja poljsko državno podjetje «Film Polski» izgotoviti celovečerni film o življenju in delu slavnega skladatelja. V ta namen je «Film Polski» razpisal mednarodno tekmovanje za novele o Chopinu, ki bo služila kot osnova za filmski libreto.

Miško Kranjec je končal novelo Odšli so in se vračajo, Vladimir Kralj pa je pričel z novelo Poslednja vnebohodka komanda, katere dejanje se dogaja v Dachau. (Kje se je kdaj šepajočemu «valutenšiberjus», zelencu Oesterreicherju in drugim sanjalo, da bodo nekoč «ovokečeni» tudi v slovenski književnosti) Dr. Bratko Kreft je v tej številki dokončal esej o A.N. Ostrovskem, Filip Kalan pa nadaljuje razpravo bris gledališke gledališke zgodovine pri Slovencih in se v tej številki bavi z Andrejem Susterjem Drabosnjakom. L.M. Skerjančeve Misli ob knjigi «Zgodovina glasbe» je uredništvo priobčilo »z željo, da sproži diskusijo o naših glasbenih problemih»; članek se bo nadaljeval. Iz področja zunanje politike je članek Lojza Udeta Kdo je bil pripravljeno boriti se za samostojnost Avstrije? K. Dobida ocenjuje razstavo Po sledovih IV. in V. ofenzive, M.P. pa je priobčil članek Umirajoča kultura kjer poroča o Cristopherju Caudwellu, oziroma njegovi knjiki Studies in a Dying Culture.

Novi svet, ki je sprva izhajal v nekaki zborniški obliki, je že skoraj dosegel redno izhajanje v posameznih številkah, kar se nam zdi vsekakor sprejemljiveje in potrebam bolj odgovarjajoče.

R. R.

Lastninska pravica in dedovanje v Sovjetski zvezi

Fašistična propaganda je pred vojno razširjala o pravni ureditelji in razmerah v Sovjetski zvezi vse mogoče neresnične vesti, med katerimi so bile zlasti priljubljene one o lastninski pravici. Lastninska propaganda je zatirala, da je zasebna lastnina v ZSSR docela odpravljena, da ljudje tam sploh nimajo pravice razpolagati z nobeno stvarjo, tudi ne s stvarmi, ki so jim pooblaščenec ali pooblaščenec, ali s skupino lasti, od katerih se vsako lahko vse sam vzame, kar se mu zdi, ter da je odpravljeno tudi dedovanje. Če dandanes lahko sledimo podobne vesti, ki so navadno plosnate ali pa izhajajo iz neplonostni. Vsekakor pa so pojmi o lastnini in o dedovanju v Sovjetski zvezi pri našem ljudstvu še zelo nejasni.

Slavko Rupel

V čem obstaja lastninska pravica, je vsakomur jasno: bistveno je, da sme lastnik s svojo stvarjo razpolagati popolnoma po svoji volji in to s stvarjo samo ter domosi oz. užiti stvari ter sme vsakega drugega od tega izključiti. V kapitalističnih državah je lastninska pravica načeloma neomejena, bistveno drugače pa je to v Sovjetski zvezi, kjer ni lastninske pravice, kar pomeni, da lastnik svoje stvari ne more imeti v svoji lasti. To so predvsem vsa sredstva proizvodnje ter vse glavne orodja, ta na pr. rudniki, tovarne, pa tudi vse zemlje, glede katerih je izključeno, da bi bili njih lastniki kateri koli zasebnik. Druga vrsta imovine pa obsega predmete, glede katerih je država lahko lastnik, ni pa tudi izključeno, da so tudi predmet zasebne lastnine. (Na pr. državni avtomobil, stavbe, knjižnice.) Druga velika skupina predmetov socialistične lastnine so predmeti zadržano-kolhozne imovine. V zadržano-kolhozno imovino spadajo vsa podjetja zadrug in kolhozov, z žvblim in mrtvim inventarjem, vse, kar zadrug in kolhozni proizvajajo ter zadržano oz. kolhozna poslopja. Lastnik vsega zadržano-kolhozne imovine je zadruga oz. kolhoz sam, ki lahko pravo razpolaga z vsemi svojimi stvarmi, zlasti s svojimi proizvedenimi dobrinami. Izjema tvorijo te orodja in proizvajalna sredstva, ki jih kolhoz oz. zadruga lahko posodi samo drugemu kolhozu oz. zadrugi ali pa državi, nikoli pa ne zasebnikom.

Katere stvari so predmet izključno zasebne lastnine pa naštevajo sovjetski ustava. V glavnem so to dohodki ali prihranki; od dela, predmeti domačega gospodarstva in domače porabe, predmeti, namenjeni za strogo osebno potrošnjo in udobnost ter stanovanjske hiše. Razumljivo je, da vsakdo absolutno razpolaga s svojim zaslužkom in prihranki. Tudi glede predmetov domačega gospodarstva in domače potrošnje je razumljivo, da so v zasebni lasti. Zanimivo pa je, da sme vsako gospodinjstvo v sestavi kolhoza ali zadruge imeti manjši kos zemlje in nekaj poljedeljskega orodja ter manjše število domače živine, s čimer prosto razpolaga. Marsikoga pa morda pre-

POLJSKA

Delo poljskih ljudi

Poljski delavci delajo z velikim poretom na izvršitvi nalog, ki so jih postavili v triletnem gospodarskem načrtu. Dravna industrija za izdelavo živil je do 1. junija prekorajila svoj polletni plan proizvodnje za 4%. Plan proizvodnje nafte je bil v maju prekorajen za 5%, a proizvodnje gazolina za 10,7%.

Delavci tekstilne industrije so prekoračili majski plan proizvodnje bombažnih tkanin za 5%, lanenih tkanin za 10%, svilenih za 11%, umetne svile za 4% in konfekcijske blaga za 17%. mesečni plan proizvodnje za 4%.

Ljudsko tekmovanje na vasi

Na Poljskem se vedno bolj širi ljudsko tekmovanje na vasi. Minister za kmetijstvo je pred kratkim odlikoval 45 kmetov in kmetie-diarnikov za zasluge pri dvigu proizvodnje in razvoju kmetijstva.

Poljski kmetje so preslegli plan mladne setve žit 6%, krompirja za 9%. Z ozirom na posevke so posedjali nad 5 milijonov 670.000, s pomladnimi posevki pa nad 8.230.000 ha. Ljudska delava pomaga kmetom s semeni in z umetnim gnojilom kakor tudi z ugodnimi krediti, zveza kmetke samopomoči pa je organizirala okrog 500 strojno-tractorskih postaj.

Obrazi teh nesrečnih grških otrok izražajo najhujšo obsodbo imperializma

Titova Jugoslavija nežna mati ubogih grških otrok

Daleč od domovine so našli grški otroci v Jugoslaviji toplo očetovsko skrb in materinsko nežnost

V polnem paviljonu ob reki Neri v bližini Bele Crkve je na odhodu 200 pribeglih grških otrok. Jugoslovanski ljudje so sprejeli vse te male, nedolžne žrtve, s toplo ljubeznijo. Daleč od domovine so našli grški otroci na jugoslovanski zemlji toplo, očetovsko skrb in materinsko nežnost. Po mnogih letih, morala celo prvič so se našli do siteda in se odpočili v senčnem lipovem gozdu na bregovih Nere.

V mesecu dni, odkar so tu, so se otroci privadili na novo okolico in spoznali ljudi okrog sebe. Prišli so se po malem igra in se učiti novih pesmi. Otroci splošno hitro pozabijo preteklost, toda ti otroci niso pozabili letal. Dovolj je, da se nekje v zraku začuje brnenje motorja, že nastane v paviljonu zmeda. Med vriskom in jokom se otroci poskrbijo po gozdu in zaman tekajo vzgledjeli za njimi, da bi jih pomirili.

GRŠKI OTROCI PRED OTROSKIM ZAVETIŠCEM V NEKEM MAKEDONSKEM MESTU

CLANI RDEČEGA KRIZA JUGOSLAVIJE DELIJO OTROKOM OBLACLA

Meri Pajpaju, modrolasa deklica, ima devet let. Bila je z materjo na polju, ko so priletela letala nad njihovo vas Andariko, vrgla bomba se umirali Dimitri Joanu, Lulu Pandel in Stavros Nikolaos, ki so orali v bližini. Ležali so na komaj izoranih brazdah z odprtimi očmi, uprtimi v nebo z razširjenimi rokami, kakor da v poslednjih krčkih branijo rodno zemljo pred tujim osvajalcem. Vse to si je mala Meri zapomnila.

Nato je mati dejala: »Pojdite otroci, bodite srečni! Jaz in moja sestra Jelena sva odšli. Imeli sva tudi deda, toda njega so že pred leto dni odvedli na otok.

Meri se je nato obrnila od igranja in rekla z otroškimi nasmehom: »Pri nas pa so se ljudje sedaj preselili v pešine. Tam žive preko dneva, ponoči pa grejo na njive in delajo. Takrat ni letal.

V domu je še mnogo otrok iz Andarike. Devetletnemu Džorgosju Papazisu je mati pri odhodu zaupala sedem letnega brata Vasilija.

Mladinka Meri Hasu je 24. marca t. l. pripeljala iz svoje vasi Pisoleri na osvobodnem ozemlju skupino 160 otrok od 3 do 12 let. Ta kolona je šla skozi položaje monarhofašistov in prešla jugoslovansko mejo. Zaradi zrakoplovov so hodili samo ponoči. Kljub trpljenju in lakoti so se otroci hrabro držali. Starejši in močnejši so nosili po hribovju navkreber mlaščje. V bližini monarhofašističnih straž so šli po vojaško v koloni tih, brez šuma, brez joka. Tam za planinskih vrhovih, skrita v mrki noči je bila Titova Jugoslavija. Otroka kolona je hotela k njej, kot k materi zaščiteni.

Tisoče grških otrok je danes na jugoslovanskem ozemlju. Narod, ki se je sam boril in trpel, jih je sprejel kot svoje. Mnogiše organizacije, zlasti žene so sprejele otroke tega junaškega naroda. Zato so reaktivarna trobila na zapadu začela bližati s kletkami novo Jugoslavijo v razjokani skrbi nad usodo grških otrok.

Lambros Karatimios je star 10 let, zdi se pa, da jih ima 15. Suh, z velikimi temnimi kolobarji pod očmi, upadel in blede, daje vtis izmučenega dekča. Lambros ne ve ničesar o veliki akciji srečevanja grških otrok, ki jo vrši kraljica Federika s pomočjo tujih strokovnjakov. Lambros ve le to: v njegovo vas Trnovo so prišli fašisti in odpeljali 20 otrok v letinski zapor, zato, ker so njihovi očeti partizani. Takrat je 111 otrok iz Trnovega ponoči zbežalo v Jugoslavijo. Lambros je prijel za roko svojo sestro Fanl, mama pa jih je spremljala in ni se jokala.

Medtem se monarhofašistična akcija srečevanja otrok nadaljuje. Njenim organizatorjem ni mar, če so po okoliš internirali, poleg 540.000 mož in žena tudi 100.000 otrok. Kraljica, katere brate so bili hitlerjevski oficirji, je vihrična nad tem. Njeni vojaki ugrabljajo otroke po vaseh. Cele kopenske ekspedicije na kamionih in na tankih izvršujejo. srešene otroke, z velikim spremetvom vozijo do Soluna in od tam po morju v pekel na Dodekaneske otoke. Tako so iz vasi Bufl naenkrat odpeljali 180 otrok. Kot nekdanji pod Turki, so danes brez otrok vasi Ilja, Marina, Podiplatanos in toliko drugih po severni in srednji Grčiji. Ljudstvo je oboževano spremetvo tega otroškega konvoja počakalo pri vasi Keli in ga razpršilo. 160 prestrašenih otrok se je vrnilo ubogim materam, katere so se zaradi njih pol ure prej tokle s fašisti.

Meri in preveč resni otroci za svoja leta so se ob prazniku 1. maja razlivali.

Pred ljudstvom, ki je prišlo iz Bele Crkve, so ti otroci predvajali svoj prvomajski program, prepevali in recitali. Na vse je pozabil in se pričel celotno širletni Jermanos iz nesrečne vasi Germana, katero so fašisti do temelja oropali. Internirali 150 možkin in 50 žena, nato pa jo zažgali. Mali Jermanos je komaj doznal nekaj od vsega, kar se je zgodilo. Daleč od doma je resen in moško se držl, ko se starejši otroci hočejo igrati. Duma Atanasis in Kostopulos Hristos sta že odrasla dekča, pametna. Njihova vas Treandafilis je doživela druzno uboštvo. Celo leto in jesen so monarhofašisti tokli vas s topovi, dokler niso vso razrušili. »Jaz sem ušel z materjo in očetom iz vasi, toda topov se nisem bale, trdi hrabri Kostopulos.

Osemletni Hlios Papandopoulos iz vasi Trigono je dolgo poglasno stel na prste in izražal ni, da ima osem let. Ni se delal junaškega: »Strah me je letal. Na poti sem stalno hitel, da čimprej odidem. A sestrica je ostala doma.

Grške otroke, nastanjene v Beli Crkvi v Banatu, so obiskali poleg jugoslovanskih tudi različni inozemski novinarji. Po teh obiskih Association Press javlja: Jugoslovanski Rdeči križ je namestil v mali vasi pri Beli Crkvi 240 grških otrok, ki so pribegli iz svoje zemlje. Na jugoslovansko mejo so pripelji ti otroci po tednu dni hoda preko planin. Preko 500 teh otrok — beguncem je prešla Jugoslavija in skrbi zanje Rdeči križ, ki ima 2 milijona članov. Ti člani so dali prostovoljne prispevke za pomoč otrokom, sedaj pa se obračajo na organizacije Rdečega križa po vsem svetu, da jim pomagajo pri izvrševanju te človekoljubne naloge.

Kako počivajo delavci tovarne „Rdeči proletarci“

Rdeči proletar je tovarna za orodje. Potem ko odloži delavec de'ovno obleko, gre v profilaktičen oddelek, ki je na tovarniškem dvorišču. Pri vhodu se sleče in gre po prho. Četrtr ure kasneje gre v pidžamo in copatah v menzo, kjer ga čoka obilen in okusen obed. Nato gre v drugo nadstropje, kjer je sota za oddih.

V tej prijetni in udobni sobi z nastalnjači prebijejo delavci svoje ure počitka. Za ljubitelje glasbe je na razpolago klavir in radio, drugi lahko igrajo šah, bere časopise in revije. Tovarna ima tudi svoj dom udobna v gozdem predelu na bregu rek. Khasma, 40 km od Moskve; vsekakor 4 vile z veliko menzo in veliko teraso, kjer se zvečer sestajajo in kjer predvajajo filme. Neda'č so drugi, tarna igrašča in prostor za ples. Na bregu je tudi kopalnica in prostor za sončne kopeleji.

Za dva tedna bivanja v tem oplač delavce 75 rubljev; 30% svoje plače. Delavcu plačuje simlino kot s sredstvi socialne zavarovalnice. Lanskio leto je prebilo tu svoje delavce 600 delavcev, letih jih 700. Vsako leto preživijo mnogi delavci in tovarniški strokovnjaki svoje počitnice v zdraviliščih in letoviščih, ki jih imajo v Kavkazu-Lansko domoob Krima in Kavkazu-Lansko.

Nekaj zemljepisnih podatkov o idrijskih ali šentpeterskih ter terskih ali tarčenjskih Slovencev

Zemljeplo težji to ozemje je s smeri rek, torej proti jugozapadu. kjer so ob izhodu dolin v ravnino mesta in trg, kamor prinašajo ljudje svoje prideke in si z izkupliskom kupujejo reši, ki jih doma ne potrebujejo. Od tla povezanost enega življa z drugim! Mesta in trg ob izhodu dolin so: glavno mesto Ceda, to ima največjo okolico, ki se po kupčiji poslužuje mesta; tudl iz vasi obmejne Idrije prihajajo semkaj. Potem je Fo'da, 8 km zapadno ob glavni cesti proti Tarčentu, Ahten (Attimis) nekaj km od Foide. Dalje so Neme, tu se stekajo kar tri doline in končno Tarčent, ki je že mestec z vso udobnostjo. Semkaj so navezani vsi prebivalci najzapadnejšega okrožja Beneške Slovenije od Učee, Muzaca, Tera, Boda, Zavoka, Podbrda, Brega, Talpana, tudl Oršeb in bližnjih, pleže po slikovitih dolinici kraj bistrrega poloka. Slovencev v tem predelu pravimo Tarčentjski Slovenci po glavnem in važnem središču Tarčentu L. 1945 v mesecu juniju so imeli slovenski partizanski oddeli tu svoje povelištvstvo. Slovenske trobojnice so v hrale raz lepo letovsko hišo.

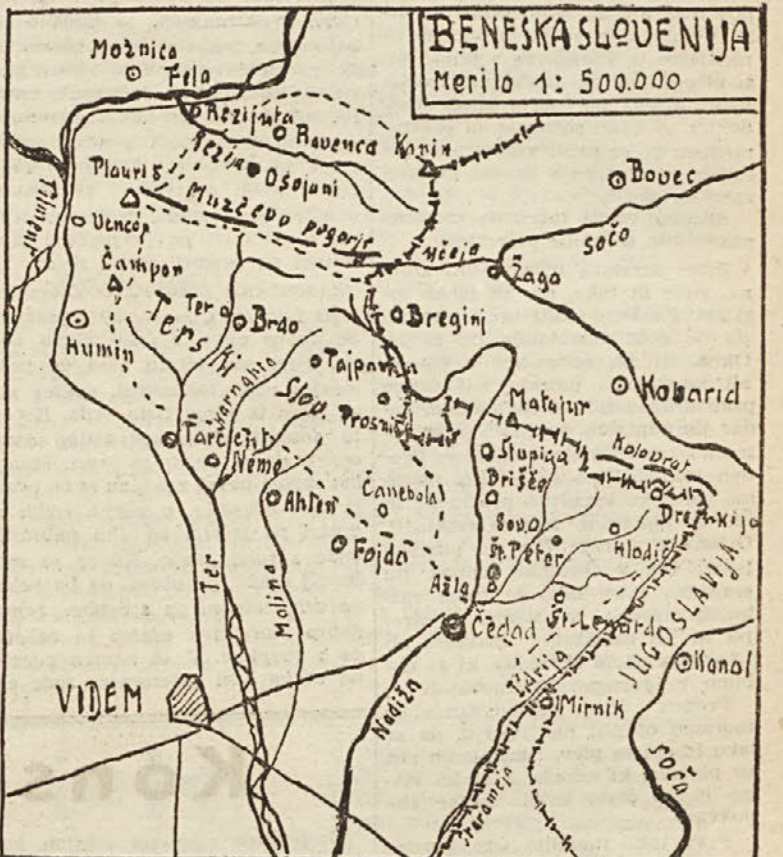
Posamezne predete tega ozemlja je potrebno opredeliti po skupinah kakor so narečja, ker vsako iz štirih glavnih narečij ima dokaj jasno zašrtane meje, ki nam tudi v krajepisnem oziru dobro služijo.

IDRIJSKI SLOVENC

Žive v zasekih ob bregovih male obmejne reke Idrije in govore narečje precej podobno onemu iz nasprotnih gonjske strani pod Marija Celjem, Zapotokom, Kostanjevico. Na beneški strani so ob cesti ti zaseki: Na-potrju Mirniku je Išana, potem Prapotišče, malo v breg so Oborče, v ozadiu proti zapadu je znana božja pot Staro Gora. Dalje ob Idriji je Podrski, Kodronaci, Bordonci. Od tu se račenja dolina še bo že oziti, tako da je ob cesti le še kaka posamezna hiša in više gori je zaselek Gnidovica ter Spodnji in Zgornji Trbilji, ki leži prav na vrhu v nekaj globeli. To je komaj ožka progga vsega ozemlja.

NADISKI ALI ST. PETERSKI SLOVENC

(po glavnem kraju St. Petru). To ozemlje obsega gornjo Nadizko dolino s pobočji in dolinami pritorke Nadize. Ta gorska reka a' i' h' d'urnik' ima leno čiste vode, pr' zorno kot Soča, ki pa ni krasne modrikaste, barve, temveč je bolj zelenkasta, tak je tudi Ter s svojimi pritoki. Nadiza izvira izpod Jalovca (1800 m) pri Brezjah, preteče del ozemlja v Kobariškem Kotu in pred Kredom krene naravnost proti jugu v Benečijo, tla so tu bolj nizka kot proti Kobaridu, ker sicer bi se izlivala v Sočo. Pritokti, ki jih sprejema na tem ozemlju, so samo na 'evem bregu, ker ob desnem je visoka planota, ti so Amburna, ki ji prihaja en dotok izpod Matajurjevega pogorja in drugi pa izpod Livke (gora Kuk), ki se pri Svobodnjah združita in odteče ime vasi. Dalje je pritok Kozeča, ki prihaja izpod Drenkice Koblvrat-gorovje in Erbeš izpod Občevra. V gorenjem Trbilju. Ta poslednja dva se združita pri Spodnji Mersi (St. Lenart) in zneje, pri Azli, sprejmeta se Am'burno in vse trije se izlizejo v Nadizo pod Mostom nize St. Petra. prvi znamenito razvalino, oziroma ostankom srednjeveškega gradu fevdalov Gronumberg. Glavni kraj tega ozemlja je mal' pa čeden Tar St. Peter, ki je precej poitaljančen. Tu je bilo kot po prik'jučitvi po 1. 1887 ustanovljeno učiteljsko s posebnim namenom. Tudi izpitni so tu lažji kot drugod, zato so vsi stiliji drugi sem stresati svoje znanje. Drugi kraji so: St. Lenard ob Erbešu, Kravav, Srednje, više gori je Oblica, prej še naseje Cernetiči. V dolini Kozeča je na'prej Oršeb, po n'vi Kozeča, Leše, Grmek, Hlodici, Topo'ovo Trušnje in visoko gorl bližnje meje pa Drenkica. Pod Kočevratom so v okrožju za selki Prapotalnica, K'obučarji, Selce, Volbenk s cerkvijo, Od A'že pri St. Petru ako sledimo teku

in zavednih značajev. Od tu ni daleč od onega izrastka ob meji k Losedim, kjer je Robedišče nad Logm v Kobariškem Kotu. Tretjo skupino tvorijo

TERSKI ALI TARČENJSKI SLOVENC

Uberimo pot iz Ceda proti severozapadu in tudl avto pe je do sa mece Tarčenta, toda, da spoznamo bolje kraje je treba iti le peš. Četudo bo vsega kakih 20 km. Prej pa stiliji drugi sem stresati svoje znanje. Drugi kraji so: St. Lenard ob Erbešu, Kravav, Srednje, više gori je Oblica, prej še naseje Cernetiči. V dolini Kozeča je na'prej Oršeb, po n'vi Kozeča, Leše, Grmek, Hlodici, Topo'ovo Trušnje in visoko gorl bližnje meje pa Drenkica. Pod Kočevratom so v okrožju za selki Prapotalnica, K'obučarji, Selce, Volbenk s cerkvijo, Od A'že pri St. Petru ako sledimo teku

pod Canebolo na poti v Fajdo, so vodenj rek, torej proti jugozapadu. kjer so ob izhodu dolin v ravnino mesta in trg, kamor prinašajo ljudje svoje prideke in si z izkupliskom kupujejo reši, ki jih doma ne potrebujejo. Od tla povezanost enega življa z drugim! Mesta in trg ob izhodu dolin so: glavno mesto Ceda, to ima največjo okolico, ki se po kupčiji poslužuje mesta; tudl iz vasi obmejne Idrije prihajajo semkaj. Potem je Fo'da, 8 km zapadno ob glavni cesti proti Tarčentu, Ahten (Attimis) nekaj km od Foide. Dalje so Neme, tu se stekajo kar tri doline in končno Tarčent, ki je že mestec z vso udobnostjo. Semkaj so navezani vsi prebivalci najzapadnejšega okrožja Beneške Slovenije od Učee, Muzaca, Tera, Boda, Zavoka, Podbrda, Brega, Talpana, tudl Oršeb in bližnjih, pleže po slikovitih dolinici kraj bistrrega poloka. Slovencev v tem predelu pravimo Tarčentjski Slovenci po glavnem in važnem središču Tarčentu L. 1945 v mesecu juniju so imeli slovenski partizanski oddeli tu svoje povelištvstvo. Slovenske trobojnice so v hrale raz lepo letovsko hišo.

TERSKI ALI TARČENJSKI SLOVENC

Žive v zasekih ob bregovih male obmejne reke Idrije in govore narečje precej podobno onemu iz nasprotnih gonjske strani pod Marija Celjem, Zapotokom, Kostanjevico. Na beneški strani so ob cesti ti zaseki: Na-potrju Mirniku je Išana, potem Prapotišče, malo v breg so Oborče, v ozadiu proti zapadu je znana božja pot Staro Gora. Dalje ob Idriji je Podrski, Kodronaci, Bordonci. Od tu se račenja dolina še bo že oziti, tako da je ob cesti le še kaka posamezna hiša in više gori je zaselek Gnidovica ter Spodnji in Zgornji Trbilji, ki leži prav na vrhu v nekaj globeli. To je komaj ožka progga vsega ozemlja.

NADISKI ALI ST. PETERSKI SLOVENC

(po glavnem kraju St. Petru). To ozemlje obsega gornjo Nadizko dolino s pobočji in dolinami pritorke Nadize. Ta gorska reka a' i' h' d'urnik' ima leno čiste vode, pr' zorno kot Soča, ki pa ni krasne modrikaste, barve, temveč je bolj zelenkasta, tak je tudi Ter s svojimi pritoki. Nadiza izvira izpod Jalovca (1800 m) pri Brezjah, preteče del ozemlja v Kobariškem Kotu in pred Kredom krene naravnost proti jugu v Benečijo, tla so tu bolj nizka kot proti Kobaridu, ker sicer bi se izlivala v Sočo. Pritokti, ki jih sprejema na tem ozemlju, so samo na 'evem bregu, ker ob desnem je visoka planota, ti so Amburna, ki ji prihaja en dotok izpod Matajurjevega pogorja in drugi pa izpod Livke (gora Kuk), ki se pri Svobodnjah združita in odteče ime vasi. Dalje je pritok Kozeča, ki prihaja izpod Drenkice Koblvrat-gorovje in Erbeš izpod Občevra. V gorenjem Trbilju. Ta poslednja dva se združita pri Spodnji Mersi (St. Lenart) in zneje, pri Azli, sprejmeta se Am'burno in vse trije se izlizejo v Nadizo pod Mostom nize St. Petra. prvi znamenito razvalino, oziroma ostankom srednjeveškega gradu fevdalov Gronumberg. Glavni kraj tega ozemlja je mal' pa čeden Tar St. Peter, ki je precej poitaljančen. Tu je bilo kot po prik'jučitvi po 1. 1887 ustanovljeno učiteljsko s posebnim namenom. Tudi izpitni so tu lažji kot drugod, zato so vsi stiliji drugi sem stresati svoje znanje. Drugi kraji so: St. Lenard ob Erbešu, Kravav, Srednje, više gori je Oblica, prej še naseje Cernetiči. V dolini Kozeča je na'prej Oršeb, po n'vi Kozeča, Leše, Grmek, Hlodici, Topo'ovo Trušnje in visoko gorl bližnje meje pa Drenkica. Pod Kočevratom so v okrožju za selki Prapotalnica, K'obučarji, Selce, Volbenk s cerkvijo, Od A'že pri St. Petru ako sledimo teku

lje v Platišče; iz Platišča se lahko gre v Brezje pod Jalovcem in Karnatno nad zasek ob izviru istomsenske reke zopet nizdol k Debeležu, Od Debeleže proti zahodu pe je cesta v strmino in na vrh, kjer je Viskarica večja slovenska vas pod Velikim Vrhom, in dalje po gorski planjavi v Sedlišče, ki pa je že blizu glavnega kraja Terke kotline: Brda. Od Viškorca v stran na levo po mali poti se pride v Zavrn in še bolj na levo v Vionot, od koder pešje ceste strmo nad prepadom doline Karnatne, po kateri smo šli k Debeležu; nize dol na sončnem probruju, od koder se že vidijo Neme inke lep je Remardol in dalje proti Tarčentu pa so Sedlje, dve že skoraj popolnoma poitaljančeni vasi. Od zadnje vasi Tarčenta je komaj pol ure hoda.

Rihard Orcl (nadaljevanje prihodnjé)

Stran naših kmetovalcev

Kakšna bodi žitna shramba?

Smo v oči žetve in mlače, zato je prav, da mislimo že sedaj na to, kako in kam bomo spravili naše žito, da se nam ne bo pokvarilo in da ga nam ne bodo uničili razni škodljivci.

Kakšne nevarnosti prete našemu žitu in kaj moramo ukreniti, da se jim izognemo?

Predvsem je treba vedeti, da je žitno zrno živo, da diha in da se hrani, ker ne prejema več hrane od zunaj, samo po sebi. Zato postaja vedno manjše in lažje. Sami ste že opazili, da ste kašče napolnili do roba, da pa že po kratkem času ni bila več čisto polna; žita je bilo na videz manj, v resnici pa so se le zrna zmanjšala in zgubila na svoji teži. Zato moramo hraniti naša žita v čim bolj suhih in hladnih prostorih. Zrno je dovolj suho, če nima več kot 11-15 odst. vlage. Pri večji vlagi pa se na žitu pojavljajo razne bakterije in plesni, ki včasih povzročajo nepopravljivo škodo.

Premoenemu dihanju žita in kvarjenju zaradi bakterij in plesni se izognemo le, če vskladiščimo žito v suhe, zračne in ne pretople shrambe; žito ki ga hranimo na tleh — in ne v predebelih plasteh, moramo pogosto premešati in zračiti.

Veliko škodo povzročajo v neprimernih shrambah žitu tudi razni škodljivci drobne uši, žitni žužki, gosnice kaščnih metuljev — moljev, miši, podgane, vrabci, golobje itd. Vsi ti škodljivci žito žro in ga uničujejo v velikih količinah. Tako uniči žitni žužek 3-10 odst. celotne teže žita, prav tako molj, medtem ko gosnica zapreda žitna zrna in moko v kepice, ki se nato pokvarijo in zadehni; če uš napade žito ga popolnoma uniči in je razen tega nevarna, ker je strupena in ker povzroča nje ugriz opeklino na koži. V mlinih in večjih shrambah uničujemo te škodljivce s plini, miši in podgane pa uničujemo z mačkami, strupi, pa tudi s plini, zlasti dokler so žitne shrambe še prazne, medtem ko se proti vrabcem in golobom pomagamo s šipami in mrežami na oknih.

Razumljivo je torej, da moramo naše žitne shrambe pripraviti.

Zitne shrambe morajo biti zračne, suhe in take, da jih lahko čistimo. Ne smejo biti blizu gnojšč, da ne dobi žito vonja po gnoju. Okna, ki jih opremo s šipami ali mrežami, morajo biti drugo proti drugemu, tako da dobimo, kadar jih odpremo, prepričan, da je potrebno za pravilno zračenje. Preden vskladiščimo novo žito, moramo shrambe temeljito prezračiti in jih s klorovim apnom razkužiti. Ostanke starega žita ne pustimo ležati več v shrambi, ampak jih sežgemo. Prav tako je treba razkužiti razpoke v stenah in stroju in jih zamazati mavecem ali posebnim kitom (Ercalita), ki ga dobimo v zadrugah in trgovinah.

Preden žito vskladiščimo, ga moramo očistiti na trijerju, da se tako iznebimo plev, zdrobljenih zrn in plevela, ki srkajo z zraka vlago in so čisto krivi, da se žito pokvari.

Prav tako moramo žito preden ga vskladiščimo, temeljito posušiti in ga držati dalj časa na čim bolj suhem prostoru. Zračiti ga moramo le takrat, kadar je zunaj zrak bolj suh kakor v shrambi, nikoli pa pri vlažnem vremenu. Žito v širami naj ne bo nad en meter visoko nasuto, največ 1.50 metra, toda samo v primeru, ako je v predafih. Večkrat moramo tudi pregledati, da-li se žito ne kvira. Če začutimo toploto, ako sežemo z roko globoko v žito, ali če je žito na površini vlažno, ga je treba nemudoma na tanko raztegniti. Ko se spet dovolj osuši, ga vnovič prevežemo in šele nato spet spravimo v žitnico. Sicer pa je sploh dobro, da žito večkrat presujemo iz predala v predal ali premečemo s kupa na kup. Če hranimo žito v vrečah, jih moramo čez pol leta presuti.

Ker je od pravilnega vskladiščenja odvisno, kako seme si bomo ohranili za bodočo setev in kak-

šen kruh in koliko ga bomo imeli, moramo posvetiti našim žitnim shrambam vso pozornost in jih že sedaj med žetvijo skrbno pripraviti.

Končno je treba žitne shrambe tudi varovati pred škodljivci, od katerih sta razen miši najnevarnejša žitni žužek in žitni molj.

Žitni žužek, škodljivec, ki nam dela toliko preglavic v žitnih shrambah, je majhen, 4 do 5 mm dolg hrošček. Barve je temnorjave, glava je podaljšana v rilček, na katerem so kolenčasto upognjene, rjavkasto rdeče tipalke, vratni ščit je pokrit z velikimi podolgovatimi, vdrtimi pikami, krila ali pokrovke so pikčasto progaste, nožice rjavkastordeče. Hrošček prezimi najraje v razpokah sten in desk v žitnih shrambah. Spomladi vrta samica s svojim ril-

kom v zrna in v tako nastale luknjice zleže po eno jajčece. Ličinka, ki je debela in ima močno ukrivljen trbet in roženasto glavo, razjedajo zrno v notranjosti. Ko čez nekaj tednov doraste, se v zrnu zabubi in iz zrna zleti nov hrošček, ki nadaljuje delo svojih prednikov. Vsako leto slede tri generacije.

Kako se ubranimo tega škodljivca? Skrbeti moramo za zračenje in premetavanje žita, zlasti od prvih spomladanskih dni pa do meseca julija. Preden spravimo novo žito, moramo shrambo skrbno očistiti in razkužiti, kot smo to že prej omenili. Ličinke v zrnih uničimo, če pustimo zrna 24 ur v suhi vročini 50 do 60 stopinj; temperatura ne sme biti nikdar višja, da zrna ne izgube sposobnosti kaljenja.

Drug škodljivec v žitnih shram-

bah, majhen metuljček (5 mm) z razprostrtimi krili, 1,5 cm dolg, je žitni molj. Prednji krili sta svetlikajoče se beli, rjavocrno mara-rirani, zadnji krili sta svetlikajoče se svetlosivi. Gosenica je rumenkaste barve s svetlo sivo glavo. V juniju leže metuljček na zrna po eno jajčece. Gosenica objeda zrno, dokler ne doraste. Vsa objedena zrna prepreda med seboj. Zato najdemo v takih kaščah, kjer gospodari žitni molj, vse polno zapredkov z objedenimi zrnji. Konec avgusta ali v začetku septembra gosenica doraste in se plazi med zrnji in prede pri tem fine nitke, da je cel kup prepreden. Gosenice prezimijo v razpokah sten in tal ter se šele spomladi zabubijo. Čez 14 dni se pojavi metuljček. Obramba proti žitnemu molju je enostavna. Kupe žita večkrat premetavamo, zapredke uničimo. Preko zime moramo pregledati razpoke v stenah in na tleh ter gosenice uničiti. Razkužitev shrambe, beljenje sten in zapiranje razpok mnogo pripomore k zatiranju tega škodljivca.

Poslovne zveze in zadruge na novi poti

Razvoj jugoslovanskega zadrugništva naglo napreduje. Posebno viden je napredek kmetijsko-nabavno prodajnih zadrug, katerih mreža se razteza na vso državo ... ki štejejo 80 odst. vseh zadrug. Vse te zadruge so članice okrajnih zadrugnih poslovnih zvez in obsegajo ozemlje enega okraja.

Naloge poslovnih zvez se od nalog krajevnih zadrug razlikujejo le po obsegu poslovanja in po poslih, bistvene za določeno okraj. Poslovne zveze so postale glavna podpora ljudske oblasti. V 1946. letu je znašal promet blaga pri kmetijskih zadrugah okoli 12 milijard dinarjev, do tega odpade na promet, ki so ga izvedle zadrugne poslovne zveze, nad 5 milijard. Ta znesek je tako nizek, zato ker ni bilo v vseh okrajnih poslovnih zvez. Tako n. pr. so se v Sloveniji ustanovile šele lanske leto po decentralizaciji zadrugništva na deželi.

V prvi polovici leta 1947 so kmetijske zadruge imele nad 2.200.000 članov in so oskrbovale nad 9,5 milijonov potrošnikov. Ta promet se je izvršil v glavnem preko okrajnih zadrugnih zvez in je znašal okrog 7 milijard dinarjev. Odkup poljedelskih pridelkov je znašal 650 milijonov dinarjev.

Iz teh števil je razvidno, kako ogromen posel so izvršile okrajne poslovne zveze preko kmetijskih zadrug v trgovini in oskrbi v prvi polovici preteklega leta. Velik je zato, ker se je odkup pridelkov komaj začel, kajti starih pridelkov iz leta 1946 so zadruge v letu 1947 malo odkupile. Večji je bil odkup v drugi polovici 1947. leta.

Cim bolje so bile poslovne zveze organizirane, tem pravilnejše je bilo poslovanje. Vzemimo kot primer režijske (upravne) stroške, ki so v Ljudski republiki Hrvatski znašali od celokupnega prometa v prvem polletju 1947 5,58 odst., v L. R. Srbiji 7,74 odst., v L. R. Crni Gori 9,34 odst., v L. R. Sloveniji 9,1 odst. Ta razlika v upravnih stroških dokazuje, da so bile poslovne zveze v L. R. Hrvatski najboljše organizirane in da so tudi nudile zadrugam največjo pomoč.

Da so pa poslovne zveze na Hrvaškem bile bolj organizirane, je vzrok v tem, ker so tu obstajale že od samega začetka zadrugnega razvoja po vojni, dočim so bile n. pr. v Sloveniji ustanovljene šele v drugem polletju 1944. leta.

Zadrugne poslovne zveze so stremele za dobičkonosnimi posli, namesto, da so le nabavljale blago za svoje članice in bile organizatorji krajevnih gospodarskih panog. Bavile so se čisto z malenkostnimi stvarmi in pustile važne v nemar.

Danes pa, ko so kmetijske zadruge že številčno dobro razvite, dobro organizirane, težijo za tem, da razširijo svoje poslovanje na gospodarstvo vasi. Njihovega gospodarskega jačanja, vpliva na hitrejšo preobrazbo kmetijstva, organizacijske utrditve in večje številno članstva si ne moremo zamisliti brez aktivne vsestranske pomoči okrajnih poslovnih zvez.

Pred nami stojijo nove mnogostevilne naloge, razvijanje novih panog gospodarskega delovanja v notranjosti kmetijskih zadrug, ustanavljanje krajevnih podjetij, električnih central, žag in mlinov, itd.

Z razvijanjem novih vej v zadrugnem poslovanju se bodo zadrugniki najboljše pripravili o koristih zadrug ter jih bo lahko pritegniti k aktivnejšemu sodelovanju. Ravno z delom se najbolj utrjuje organizacija zadrugništva.

Zgoraj omenjene nove naloge kakor tudi uvedba trgovine po vseh krajih, bodo zajete celokupno gospodarsko življenje in bitje na vasi in povežeta delovne sile kmetijskega ljudstva z delovnimi množicami mest in industrijskih središč vse države: ... poti k socializmu in boljšemu življenju. S. C.

SKRBIMO ZA ZDRAVO VINSKO POSODO

Ali zadostno skrbimo, da se naše vinske posode ohranijo zdrave in dobre? Koliko posode se pokvari zaradi nepravilnega ravnanja z njo, koliko sodov postane plesnivih in nerabnih, ker smo opustili zveplanje. Skoda, ki jo povzročata tako ravnanje z vinsko posodo, je zelo velika.

Sedaj si nekoliko ogledjmo, katere napake delamo v tem pogledu in kako je pravilno ravnanje s posodo, da bo ostala dolgo zdrava in uporabna.

Predvsem moramo skrbeti, da prazni sodi ne postanejo plesnivi, zlasti v notranjosti. Najboljše in najcenejše sredstvo proti plesnivosti je zvepleni dim. V ta namen pustimo, da zgornj v določenih krajših ali daljših presledkih odmerjena količina zvepla v praznih sodih sredi zaprte kleti. Zažiganje zvepla v sodih preprečuje plesnivost v notranjosti sodov; zažiganje zvepla sredi kleti pa preprečuje plesnivost na zunanji strani sodov.

Zadimljenje posode z zveplom izvršimo tako-le: Čim si sod izpraznil, ga dobro operi s čisto mrzlo vodo. Peri sod toliko časa in premenjaj vodo tolikokrat, dokler ne bo tekla iz njega čista voda. Ko si to doseget, pusti sod toliko časa odprt, da se nekoliko osuši. Manjšim sodom obrni veko, da se bo voda iz njih odcedila, v večjih sodih z vratici pa poberi na dnu nabrano vodo s suho cunjjo. Ko se je sod dovolj osušil, ga obrni, da bo veka na vrh, zatakni ga s čepom, zapri dobro morebitna vrata in zakadi ga z zveplom. V ta namen zvejni na vsake 3 hl prostornine soda en

trakce zvepla na azbestu. Ko si določil, koliko trakcev boš potreboval, zažgi vsak trakce posebej, o-besi ga na žico in spusti ga gor-čega skozi veko v sod. Med gorjenjem trakca v sodu zatakni veko z zamaškom. Ko je trakce zgor-el, potegni ga iz soda, nadomesti ga z drugim in ponavljaj toliko časa, da bo porabil vse trakce, ki si jih za zveplanje soda določil. Zveplanje na ta način je nekoliko zamudno, toda nujno potrebno; če namreč zažgemo več trakcev obenem, nastane tako velika vročina, da mnogo neizgorjenega zvepla izhlapi in se izloči v obliki zvepljenih kristalov na doge. Če potem v tak sod nalijemo vino, dobi rado skrajno neprijeten duh, podoben duhu po gnilih jajcih. Po zveplanju sod dobro zabijemo. Tako zabite in zažveplane sode hranimo najboljše v kletih, kjer je primerna vlaga. Pri praznih sodih je potrebno, da to zveplanje ponovimo, in sicer v določenih časovnih presledkih. Praksa je pokazala, da je najboljše zažveplati posode vsakih 6 tednov. Da ne bi pozabili, kdaj je čas, da se prazna posoda zadimi, zabeležimo na sodu s kredo dan in mesec zadnjega zadimljenja.

Marsikateri naši vinogradniki ne zveplajo prazne posode; ali pa postopajo s prazno posodo drugače. Nekateri jo oparijo in močno posušijo, hranijo jo pot v suhih prostorih, drugi jo zabijejo, ne da bi jo oprali. Pogrešno je oboje. V prvem primeru se posoda preveč razsuši in pred vsako uporabo je potrebno obročiti nekoliko nabit. Zaradi neprestanega nabiranja obročev, posoda leto za

letom manj drži in dnevi se upognejo na notraj. Večkrat se tudi zgodi, da obroč počijo in vino sčede po tleh. Onim pa, ki prazno posodo le dobro zabijejo, se pa premnogokrat zgodi, da se prazna posoda skisa ali pa tudi zaplesni. Plesnivo posodo je težko popraviti.

Ni dovolj skrbeti, da bo posoda samo znotraj zdrava, ampak tudi za to, da bo posoda na zunaj lepa. Zato moramo posodo večkrat obrisati s suho cunjjo in klet vsaj vsake tri mesece enkrat zadimiti. Zato zažgemo na sredi zaprte kleti v kaki stari ponvi pest zvepla, drugi dan klet prezračimo.

Močno moramo skrbeti tudi za veko in skrbeti, da bo vedno lepo okrogla, ker samo lepo okrogla veka se dajo brez cunjje dobro zapreti. Da se veka ne kvirajo, moramo skrbeti, da bodo sodi v kleti z dolgimi zamaški dobro zaprti. Največ vseh se pokvari pri odpiranju sodov z dletom in železnimi kljufami. Če so zamaški dolgi, jih lahko dvignemo z roko ali lesenim kladivom. Če smo pa za prevoz prisiljeni rabiti kratke zamaške, jih dvignemo s posebno pripravo. Zelo praktični zamaški za prevoz so stružni iz desk, torej iz lesa potem ostane nepoškodovana. Poškodovane veka povrtamo s posebnim svedrom ali pa zamenjamo dolgo, v kateri je izvrtana veka.

Marsikje imajo zelo slabo navado, da navrtajo v sredo dna brez števila čepincev, kar zelo kvirajo sod.

Vinogradniki, upoštevajte gornja navodila in skrbite za zdravo vinsko posodo.

Konserviranje jajc

Gospodinje vsekakor zanima, kako bi shranile jajca, da bi jim bila na razpolago tudi v mesecih, ko primanjkujejo, oziroma ko njih cena precej naraste. Zato si ogledjmo, kako lahko shranimo jajca za daljšo dobo, ne da bi se pokvarila. Poznamo izredno mnogo načinov konserviranja.

Predvsem moramo za konserviranje izbrati samo najlepša jajca, ki morajo biti popolnoma sveža in prav nič poškodovana. Zelo primer-na so jajca iz prvih petnajst dni septembra. Vendar pa pri vseh načinih shranjevanja izgube jajca svojo naravno svežost, tisti dobri okus, ki ga imajo le sveža jajca. Zato ne smemo konserviranih jajc uživati surovih. Vsi številni načini shranjevanja slone na tem, da preprečimo prodiranje zraka skozi jajno lupinico, kajti ravno zrak ki prihaja v jajce, povzroča gnitje. Zelo preprost način shranjevanja je v tem, da

položimo jajca v prašne snovi: v lesno žaganje, v zelo fin pesek,

v apno v prahu, otrobo, ali v premo-gov prah. V zaboječek nasujemo eno teh snovi, vlagamo previdno jajca in jih sproti obsipamo ter posipamo s tem prahom. Tako lahko ohranimo jajca nekaj mesecev, posebno gotovo pa v hladni letni dobi. Če uporabljamo žaganje, moramo paziti, da ni to od kakega smolnatega ali pa dišečega lesa. V tem primeru bi se jajca navzela duha smole ali pa kakih drugih snovi, ki so v nekaterih lesovih. Najprimernejše je žaganje hrastovega lesa. Otrobi niso primerni, ker se rada pojavljajo plesnoba. V smukčevem prahu (talco) jih lahko dobro hranimo 4 do 5 mesecev. V zmljeti kredi se ohranijo približno dva meseca.

Lahko pa shranimo jajca tudi tako, da v izmeničnih plasteh vložimo v sod šoto ter jajca. Šoto, ki mora biti seveda popolnoma suha, položimo na dno. Ko je sod poln, ga dobro zapremo. Hranimo ga v hladnem prostoru. Zelo ugodno je, ako zavrtimo sod vsakih 4 do 5 dni

za pol obrata. Če bomo tako postopali, lahko ohranimo jajca tri do štiri mesece.

Fonekod obdelajo jajca takole:

Za 20 sekund jih vložijo v vrelo vodo.

V tej kratki dobi se zaradi vročine zgosti tanka plast jajčnega beljaka, ki stvori neko zaščitno plast. Po tem postopku obdelana jajca vložijo nato v presejan pepel. To je izredno lep postopek, toda biti moramo precej spretni, da jajce preveč ne vkuhamo. Jajca ohranimo do 4 mesece tudi tako, da

raztopino borove kisline ali pa boraksa

ugrejemo na 90°C ter vtaknemo vanjo jajca za nekaj sekund. Zatem jih osušimo, ali pa jih pustimo eno uro v raztopini salicilne kisline v zelo razredčenem alkoholu. Nato

Nadaljevanje na 11. strani)

Stran naših gospodinj

Da homo imeli lepše lase

Kakor telo in obraz, si moramo negovati tudi lase. Predvsem moramo vedeti, da je za lase najboljše, da jih dobro krtačimo: potegnimo torej s krtačo preko las 100 krat zjutraj in 100 krat zvečer — toda v obratni smeri kot se navadno češemo. Ne pozabimo tudi dobro pokrtičiti lasišča — Če se lase na koncu cepijo, jih nekoliko pristrizemo vsaj vsaka dva meseca. Umyvajmo si lase vsakih 14 dni.

ZA SUHE LASE

Je primeren naslednji recept: zmešaj 2 rumenjaka z rumom in uporablaj to mešanico kot navaden šampon; potem dobro splakuj in dodaj zadnji vodi žlico kisa. Učinek tega šampona pa bo večji, če si namažešmo prejšnji večer lase s 30 gr govejega mozga, pomešanega z 10 gr grenkega mandljevega olja.

ZA MASTNE LASE

Pa dodaj navadnemu šamponu žlico amonijaka, nakar močno splakuj. Zavedajmo pa se, da stalna raba amonijaka lase poblede.

ODPADANJE LAS IN PRIHAJ

ki nastane zaradi prevelikega izločevanja maščobe, preprečimo, če si nekaj časa umivamo glavo vsake dva dni s tole mešanico: 10 gr. galuna, 25 gr alkohola in 500 gr vode.

Ce si hočemo očistiti lase, pa nimamo časa, da si jih umijemo, jih napudrajmo z mešanico, ki se sestoji iz 250 gr otrobov in 35 gr riževega pudra (talco) — Lasišče si nato dobro otrimo, lase pa dobro prečešimo, da otresemo otrobe in puder.

LJUBKA OBLEKA IZ BELEGA PLATNA OKRAŠENA Z RDECIMI PIKAMI
PRAKTICNA POPOLDANSKA POLETNA OBLEKA IZ SVETLOMODREGA POPELINA

O nosu in vonju

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

Nos je pogosto podvržen nezgodam in poškodbam in se da deloma ali v celoti nadomestiti s plastično operacijo. Preveliki, krivi, poševni nosovi, po poškodbi ali boleznih razjedeni so hvaležno torišče spretnim kirurgom. Ko so v srednjem veku Saraceni zasedli Provenco, si je dala opatinja s svojimi redovnicami odrezati nos, da bi ne postala žrtev pohotnega sovražnika, vedoč, da odrezani nosovi zaradi svoje grde okvare lahko odvrnejo vsako nevarnost. Stari Egipčani in Grki so nečistnikom, prešušnikom za kazen odsekali nos in jih javno za vse življenje zaznamovali. Turki so na svojih vojnih pohodih kar za stavo rezali nosove svojim sovražnikom in jih nosili kot vojne trofeje s seboj. Papež Sikst je ukazal Tatarom za kazen odrezati nos; kraljica Elizabeta je enako kazni uvedla za obrekovanja. Dogaja se na deželi, da žival — prašič — odgrizne nos majhnemu otroku; doživljamo tudi danes, da ljubimec ali zakonec v preveliki ljubezni odgrizne svojemu drugu ali družici del ali tudi ves zunanji nos. V vojni in miru eksplozije in padci iz zrakoplovov lahko popolnoma zmečkajo in zdrobijo nos in mora zdravnik biti posebno spreten, da tako okvaro popravi.

Alkohol, ki ga v preveliki meri uživamo, trajno pokvari barvo in zunanjo obliko nosa. Kozmetiki imajo tu precej posla, če hočejo za silo napraviti tako izkažen nos. Toda rdeč nos ni vedno znak preobilo užitega vina in žganja, večkrat ga opažamo pri slabotnih osebah, ki so podvržene ozelblinam na nosu, kjer se površne kožne žilice razširijo in zapuste za vedno sledove. Rdeči nos imajo tudi mlada dekleta ali ženske, ki

vse svoje življenje niso užile kapljice alkohola. Nos je po svoji eksponiranosti legi priljubljen sedež ponavljajočemu se šenu, raznim mozoljem, čirrom in drugim izpuščajem. V srednjem veku so smatrali tak nečist nos za znak lažnivosti.

Zenske imajo bolj otroškemu nosu podoben nosek, tope oblike, pri moških pa cenijo in ljubijo kot znak močnatosti večji in močnejši nos.

Nekoč je bila zelo razširjena grda navada nosljanja, ki je cvetela zlasti na nekaterih dvorih in v samostanih. Pred 50 leti so v trafikah prodajali celo vrsto finega in bolj grobega tobačnega prahu, različnega po jakosti, barvi in vonju. V primitivnih lesenih ali srebrnih in z dragimi kameni okrašenih tobačnicah so prijateljsko ali milostno ponujali ščepec tobačnega prahu in velika zamera je bila, če bi kdo odklonil ponujeni darežljivi pršič in si ga ne bi globoko vdihajal potegnili v nos. Usoda je nanesla, da je strogi papež Ignacij XII proklel vse nosiljace, kar pa ni mnogo in dolgo zaleglo, ker je že leta 1756. papež Benedikt kot strastni nosiljač to prokletstvo preklical. Celotno žensko so se vdajale tej grdi razvadi in so morale svoje svilene in čipkaste žepne robčke nadomestiti z večjimi raznobarnimi robci.

Nosni smrkelj so imeli po Galenu do leta 1662. za izloček možgan in si predstavljali nos kot neko kloako možgan. Vsako kihanje so spremljali s primernimi izreki: »Bog pomagaj, na zdravje — po latinsko: prosite! Sele profesor Schneider iz Wittemberga je dokazal, da nos nima tozadevno nobene zveze z možgani. V notranjosti nosa, katerega sluznica je vedno vlažna, dokler je zdrava, se tvori samo toliko mokrote, oziroma vlage, kolikor je potrebno. Zdrav nos, ki ni omehkužen ne potrebuje za čiščenje nobenih robcev, ker ne izloča nobene odvisne mokrote. Divja plemena niso rabila in ne poznala žepnih robcev, ker niso bili potrebni. Živali niso pogosto smrkave le redko so nahnodne; krava si namesto robca izposodi lastni jezik, da si obriše premokri smrček.

Pri hudem nahodu in nekaterih nosnih boleznih pa neprenehoma teče in lije kakor hudournik iz nosnic in znani so primeri, da izloči nos do tri litre tekočine in porabi bolnik na 30 robcev na dan.

Pravilno čistimo nos z usekovanjem, da zatisnemo eno nosnico in pihamo skozi drugo odprto, da odstranimo iz nosa, kar se je v njem nabralo — isto ponovimo z drugo nosnico. Če je nos zamašen, ne moremo pravilno dihati skozi nos, izgubimo vonj, govor pa izgubi svoj normalni naglas. Grda navada je, če bolnik začne hrkati, kihati, piskati, cviliti, »če vleče gor in dol«, trobenta in vse to brez pravega učinka. Nekateri ljudje v spanju ne dihaajo skozi nos in smrče z odprtimi usti, vlečejo dreto in zagajo, da se jih sliši daleč naokrog.

Dr. E. Dereani
(nadaljevanje prihodnjici)

Naše zdravilne rastline

BEZEG

Bezeg črni, beza, bažovina, zovika, zovina. — Sambucus nigra. — (Hö-lundier) cvete od maja do julija; raste po ograjah, grmovju, gozdovih in poljanah. Sade ga tudi po vrtovih. Liste nabiramo v marcu in aprilu; cvete od maja dalje; lubje v marcu in aprilu; jagode v avgustu in septembru.

LASTNOSTI:

Bezeg vsebuje precej hlapnega olja, saponine, čreslovino, smolnate snovi, sluz, sladkor, razne kisline itd. zaradi teh snovi pospešuje potenje in izločanje seča, pa tudi mehča sluzi. Ze stare zdravilne knjige pravijo, da »voda, v kateri si kuhali bezgove liste, ki jo naj pije bolnik zvečer in zjutraj« 3 lita kot zdravilo, sprejete stare oteklina, odpre zaprta jetra, vranico in ledvice, prežene tri-dnevno mrzlico, izčisti telo, okrepi želodec... izčisti črevesje in napravi človeka lahkega... Na vino kuhane habatove korenine preženejo vodenico iz človeka... Na vino kuhani zeleni bezgovi listi odstranijo vodenico in oteklina.

UPORABA:

Caj iz cvetov (5 gr na četrt litra vode) pospešuje potenje in ga priporočajo pri prehladnih dinal, hripavosti, kašlju, tudi oslovskemu, katarjih v nosu, pljučih in dihalih sploh ter pri hripi. Ker čisti kri in pospešuje izločanje seča, ga uporabljajo pri revmi, protinu, vodenici, pri bolnih ledvicah in mehurju. Izvlečki (kuhaj pol ure v enaki množini vode in dodaj stadjkorja), vino ali sok iz jagod pospešujejo delovanje črevesja ter so milo odvajalno sredstvo. Izvlečke priporočajo celo bolnikom s sladkorno boleznijo in slabokrvnim ljudem. Da celo pr. Ishiasu, bolnih ušesih, zobobolu ga rabijo.

CAJ IZ LISTOV

(2 gr na skodelico vode), krepi ledvice. Priporočajo ga pri sladkorni bolezni. — V lubju je precej čreslovine, nek alkaloid in smola. Iz njega kuhajo čaj (2 gr na skodelico), ki v

majhni množini zaužit odvrja, v večji pa povzroča povračanje in drisko, pa tudi vnetje prebavil. Priporočajo ga pri vnetih ledvicah in mehurju, težkem izločanju seča revmi, protinu, zaprtju itd.

Zunanje uporabljajo sveže lubje za obkladke pri opeklinah, vnetih očeh in rdečici. S prekuhanim lubjem pa izmivajo oči.

Z vrelim mlekom polito cvetje je dobro sredstvo za grgranje pri hripavosti, pri vnetju grla in mandeljnov.

Para iz vode, v kateri smo kuhali cvetje, mehča oteklina na vratu in lajša bolečine v ušesih. Obkladki (če dodamo nekoliko kamilice je sredstvo še boljše), ki smo jih položili vroče na bolno mesto, lajšajo bolečine v zobeh in trebuhu (pri prehladnih revmatizem itd.

Tržaška kuhinja

CETRTEK: Testenine na juhi; kuhana govedina; solata; pražen krompir; limonov puding. Večerja: Dušeni vampi; krompir; radič; sadje.

PETEK: Zelenjavna mineštra; sirovi cmoki; kompot. Večerja: Ribe; radič; krompirjev pire.

SOBOTA: Krušovi režnji na juhi, zrezki; ocvrt krompir; kumarice. Večerja: Rižot s školjkami; radič.

NEDELJA: Zdrob na juhi; nadevani paradžniki; dušen fižol v stročju. kavina torta. Večerja: Jajca, ocvrta z gnjajo; rižev narastek.

PONEDELJEK: Mineštra iz krompirja in gob; testenine z guljažen. Večerja: Ocvrte ribe; paradžniki; radič; sir.

TOREK: Grahova juha z rižem, marelični cmoki. Večerja: Riž na juhi; zrezki; solata; sadje.

SREDA: Testenine; špinača z jajci; sir. Večerja: Polenta s paradžnikovo omako; solata z jajci.

SIROVI CMOKI

50 gr masla, 3 žlice moke, 1/2 l

mleka; 3 jajca; 100 gr parmezana; 75; minut.

Raztopi maslo v posodi, dodaj moko in mešaj na šibkem ognju, dokler ne zarumeni; nato dolij mleko in mešaj, da se zgosti, nato odstrani ognja, vmešaj maslo po kosčkih, rumenjake, sol in nariban sir; na koncu vmešaj še sneg. Zmes deni v namazan pekač, potresi z drobtinami in kuhaj na sopari 30 minut. Postreži s pečenko.

KAVINA TORTA

V trd sneg iz 6 beljakov zamešaj 20 dkg sladkorja z vanilijo in 14 dkg fino zrezanih in stolčenih mandeljnov in 8 dkg moke. Peči v treh modlih, katere pa prej pomaži. Potem mešaj 15 dkg stadjkorja z vanilijo, 5 rumenjakov in 5 žlic močne črne kave. Postavi to v vrelo vodo in mešaj, da se zgosti v gosto kremo; to postavi v hladno in hladni prideni 20 dkg presnega masla ter mešaj četru ure, da postane prav rahla. Ta nadev namaži na ohlajeno torto, in sicer vmes, po vrhu in tudi malo ob straneh. Nazadnje oblij torto z vaniljevim jedom.

Konserviranje jajc

(Nadaljevanje z 10 strani)

jih osušimo in položimo na razrezano slamo.

Za one, ki imajo hladilne omare ali celo hladilnice, je zelo primerno, da hranijo jajca v teh umetno hladilnih prostorih.

Pri tem pa naj upoštevajo naslednja navodila. Temperatura zraka v hladilnici mora znašati 1 — 4°C nad ničlo. Zrak hladilnice ne sme biti presuh, da se ne bi jajca posušila. Vlagomer ali higrometer hladilnice naj kaže 78% vlage. Jajca, ki smo jih hranili pri temperaturi 10°C, moramo takoj pojesti, kakor hitro jih damo iz hladilnice. Če so nekaj časa na zraku, se lahko pokvarijo. Če smo pa jajca hranili pri temperaturi med 1.7 do 4.4°C, lahko ostanejo še nekaj časa pri običajni temperaturi potem, ko jih damo iz hladilne omare. Na ta način shranjena jajca so popolnoma podobna svežim, po navadi imajo le nekoliko drugačen okus, toda kljub

temu so okusna. Na njih se nekajkrat pokažejo lise. Te nastanejo zato, ker se zaradi dolgotrajnega ležanja v isti legi stisne rumenjak lupini. To preprečimo tako da obračamo vsake tri dni jajca ali pa posodo z njimi. Tako jih lahko ohranimo štiri do pet mesecev, kar pa ni vedno zanesljivo.

Nadalje uporabljamo za konserviranje jajc vodotopne silikate, in sicer

vodotopno steklo.

Jajca na pr. omočimo v raztopini vodotopnega stekla ter ga nato posušimo na papirju. Na lupini se raztopina silikata posuši, pri čemer se stvori trdna zaščitna plast vodotopnega stekla. Jajca se bodo tako dobro ohranila. Slaba stran je le ta, da bo lupinica počila, ko bomo jajce kuhali. Nadalje lahko ohranimo jajca s silikati za dolgo časa tako, da jih vložimo v 10% raztopino vodotopnega stekla. Neugodno

je le to, da dobe tako hranjena jajca lužnat okus. Pa še nekega postopka s silikatom se poslužujemo: sveža jajca ovijemo z vato, cu njami, papirjem ali pa z odpadki volne, oziroma jih objamo z žaganjem. Jajca s tako oblogo dodobra omočimo z raztopino vodotopnega stekla, jih poožimo na papir in pustimo, da se s'še 12 ur v zravnem prostoru. Ta oklep, ki ga stvori osušeno vodotopno steklo s krpo, v katero je bilo ovito jajce, prepreči, da bi se jajce zaradi udarcev razbilo, obenem ga pa varuje pred gnitjem nad tri do štiri tedne. Če hočemo rabiti tako hranjena jajca, odstranimo oklep tako, da jih vložimo v mlačno vodo. Silikat, (to je vodotopno steklo) je zelo primeren za konserviranje jajc: je brez duha, brez okusa in barve, se ne kviri in poleg vsega je zelo poceni.

Jajca hranimo tudi v apneni vodi. Za to nam služi 8—10% raztopina

živega apna v vodi. Jajca morajo biti popolnoma pogreznjena v to raztopino. Od časa do časa moramo doliti nekaj svežega apnenega mleka, da ohranimo učinkovitost raztopine. Dobro je tudi, da je posoda pokrita. Ta postopek je zelo dober, neugodno je le to, da čez nekaj časa prične prodirati voda skozi lupino in tako vpliva na okus jajc. Temu se lahko ubranimo tudi, da dodamo na 1 liter apnene vode, ki je pripravljena, kot omenjeno, 60 gramov kuhinjske soli. V taki kopeљи bodo imela jajca še po šestih mesecih isti okus kakor sveža jajca.

Po preiskunji strokovnjakov je tudi naslednji način primeren: s posebnimi kemikalijami obdelamo jajčno lupino, da uničimo vse mikrobe na njej, ki povzročajo razpadanje jajc. Tako očiščeno lupino obdamo z neko posebno mešanico raznih maščob in voskov. V velikih podjetjih uporabljajo za prepariranje jajc plin dušik. V živilskih tovarnah jajca tudi popolnoma osuše ter jih prodajajo v obliki jajčnega prahu.

Ubežniki iz DID-a

Ivek si je ogledal Milana, kakor si je Milan, ki je bil za leto starejši in tudi nekoliko večji, ogledal Ivka. Posmrknila sta, nato sta šla za tovarišico. Igračke so stale v vrsti pri steni, druga za drugo kakor mrtva vojska. Bilo jih je mnogo, kakor jih Ivek ni videl niti v trgovini za igračke. Najrazličnejše stvari. Tovarišica je pokleknila k igračkam, prišla zdaj to, zdaj ono in pri vsaki rekla veselo, a tudi začudeno: »Jej, kaj pa je to?« Potem jih je dajala drugo za drugo otrokoma.

Ivek in Milan sta jemala igračko za igračko v roke, si jo ogledala, in jih odlagala, kakor bi se ne mogla odločiti, s katero naj začneta.

Za kake pol ure sta dobila še enega tovariša, ki je bil starejši od obeh, dolg, a si je ves čas vrtal nos in gledal vse skupaj nezaupljivo. Nista ga poznala on pa ju je vsekakor poznal, zakaj ko so ostali sami, je dejal Milanu:

»Ti si Škrjančev! Kaj pa tako neumno zijaš? Milan se je preplašil teh besed in se ozrl po Ivku. Toda novi tovariš je že nadaljeval: kažoč na Ivka: »Ti si Mrazov. Poznam te. No, igraja se, če se vam zdi. Malo bom še počakal, če kdo pride. Ampak vem, da danes ne bo nikogar. Veliki petek je. Kdo bo hodil zdaj v DID. In sploh je vprašanje, če bo kdo še prišel. To so si aktivisti izmislili! No, bomo videli!«

S temi besedami se je tako rekoč poslovil od njiju. Ne da bi se zmenil za Milana in Ivka, se je postavil v sosednji sobi k oknu in se zagledal ven. Milan in Ivek sta se spogledala in kakor sta si bila še malo prej tuja, po tem srečanju z novim tovarišem, ki mu je bilo Drejc ime in ki se je vedel tako ošabno do njiju, sta si postala nenadoma prijatelja.

Sedla sta med igrače, prijemala sta jih, si jih ogledovala, toda bilo je nekaj čudnega: igračke so bile docela mrtve, nezanimive. Nista jih mogla oživiti. Tedaj sta se dvignila, se prišla za roke in se napolnila iz sobe v sobo razen v ono, v kateri je bil Drejc: tiste sta se bala. Zdaj sta si sama ogledala sobo s posteljami za popoldanski počitek, preskusila te postelje. Ogledala sta si obednico, kuhinjo. Tam sta našla zaščitno sestro, ki se jima je toplo nasmehnila in jima rekla: »Le oglejta si malo...«

Po tej vzpodbudi sta stopila na dvorišče, ga vsega raziskala. Toda tudi dvorišče je bilo nekam mrtvo, tuje, gotovo pa neprijazno. Šla sta do vrat na cesto in tam nekaj časa gledala skozi na ulico, po kateri so zdaj češče hodili ljudje. Tudi otroci so šli mimo. Bili so praznično oblečeni. Dva, ki sta šla vsak s svojo mamico, sta jima celo pokazala jezik in eden je rekel zasmehljivo:

»Didovci neumni! Kotlarji!«

In njegova mamica, namesto da bi ga vsaj pokarala, je dejala pomilovalno: »Ubogi otroci! Vidiš, kako so žalostni! Bogve, kaj bodo počeli z njimi!«

Milan in Ivek sta se spet pogledala. Nato sta se vodeč se za roke, ker se ves čas nista izpustila, odtrgala od teh vrat in se vračala v sobo za igranje. Tam sta obsedela na tleh, ne da bi se dotaknila igračk. Gledala sta dokaj časa drug drugega, prisluškovala vsakemu šumu, v prepričanju, da bodo prišli drugi otroci.

»Ne bo nikogar«, je naposled dognal Milan z neko otožnostjo.

»Ne bo«, je prikimal Ivek.

Tako sta sedela še kako uro, ne da bi se gani, razen da sta tu in tam spregovorila kako besedo. Mikalo ju je, da bi pogledala, kaj dela Drejc v oni sobi, od koder ga sploh ni bilo na spregled, a si nista upala.

Tedaj je prišla tovarišica in rekla:

»No, danes pa menda ne bo nikogar. Ne vem, kaj to pomeni. Pojdite, otroci, južinali bomo.«

Pobrala je tudi Drejca, ki se ni branil k južini. Povedla jih je v obednico. Prinesla južino. Tudi sama je sedla k njim in prav tako južinala. Veselo je pripovedovala ves čas, vmes pa tudi spraševala. Nato je govorila o DIDu, kako veselo bo tu, kako lepo, samo da pridejo otroci. Zdaj je nerodno, ker so na tak dan začeli. No, mi jim bomo pokazali in še radi bodo prišli!

Tako je tiste pol ure, ko je tovarišica sedela z njimi, kar naglo minilo. Toda potem se je ona umaknila. Milan in Ivek sta spet ostala sama, ker se je Drejc umaknil v drugo sobo, kamor si zaradi njega nista upala. Dolgčas je preplaval DID. Nek čuden strah je čepel povsod.

»Sem rekel, da ne bo nikogar«, je vzdihnil spet Milan.

»Ne bo«, je žalostno pritrnil Ivek in bolelo ga je, da se tisti krasni DID, o katerem sta z očko toliko pomodrovala in presanjala doma, spreminja v tako puščobo, v nekaj tako morečega.

Tedaj je iz one sobe prišel Drejc. Nekaj časa ju je gledal, kako sedita drug drugemu nasproti, nato pa je dejal:

»Če vidva mislita ostati v tem DIDu, jaz grem. Nisem neumen, da tu sedim. Sem bil rekel, da ne bo otrok sem. Ne danes in ne nikdar. Sem govoril z njimi. Vsi pravijo, da ne in ne! In tudi mene ne bo. Adijo!«

Z rokami v žepu je odhajal, se ozrl samo toliko, da ga ne bi nihče videl. Ivek in Milan sta zrla za njim, kako je šel skozi vežo, kako je stopil na dvorišče, nato sta se spogledala. Čepela sta dolgo, z globoko otožnostjo na obrazu. Potem pa sta oba hkratu vstala, se prišla za roke in šla. Šla sta, kakor bi se domenila. Ozrla sta se na vse strani. Nikjer ni bilo nikogar. Stopila sta na cesto, pustila duri odprte, se še ozrla nazaj, nato pa nenadoma začela na vso moč teči po ulici, kakor bi ju kdo podil. Za njima je ostal DID, prazen in mrtev...

III.

Popoldne se je Ivek vrnil ob času, ko je še prestrgel kakor mamico, še bolj očko, da ga nista šla iskat v DID, zakaj potem bi se razkrilo vse. Tega pa se je Ivek bal. Z Milanom sta prebila nekaj ur v mestu — Ivek se še sploh ne spominja, kje vse; pač med otroci. Niti z besedico nista izdala nikomur, da sta bila v DIDu. Vendar so otroci v družbi tudi o DIDu govorili, ker so jim doma bili rekli: po veliki noči da jih odvedejo tja. »Kaj bi prav za praznike«, so rekli nekateri

NOVELA

Miška Kranjca

ljudje. Na drugi strani pa se je že širilo med otroci, kar je povedal Drejc: Kako strašno, kako puščobno je v DIDu. Začeli so se prepričati, ko so nekateri trdili, da ni strašno, da bo fejest, drugi pa, da ne gredo in ne gredo. Milan in Ivek ki sta imela največ izkušenj, sta pri tem odločno molčala.

Popoldne pa je Milan nenadoma rekel: »Zdaj pa morava domov, ker naju bodo sicer razkrinkali... Ali boš znal domov?« je vprašal Ivka.

Ivek je pokimal. Bil je že lačen in si je želel domov, toda domov si je želel še iz sto drugih razlogov, predvsem pa iz velikega domotožja: naj ga še tako zapirajo v sobo, ko vsi odidejo na delo, rajši bo v svoji sobi, kakor v tistem strašnem DIDu.

»No, pojdi«, je rekel Milan nato pa dodal z globokim, resnim, že skoraj pretečim glasom: »In da boš molčal!«

»Molčal bom«, je pritrnil Ivek prav tako z globokim glasom.

»Niti besedice!«

»Niti besedice!« je prikimal Ivek in že je šel po znanih mu ulicah proti domu. Tu na ulicah je bilo vse kakor vedno, kakor takrat, kadar je tu šel bodisi z očko, bodisi da ga je mamica poslala kam v trgovino. Ljudje so prav tako gomazeli po ulicah kakor vedno, vozovi so ropotali, na njih so sedeli zaspani vozniki.

Morčča skrb je šla z Ivkom. Doma je našel odprto. Kar sesul se je v sebi »Niti besedice!« mu je zvenelo v ušesih Milanovo. Da, niti besedice! zakaj sicer bo jutri moral spet v DID. To pa je gotovo, da v DID on ne gre več. Tisti DID, o katerem sta z očko toliko pomodrovala in presanjala in ki je bil še včeraj ob otvoritvi tako lep, se je danes docela zrušil. Postal je strašen. Ivek ne pojde več tja!

Mamica je delala v kuhinji, ko je odprl. Pogledala ga je in se le rahlo začudila, ne da bi kaj hudega posumila: »Lej ga«, je rekla, »jaz pa sem prav hotela pote. A kako, da si se že vrnil?«

»No, vsi so šli«, je nenadoma padlo Ivku na um. »pa sem si mislil, da imaš dovolj dela. Kaj bi hodila pome! Saj znam domov!« Mamica ni prav nič slutila laži. Tudi ni utegnila, da bi mu natančneje pogledala v obraz, ker je prav zdaj nekaj takega delala. Ko bi mu bila pogledala v oči, bi zdaj še lahko razkrila vso laž in Ivek bi ji bil razodel vse, ako bi ga izprašala, kljub temu da je bil tako za sveto obljubil Milanu »niti besedice!« Toda ta prva laž se je docela posrečila in nenadoma se je Ivek opogumil.

»No, kako bo?« je še vprašala mamica, a tudi to nekako mimogrede, med delom, ne da bi bila hudo radovedna.

»Oja«, je odvrnil Ivek »Mislim, da bo...« Odšel je v sobo, da bi se ognil mamici in

njenemu spraševanju. Tam so ležale nekatere njegove igrače. Ozrl se je po njih. Nekatere so bile že polomljene, druge mu je očka popravil. Toda še do včeraj so bile vse žive. Treba je bilo samo, da se jih dotakne, že so oživele, že so spregovorile, že so delale, kar si je želel Ivek. Zdaj pa so tudi te igrače bile mrtve. Gledal jih je in se jih ni upal dotakniti. Nato je obslonel ob oknu, kjer je prečepel toliko dni, kadar je bil sam doma in so ga sem zaprli. Gledal je na ulico, gledal je otroke, ki so se tam podili. Tokrat ga niso prav nič mikali.

Naposled je prihajal očka. Ivek ga je videl skozi okno in se je še pravočasno umaknil. Potem je čakal. Po navadi je kar poletel k njemu, če je očka prišel ob takem času domov, kar se je redko zgodilo. Očka je prihajal po navadi kasno v noč, da se z Ivkom nista niti srečala. Očka je v veži odlagal suknjo in klobuk, nato je odprl duri na kuhinjo in Ivek je slišal njegov glas, ko se je pogovarjal z mamo.

Nekaj minut kasneje je že odprl sobo. Bil je nasmehjan, vesel. »No, si že doma?« je vprašal. »Jaz sem pa danes pohitel, da bi šel pote. No, pojdi, da mi boš povedal, kako je bilo!«

To je bilo naravno: kdo bolj ko očka naj se zanima, kako je v DIDu, ko se je toliko trudil, da so ga ustanovili, ko sta z Ivkom toliko govorila o njem. Prijel ga je za roko in niti ni opazil, kako je bil Ivek ves ohromel. Posadil ga je za mizo, mamica pa je medtem že pripravila nekaj južine zanju, češ da bo večerja malo kasneje. Ivek je bil že hudo lačen. Od tiste južine zjutraj ni še nič použil in čeprav mu je bilo tesno pri srcu, si je želel jesti. Samo da ga očka ne bi razkril, mu je brodil po glavi.

»No, zdaj mi pa pripoveduj...«, je rekel očka, ko je južinal.

To, kar bi Ivek lahko pripovedoval iz svojih izkušenj, je bilo težko. A o tem si ni upal govoriti. Ne samo zaradi Milana, ki mu je bil zabaval »niti besedice!« Bilo je nekaj drugega. Tudi beg sam ne. Konec koncev, njegov očka bi ga razumel, ako bi mu vse pojasnil. Bilo je vprašanje DIDa samega, razočaranje nad njim. Ker so ni mogel razgovoriti, ga je očka spraševal in tako je Ivek lahko odgovarjal. Govoril je o tistem DIDu, kakršnega sta bila sfantazirala z očko ob jutrih v postelji. Vse je bilo lepo, krasno. Razen da otrok ni bilo mnogo. »Samo nekaj jih je prišlo«, je priznal Ivek, ne da bi povedal število.

»Saj sem si mislil«, je dejal očka proti materi. »Veliki petek je in so ljudje preložili po praznikih. No, ti jutri še pojdeš. Popoldne pa pridem pote. V nedeljo se potem nekam odpeljemo...« Tako je razpredal očka svoje načrte. Ivek pa je bil zadovoljen, ker se je vse tako srečno izteklo. Zvečer očka ni šel nikamor in sta z Ivkom imela dolge razgovore, toda niti besede o DIDu, o tistem DIDu, o katerem sta še nedavno vodila brezkrayne pogovore. Iveka je peklo, da leži z njim laž, a tu drugega izhoda ni bilo.

Ko je zjutraj vstal, je že kar vnaprej povedal: »Danes pojdem pa kar sam v DID!« Bal se je, da bi ga kdo spremljal tja. Zakaj z Milanom sta bila zgovorjena, da se bosta srečala in nekje skrila. Zato se je bilo treba založiti tudi s kruhom kar je zdaj Ivek že storil.

In zvečer pridem sam domov!« Očka ga je nekaj pogledal, rekel pa ni nič. Šele čez čas je dejal: »No, pa pridi sam!« Nato je dejal očka mami: »Nekam moški je postal že v enem dnevu.« Oba sta se zasmejala.

Dan sta ubežnika prebila na ulici, med otroki. Toda kakor bi ju pekla vest, sta se opoldne, ko se je večina otrok razgubila obedovat, prišla za roke in jo brez dogovora mahnila proti — DIDu. Sredi vrta, sredi drevja, nekoliko odmaknjen od ceste je stal DID. Splazila sta se ob ograji za zadnjo stran, kjer sta se lahko skrila in tako opazovala. Tovarišica, ki bi jih morala paziti, je vsega samo enkrat prišla na vrt, se ozrla po praznem prostoru nato pa se vrnila v hišo. Iz dimnika se je rahlo kadilo.

»Nikogar«, je z istim glasom ponovil in potr dil Ivek. Tedaj sta oba vzdihnila. Bilo je jasno: tisti DID, ki so ga bili doma tako lepo naslikali, je bil mrtev. Še vedno se držeč za roke, sta se žalostna splazila spet na ulico, nato pa odšla iskat otrok, da bi se igrala med njimi. Spotoma sta do kraja poščipala kruh iz žepov.

Naslednji dan je bila nedelja. Mrazovi so odpotovali nekam iz mesta in Ivek si je kar oddahnil. Za ponedeljek pa je očka rekel, da Ivek ne pojde v DID. »Danes«, je pojasnil mamici »gotovo ne bo tja otrok pa bi se fant tako dolgočasil in se nazadnje še odvrnil od DIDa.«

MARIE MAJEROVÁ

Najlepši svet

20

Ko je bila Marija še otrok, sta se ji zdeli kakor dve čuječi očesi, ki so varovali med, kumare, maslo in druge slaščice pred lačnimi otroki. Tudi ta omara je izginila. Bakrena posoda nad pečjo je bila razredčena, okrasnih žlic ni bilo več tam. Čumnata je bila kar svetla, toliko skrinj so odnesli; omare z obešalniki niso bile več tako natripane. Kakor po požaru.

Težko je padla na pručico poleg ognjišča. To je bilo mesto Pepelk materino in njeno. Brez moči je sklenila roke na kolenih. V prazni glavi ji je šumelo, bridkost se je menjavala s topo utrujenostjo, ki je zastrupljala dušo in telo.

Srce ji je zastokalo z materinim vzdihljajem, ker se je naučila hoditi po njenih stopinjah.

»Gospod Jezus Kristus!»

Usta pa se niso zganila, samo pogled, ki se je povsili na rdeče roke na kolenih, se je dvignil od tu h križu na steni, kjer je iz navade iskala tolažbo in moči.

To ni bil vzdihljaj pohlevne pobožne duše, ki hvali boga za trpljenje in obžaluje svojo slabost v prenašanju bolečin. Marija je klicala Krista kot prijatelja v težki preizkušnji; nesla je z boleščjo obloženo srce k njemu, ki je tudi trpel in bolje razume. Iskala je vsaj pomilovanje zaradi svoje neizpremenljive usode, ki jo je kaznovala z dolgo pokoro za sleherno veselje, za sleherno radost, ki jo je okusila.

Sprijaznila se je z mislijo, da ne pojde nikoli iz mlina. Sestrino poroko je sprejela kot razsodbo, da mora vztrajati na mestu in živeti do smrti med hlevom in ognjiščem, med dvoriščem in poljem. Je bilo to življenje? Ne, to je bilo samo izvrševanje dela.

Prochazku se je nasmehnila, ko je zjutraj prisel k njej, toda na njenem smehu je ležal mrtvaški prt.

Prochazka je to seveda opazil, zakaj vsaka žalost, vsako tarnanje je bila zanj prilika za tolažbo. Bil je uverjen, da so njegove besede zdravilni balzam, in samo zato ni mogel postati župnik, ker je bil brezverec. Z veseljem je govoril na grobeh rajnkah, ki so izstopili iz cerkve.

Marija je imela danes v živcih tudi nekaj pogrebnege. Njegova sposobnost deliti tolažbo je slutila velik uspeh. V večernem vrvenju mu je deklacija izginila iz oči. V duhu pa je neprestano govoril z njo.

Ko pa je ni našel v plesni dvorani (samemu sebi se je pozneje smejal, da jo sploh tu išče), je plačal, izpil pivo do dna, da ne bi ostala niti kapljica, in preudarno korakal k mlinu.

Razveselil se je, ko mu je na njegovo trkanje odgovoril njen glas.

»Kdo je?»

»Gospodična Marinka, (že po poti se je domislil, da jo bo tako nagovoril, prav zato ker ni bila podobna gospodični), me poznate po glasu?»

»Gospod Prochazka?« je zašepetala Marija komaj slišno.

»Da, da. Odprite, prosim!«

Slišal je, kako je zganila z roko. Si je popravljal lase, ali se je prestrašila? Trajalo je nekaj hipov, preden je zopet zašepetala:

»Toda sem sama doma.«

»Bova skupaj čakala na druge.«

Šele zdaj je odpahnila zapah. Prochazka se je odkril.

»Zakaj pa niste prišli plesat? Tako rad bi vas bil prosil za valček.«

»Hišo varujem. Nekdo pač mora biti doma,« je odgovorila.

Šla sta v kuhinjo. Marija je šele zdaj opazila nered in osramočena začela pospravljati.

»Dovolite, da varujem z vami?«

»Imeli bi slab spomin na svatbo.«

»Verujte mi, gospodična, da bo to najlepši spomin zame? Smem ostati?«

Pogledala ga je od strani. Doslej ni nihče tako govoril z njo. Njegove besede so mehko tekle z njegovih rdečih ustnic, ki so bile na pol pokrite z veljnimi gostimi brki.

»Molče je prikimala.«

»Ves čas sem se bal, da se morda jezite zavoljo šal današnjega predpoldneva.«

Povesila je glavo.

»Slutil sem to. Zato se mi je tako mudilo, ko vas nisem našel v gostilni. Gospodična Marinka, pri ženitovanjih uganejo mnogo neumnih dovtipov. Ljudje si ne morejo kaj, da ne bi stresli iz rokava vseh šal, kar jih znajo. Sicer pa ne morem nič zato, da sem vas neprenehoma gledal. Zdelo se mi je, da samo vi popolnoma jasno razumete, kar pripovedujem. Oči same so se obračale za vami. Marsikdo je to opazil, pa saj niso imeli drugega dela, kakor da so se zarotili zoper najino prostost. Nisem se mogel premagati, tako ste mi ugajali. Nikoli pa se ne bi mogel odpustiti, če bi se zato jezili.«

Odkimala je, ne da bi se nasmehnila.

»Zares niste jezni?« je pristopil k njej, da se je stresla spricho novega občutka moške bližine.

»Nisem jezna,« je zagrala.

Bilo ji je ko otroku, ki se je udaril, a mu odrasli prigovarjajo s sočutnim glasom, naj ne joče. Zato joče seveda še bolj.

»Pa me ne pogledate. Nekaj jeze pa je le v vas!«

»Pa ni!«

Hotela je več povedati, toda glas, ki so ga dušile solze, ji je odpovedal. Zamahnila je z roko.

Prijel jo je za to zgovorno roko. Srce mu je zastalo od osuplosti: imela je roko trdo ko opeko, težko, mozoljasto. Pritegnil jo je k sebi in zagledal solze, ki so ji zdaj počasi kapale iz oči po obrazu.

»Jočete?«

In rekel je to spet tako sočutno, da je znova zaihtela.

»Pustite me! Odidite! Zakaj se menite zame!« se je branila.

Zdaj je bil Prochazka blažen. Žrtev je bila tu, ženske solze so kapale in bil je pripravljen na vse, da bi jo potolažil.

»Zakaj, gospodična Marinka?«

Trenutek, ki je minil, preden je odgovoril, ga je zbedel s hladno pripombo:

»Zares, zakaj?«

Hotel si je poiskati bogato in lepo nevesto, medtem pa prijema za roko objokano revico, ki ni ne lepa ne bogata. Takšen je! Toda prežet od lastne plemenitosti, je zgrnil na Marijino glavo nevzdržno pridigarsko priznanje, kakor da se ga je naučil na pamet, a Marija je imela zares vtis, ko da je vplivala nanj s svojim globokim čarom, ki ji je sami uganka.

»Vprašate: zakaj? Zato ker ste mi neizmerno simpatični, tega ni mogoče kar tako pojasniti ne razumeti, to je treba sprejeti iz rok usode pokorno in hvaležno, brez pomisleka. Na taka zakaj ni nikakih zato. Zakaj vam je drag eden med tisočeri, ki ste ravnodušni do njih? Iz tega vzroka ste mi draga vi, edina med milijoni drugih žensk. Od prvega pogleda ste me prevzeli. Na vaših očeh sem spoznal, da ste dobri, da trpite zavoljo svoje dobrote in da vam delajo ljudje krivico. Vsakega dobrega človeka spoznam in takoj vzljubim.«

Pri tej besedi mu je odtegnila roko.

»Ne norčujte se. Ni lepo, da se norčujete z menoj.«

Toda navdušenje mladega moža se je samo stopnjevalo spricho deklacijske zadrege in njenega ugovarjanja. Čim bolj je jokala, tem večjo ceno

je ponudil v tolažbo. Najprej prijateljstvo, potem ljubezen, nazadnje tudi roko. Tako se je zamislil v plemenito vlogo rešitelja nesrečne trpinke, da je proti koncu govoril o skupni prihodnosti.

Marija je od osupljenja celo nehala jokati.

»Ne bi hoteli deliti z menoj skromni košček kruha, ki mi ga je usoda odmerila?«

Odkašljal se je, pogledal neznano kam in za-deklamiral:

Hoditi skupaj v trpljenju,
v grobu skupaj počivat,
to bile so moje nade,
ko sem gledal vate!»

»Kaj neki govorite, gospod Prochazka? Ne razumem vas.«

Ponovil je pomenljivo:

»Hoditi skupaj v trpljenju...«

»Vi bi me vzeli za ženo? Saj me komaj poznate!«

»Poznam vas! Živel ste v mojem srcu od trenutka, ko sem postal mož. Skromna, tiha, zvesta. Na bledem obrazu sijoče, črne oči. Roke, ki nikoli ne lenarijo. Srce polno ljubezni za sleherno bitje, za sleherno bilko, a tudi zame. Vidite, da se nisem zmotil.«

Oči so ji v resnici plaho zasijale, ko je govoril.

»Tako malo vas poznam,« je zašepetala.

»Toda mi zaupate?«

»Znate lepo govoriti, ali jaz... se bojim. Bojim se verjeti, da bi mogla biti kdaj srečna. Za vsako radost se pokorim z dolgotrajno boleščjo.«

»Sem pošten mož, in dovolite, gospodična Marinka, da vas takoj prosim...«

»Premislite, gospod Prochazka!«

Zasmejal se je samozavestno, jo prijel za obe roki, jo pritegnil k sebi in s poudarkom na vsaki besedi, kakor bi bila kamen, je zaključil:

»...za vašo roko.«

»Jaz... jaz... je jezljala vsa zmedena Marija, ki je bila ujeta v njegovem objemu, »jaz nič ne vem, in hočem, da še enkrat premislite. Sem revna deklacija, mlin ni naš, tega ne veste!« je klicala boječe.

»Vem,« je rekel, ko je razumel in ocenil njeno bojazen, vse vem. Ne iščem denarja, iščem zvesto dušo:

»Hoditi skupaj v trpljenju,
v grobu skupaj počivat,
to bile so moje nade,
ko sem gledal vate.«

Tedaj so se zaslišali udarci na vrata. Tako je trkal Anton. Oba sta šla odpirat. Marija kakor v sanjah, Prochazka v svesti si svoje važnosti.

Mlinarica je bila tako srečna, da je rekla veselo:

»Torej danes bomo sami, brez Anice.«

»A kmalu tudi brez Marije,« je pristavil slovesno Prochazka, ki se je popolnoma vživel v prijeto vlogo.

Marija ni stopila iz sence in ga boječe spremljala z očmi, zakaj tresla se je od strahu, da se bo zdaj prebudila iz prelepih sanj.

Pa se je le zgodilo.

Vsi so to zvedeli. Ko ga je mlinarica vprašujoče pogledala, se je postavil poleg nje kakor igralec na odru, kadar govori občinstvu, in ponovil resno in počasi svojo prošnjo, naj mu dajo Marijo za ženo; pri tem se je preračunljivo veselil začudenja in radosti, ki jo je očitno tu povzročil.

Mlinarica se je nasmehnila, pogledala od Prochazka na hčerko, nato se ji je obraz strogo zresnil, naposled pa se je zgrudila na stol in se smejala z drobnimi gostolevki, da se ji je podbradek tresel:

Film

Ameriški film „Tamara - hči stepe“

Film junaštva, ljubezni in žrtvovanja

V Trstu bomo kmalu gledali film iz partizanskega življenja v Rusiji — film junaštva, ljubezni in žrtvovanja. V glavnih vlogah nastopata slavna ruska igralka Tamara Toumanova in Gregory Peck.

Nemške tolpe so razrušile vas Jasno Poljano, toda niso mogle uničiti neukretnega upornega duha ljudstva. Skriti med razvalinami nekega samostana, so se partizani borili za sovražnimi črtami in zadajali sovražniku hude izgube.

Neko mlado in zelo lepo dekle, glavna plesalka nekega moskovskega gledališča, je prošlo partizane, da bi jo sprejeli v svoje vrste. Vodja partizanov, Vladimir, meni, da je prešibka za boj; še večji razlog, da se upira novinki pa ima Helena h, rabra borka, ki skriva ljubi Vladimirja — ker vidi v njej nevarno rivalinjo. Za Semjona, mladega profesorja, ki vzdržuje zvezo med to skupino partizanov in poveljstvom vojske, predstavlja Tamara ideal žene, ki ga opazuje največji pesniki njegove domovine. Tudi za Mitjo — ki ima šele 15 let, a čigar hrabrost prekaša njegova leta — je Tamara prva velika ljubica.

Tudi ostali vidijo v Tamari bitje nekega drugega sveta. Med njimi so Saška, pijanec, a zelo hraber vojak, Dimitri tih kmet, vdan v usodo in končno Petrov, čigar sovražstvo do Nemcev predstavlja bistvo njegovega življenja.

Ko se Vladimir vrne z neke misije v glavnem stanu, javi tovarišem partizanom, da morajo preotiti Nemce, zato da omogočijo redni vojski, da napade Nemce iz za hrbta. Nujno je torej, da pazijo, da Nemci ne odkrijejo njihovega skrivališča, zato mora Tamara ostati s partizani.

Plesalka se na vse načine trudi, da bi bila skupini koristna, toda partizani je ne smatrajo za vojnega tovariša, dokler ji ne uspe, da ubije Nemca, ki se je prikradel v njihov tabor. Tamara postane tako borka in laško sledi Vladimirju pri neki ekspediciji. Po-

V gozdu Jasne Poljane začitita, da drug drugega silno ljubita

tem ko so poglani v zrak vlak z municijo, sta poveljnik partizanov in dekle prisiljena da prebijeta v nekem gozdu noč. Vladimir in Tamara začitita, da sta drug v drugega močno zaljubljena. Helena trpi, toda skuša svoja čustva prikriti. Ko mora nekoč po Vladimirjevem naročilu izvršiti neko poslanstvo, jo Nemci ubijajo, posreči se pa Tamari in Mitju, da poslanstvo izvršita. Vrneta se s poročilom, da je nastopil za partizane čas bor-

be. Toda kmalu potem vdoro v hišo Nemci. Mitja reši življenje Vladimirju; junaškega mladeniča Nemci obesijo.

Naslednjega dne dobijo partizani ukaz, da napadejo Nemce od strani. Da bi preprečili prodiranje Nemcev, se jim posreči preotiti oklepno kolo. Nemski tanki eksplodirajo in se vnamejo in v herojskem podvigu partizani drug za drugim padajo. Objeta čakata Tamara in Vladimir junaško smrt.

Odločeni, da preprečijo prodiranje sovražnika, so se partizani Jasne Poljane junaško žrtvovali...

ŠAH

Turnir v Stokholmu

Danes se prične v Stokholmu turnir, ki bo trajal do 15. avgusta. To je II. internacionalni turnir za svetovno prvenstvo. Kakor je znano, bodo odslej taki turnirji, ki jih organizira FIDA (svetovna šahovska zveza) odločali o kandidatih za svetovno prvenstvo. Najboljši se bodo sestali končno na ožjem turnirju in proti zmagovalcu bo moral svetovni prvak v dvoboju braniti svoj naslov. Ze lani so se vršili tako zvonki turnirji, na katerih so zmagali: Kashdan (ZDA), Beck (Skandinavija), Janowski (Kanada) in O' Kelly (Belgija). Na letošnjem turnirju bodo sodelovali vsi ti in še ostali najmočnejši mojstri in sicer iz SZ: Boleslavski, Flor, Kotov, Ragozin, Bondarevski in Bronstein; iz FLRJ: Trifunović in Gligorić; iz Argentine: Najdorf in Stahlberg; iz CSR: Pachmann; iz Madžarske: Szabo; iz ZDA: Denker; iz Avstralije: L' Steiner; iz Francije: dr. Tartakower; iz Brazzilije: Elisaskes. Turnirja se bo torej udeležilo 20 igralcev; v zadnjem času pa se je celo govorilo, da bo razširjen na 22 udeležencev. Prav tako pa so se razširile razne vesti, po katerih bi ne mogli nastopiti vsi navedeni. Določeni so pa itak že tudi rezervni igralci in zdi se, da bosta najbrž nastopila tudi Lilienthal (SZ) in Jugoslovan Vasja Pirc. Jugoslavija ima na turnirju že itak dva udeležence — kot edina država razen SZ. Pritegnitev še tretjega igralca na tako važnem turnirju bi bilo pač najvišje priznanje jugoslovanskemu šahu, da je za šahom v Sovjetski zvezi najmočnejši.

Drugo leto pa bo turnir kandidatov za svetovno prvenstvo, na katerem bo nastopilo pet prvoplasiranih s tega turnirja in še Smislov, Keres, Reshevski, Euwe in Fine. Kdor bo na tem turnirju zmagal, bo leta 1950 igral match z Botvinnikom.

Francoska obramba

V zadnjem kolu svetovnega prvenstva v Moskvi je bila

odigrana nenavadno živa partija med Botvinnikom in Keresom.

Beli: Keres, črni: Botvinnik. 1. e2-e4, e7-e6, 2. d2-d4, d7-d5, 3. Sbl-c3, Lf4-b4, 4. Lcl-d2, ——— To nadaljevanje vodi do zelo ostre igre. Beli žrtvuje v otvoritvi kar dva kmeta, samo da čim prej pride do razvoja.

Odprte linije mu pa dajejo dosti možnosti za močan napad. Črni mora zelo oprezno igrati, da ne pride takoj v izgubljeno pozicijo. 4. ———, d5-e4, 5. Ddl-g4, Sg8-f6. Ako bi vzeli žrtvovanega kmeta z damo na d4, bi beli nadaljeval O-O-O. in prišel do napada. 6. Dg4-g7, Th8-g8, 7. Dg7-h6, Sb8-c6. Tudi sedaj je bila dolga rohada riskantna. 8. O-O-O, Tg8-g6, 9. Dh6-h4, Lb4-c3. To je boljše kot vzeti kmeta na d4, ker bi beli nadaljeval po 9. ——— Sd4-Lg5! 10. Ld2-c3, Dd9-d4, 11. b2-b3; ——— Slabo je 11. Kbl zaradi 11. ——— e5, 11. ———, Lc6-e7, 12. f2-f3, Lc8-d7 13. Lc3-b2! ——— Vse ostalo bi vodilo do izenačene pozicije. S to potezo beli močno komplicira igro. Keres bi si z zmago v tej partiji dobro popravil svoj položaj v turnirju ter zato tvega vse. 13. ———, Ld7-c6, 14. c2-c4, Dd5-f5, 15. d4-d5! e6-d5, 16. f3-e4, d5-e4. Ne gre De4, ker bi si 17. Lf6: izgubili figuro. Tudi Se4: bi bilo nevarno, ker si je beli z žrtvijo kmeta po 15. potezi odprli vse linije in diagonale ter črni ne bi mogel napada vzdržati. Igrana poteza je še najsolidnejša. 17. Sgl-h3, Sf6-g4, 18. Dh4-g3, ——— Pretilo je Se3 18. ———, Df5-c5, 19. Dg3-c7, Ta8-c8, 20. Dc7-f4, Dc5-e3 +, 21. Tdl-d2, De3-f4? Pravilno je z Del + 22. Tdl, De3 + držati večni šah, ker bi po 23. Kbl prišel beli v slabši položaj 23. ——— Df4: 24. Sf4-Sf2.

Sedaj pa črni zaide v velike težave. 22. Sh3-f4, e4-e3, 23. Td7-c2, Tg6-g5, 24. Lfl-e2, Sg4-f2, 25. Thl-el, Tc8-d8; Lg2: ne gre zaradi 26. Tgl. 26. g2-g3, Tg5-f5? Napaka. Z Le4 27. Tc3, Sf5 bi črni imel še dobro obrambo. Tako pa beli hitro dobi. 27. Le2-f1, Tf5-f4, Na Le4 sledi 28. Tf2: 28. g2-f4, Sf2-d3 + 29. Lf1-d3, Td8-d3, 30. Tc2-c3!, Td3-c3, 31. Ld2-c3 Se7-f5, 32. Lc3-d2, ——— Belemu je uspelo osvojiti važnega kmeta e3. Sedaj pa je partija že odločena. 32. ———, Ke8-d7, 33. Ld2-e3, b7-b6, 34. Le3-f2, f7-f6, 35. Kcl-d2, h7-h5, 36. Kd2-d3, Sf5-h6, 37. Lf2-h4, f6-f5, 38. Te1-e7 +, Kd7-d6, 39. h2-h3! Črne ne more črni ne more preprečiti izgube konja po Th7, Sg8 in Tg7. Lepa zmaga velemejstra Keresa, ki mu je prinesla delitev 3. in 4. mesta z velemejstrom Reshevskym. Ing. Sikošek Boris

V beli hiši v Washingtonu je predsednik Truman osebno izročil slavni filmski igralki Ingrid Bergman, ki ima naslovno vlogo v filmu «Devica Orleanska» diplomu, ki jo je daroval «Krožek ženskega ameriškega tiska», ki imenuje Ingrid Bergman najboljšo igralko leta 1947.

Ce ste kdaj zavidali igralcam? Myrna Loy, ki je na svoji igralski poti večkrat srečala občudovalke vseh starosti, ki ji zavidajo njen igralski uspeh, je izjavila: «Ne morem razumeti, kako neki je mogoče misliti, da je življenje filmske igralko lahko, udobno, posuto s cvetjem in diamanti, skratka zavidanja vredno? «Myrna dokazuje prav obratno, ko pravi, da si je za svoja zadnja dva filma «Pomladni veter» in «Hilša sanj» morala 180 krat premenjati lase, za kar je morala mobilizirati vse lasuljarke film-

Filmska kronika

skega podjetja RKO, morala je menjati masko 208 krat in preobleči se 152 krat. Ali ni že dovolj mučno, da ne omenjam drugih malenkosti, n.p.r. to, da je treba kako sliko ponoviti tolikokrat, kolikorkrat se režiserju zljubi?

Sovjetska zveza je prva država na svetu, ki se je praktično pričela baviti z vprašanjem plastičnega filma in ga tudi praktično rešila. V SZ so tudi začeli prikazovati prve plastične filme. V Moskvi imajo poseben kino za plastični film, a kmalu bodo odprli še nekaj takih kinematografov. Za ta kino

je v Moskvi veliko zanimanje; vstopnice so razprodane vedno že nekaj dni pred predstavo.

Kakor javljajo praške «Filmske novine» bo SZ imela konec prve povojne peltetke 46.000 kinematografov; sedaj jih je 22.500, ali 6000 več kot v ZDA,

V Koelnu snema nemški režiser Rene Deltgen film po znamenitem romanu Leva Tolstoja Moč teme.

Tudi Anglija sledi SZ, odločila se je namreč, da bodo še nadalje snemali vojne filme. Tako bo n.p.r. znani angleški režiser David Lean snemal film o usodi članov nekega angleškega bombnika, ki se je udeležil borb nad obalo Francije. Scenarij je napisan po literarnem delu H.E. Batesa «Dobri veter za Francijo».

Radio

KONCERTI SLOVENSКИH pevskih zborov in solistov

Zelo počasi vendar vztrajno se dviga v okviru ostalega kulturnega življenja na tržaškem ozemlju tudi slovenska glasbena kultura. Trda je pot, pa se že kaže napredek tudi pri številnih koncertih v javnosti in v radio.

Pri pregledu glasbenih oddaj na slovenski tržaški radijski postaji nam pade v oči predvsem dejstvo, da močno

prevladujejo sporedi vokalne glasbe, lahki bi rekli, da naših lastnih instrumentalnih zasedb nimamo. Ker pa ni naš namen načenjati te boleče točke slovenskega glasbenega udeleževanja v Trstu, preidimo k posameznim oddajam letošnjega leta pri čemer se bomo omejili le na koncerte naših domačih izvajalcev in ne bomo naštevali ona gostovanja ki sicer v veliki meri pripomorejo k visokemu nivoju glasbenih oddaj.

Največ in najbolj uspele koncerte so pripravili pevski zbori, med katerimi

prednjači komorni zbor (dirigent Ubald Vrabeč) z 12 oddajami kar je precej, zlasti, če upoštevamo dejstvo da so potrebne za vsak javen nastop številne vaje in da so člani ves dan zaposleni v raznih službah. Izmed ostalih

zborov sta pa trikrat nastopila svetoivanski (dirigent Franc Venturini) in šentjakovski zbor (dirigent Vlado Svara); dalje še zbori iz Barkovelj, Opčin, Konkocela, Marije Magdalene, Boljuna, mladinski zbor dijaškega doma in gimnazijski pevski zbor iz Kupra. Izmed zadnje omenjenih je posebno pevski zbor iz Konkocela (dirigent prof. Karel Bostjančič) pokazal, da se da v večerim študijem vseh bistvenih elementov zborovske tehnike doseči tudi pr maloštevnim nedeželskem zboru lepe uspehe. Razveselil nas je tudi nastop koprškega gimnazijskega zbora (dirigent prof. Ostrovska), ki je takorekoč šele nastal pa je že dokazal lepo umetniško stopnjo zrelosti. Sporedi pevskih zborov so obsegali slovenske narodne, umetne in partizanske pesmi, hrvaške, srbske, makedonske in ruske pesmi.

Kot manjša pevka zasedba se je v letošnjem letu lepo razvil

kvintet «Fantje s Krasan», ki ga sestavljajo tov. Vrabeč, Pertot, Bostjančič, Andoljšek in Fakuč. Izvajal je deset sporedov slovenskih umetnih, narodnih in partizanskih pesmi.

Od pevk solistk smo slišali Vugo Justino, Portrato Pavlo, Batistuto Slavico, Sancin Angelo, Kozem Rožico, Almozlin Olgio, Kozem Rožico, Almozlin Olgio in pevski duet Okroglič-Sčuka. Od pevcev pa so se uveljavili Pertot Dušan, Sancin Belizar, Kodermac Renato in Pertot Milan.

Zanimive sporede Dvorakovih in Milojevičevih pesmi nam je predvajala sopranistka Portrato. Kratak prerez ustvarjalnega dela naše domače skladateljice Mirce Sancinove je prikazala Justina Kralj-Vugova. 70 letnice priljubljenega primorskega skladatelja Vinka Vodopivca se je spomnila Kozem Rožica, ki je zapela nekaj njegovih pesmi. Nekaj zanimivih pesmi iz ruske slopevske literature je izvajala Slavica Batistutova.

Na področje opere sta posegla Sancin Belizar in Sancin Angela z arijami in dueti iz Smetanove opere «Prodana nevesta», duet Pertot-Batistuta in duet Pertot-Kodermac. Največ in najbolj zanimive sporede: komorne pevске glasbe pa nam je nudil baritonist Dušan Pertot, v katerega izvedbi smo slišali zanimive cikluse pesmi Ludwiga van Beethovna, Roberta Schumanna, Huga Wolfa, Gabriela Faureja, sodobnih hrvaških skladateljev itd. Pri klavirju so spremljali pevce Sancin Mirca, Mitja Zebre dr Demšar Gojmir itd.

Kot smo omenili že v začetku, se opazi pomanjkanje instrumentalne glasbe tudi pri radijskih oddajah. Izmed redkih instrumentalistov smo slišali violinista Karla Sancina

(Večer violinskih klasičkov) ter pianista Mirco Sancina (Beethoven: Sonata v f-molu op. 2 st. 1, Tajčević: 7 balkanskih plesov itd.) in Devetaka Gabrijele (Beethoven: Sonata v B-đuru op. 81, Sonata v cis-molu op. 27 itd.) Dobro so se odrezali mladi tamburaši iz Rocola pod vodstvom učitelja Ivana Gerdola in so lahko vzgled ostalim tamburaškim zborom v Trstu in okolici.

Tudi o slovenskem orkestru bi Vam radi kaj povedali, pa vam žal ne moremo, ker tega orkestra še ni. Najbrž so ovire iste kakor pri vseh drugih naših kulturnih institucijah: pomanjkanje denarja, prostorov itd. Ker je orkester skoro povsod ustanova, ki jo financira javna oblast, bomo morali najbrž čakati vse dotlej, da bodo v javni upravi STO-ja udeleženi tudi taki ljudje, ki bodo imeli tudi za slovenske kulturne potrebe nekoliko razumevanja.

G. D.

PROGRAM Radia Trst II.

Slovenska poročila vsak dan ob 7.45, 12.45, 19.45, in 23.15

Nedejla 18. VII: 9.30: Kmetijska oddaja; 13: Glasba po željah; 17: To kar vsakdo rad posluša; 19.15: Pesmi starejših slovenskih skladateljev poje komorni zbor; 21: Vesela ura (Clani SNG); 22: Artur Bliss: Koncert za klavir in orkester.

Ponedeljek 19. VII: 12.10: Pesmi jugoslovanskih narodov; 19: Slovenščina za Slovence; 21.15: Mascagni: Cavalleria Rusticana — opera v enem dejanju.

Torek 20. VII: 12.10: Češka naroda glasba; 13: Operne uverture; 18.15: Chopin: Sonata v B molu za klavir; 18.35: Arije in dueti iz slovenskih oper; 20: Pevski zbor prosvetnega društva «Ivan Cankar»; 21: Pester večer (Clani SNG); 22: Koncert violista Cappone.

Sreda 21. VII: 13: Glasba po željah; 18.15: Simfonična glasba; 20: Glasbene slike; 21.15: Slovenski vokalni kvintet.

Cetrtek 22. VII: 12.10: Slovenske narodne pesmi; 18: Zenska ura; 19: Slovenščina za Slovence; 19.15: Iz opernega sveta; 20: Pevski koncert; 21: Igra.

Petek 23. VII: 12.10: Znanje skladbe slovenskih skladateljev; 13: Glasba po željah; 13.40: Chopinovi valčki in nokturni; 18.40: Samospevi za glas in klavir; 20: Violinski koncert Karla Sancina; 21: Simfonična glasba.

Sobota 24. VII: 12.15: Iz znanih filmov; 13.40: Partizanske pesmi; 20.10: Poje Almozlin Olgio; 20.45: Operne arije in dueti; 21.25: Pisan spored slovenskih narodnih pesmi; 22: Večerni koncert.

PLAVANJE

Z odličnimi rezultati so Jugoslovani zmagali v Genovi

Plavalni dvoboj med Jugoslavijo in Italijo se je vršil v Genovi in ne, kot se je do nedavna napovedovalo v Milanu. Jugoslovani niso nastopili kompletni, ker je bil pred odhodom diskvalificiran Miloslavić in nekateri blavalke.

Tekmovanje se je pričelo z neoficijsko točko 1500 m prosto. Plavalca sta Stipetić, ki je smagal v 19:56.6 in Ilić, ki je prispel drugi v 20:07.3. Obadva sta dosegla svoja osebna rekorda.

V prvi točki, ki je štela za dvoboj, na 400 m prosto, sta Jugoslovana premočno zmagala. Prvi je prispel Vidovič v 4:53.8, (kar je najboljši jugoslovanski čas po osvoboditvi), drugi Puhar s 4:54.2. Daleč zadaj sta ostala Italijana Manetti s 5:08.3 in Paulon s 5:26. Predvidevali smo, da bo na 100 m prosto za ženske zmagala Calligaris (1:14.9), toda Jugoslovanka Beara je zaostala le za 3 desetinke sekunde (1:15.2) in Loparićeva je z 1:16.6 sigurno zasedla tretje mesto pred Santoro (1:17.5). Na 100 m hrbtno bi zelo verjetno Miloslavić zmagal. Tako pa si je priboril zmago Massaria z 1:13.1. Jugoslovanci Finci je dosegel svoj najboljši čas 1:13.5. Pelhan je zaostal na tretjem mestu z 1:15.8 in šele z 1:22.3 je prispel drugi italijanski tekmovalac. Tekma na 200 m prsno za ženske je bila domena Jugoslovanov: 1. Korpesova 3:11.8, 2. Jamnikova 3:15.7. Italijanki Scipioni in Delria sta dosegli 3:26.7 in 3:31. V štafeti 4 x 100 za ženske sta obe zadnji plavalke prispeli istočasno na cilj, ampak sodniki so seveda odločili zmago Italiji s časom 5:08.3; čas jugoslovanske štafete je 5:08.4. Potem sta nastopili vaterpolo moštvi. Sodil je silno pristransko Francoz Dujardin. Italijani so igrali zelo grobo in z mnogimi fauli. Bili da so mnogo bolj borbeni, medtem ko so Jugoslovani igrali precej raztrgano, zlasti napad je bil slab.

V nedeljo se je pričelo nadaljevanje s 400 m prosto za ženske. Brez Stanojeve je bila jugoslovanska reprezentanca oslabiljena, vendar se je Loparićeva držala Calligarisove do 300 m, ko ji je nenadoma postalo slabo in je morala odstopiti. Tako sta Italijanki zasedli prvi dve mesti s 6:13.2 in 6:22.2. Na 100 m prosto je zmagal Pelhan v 1:01.2, Skanata pa je dosegel tretje mesto z 1:02.2 za Vittorijem z istim časom in pred Bruneschijem z 1:03. (Tu se je poznala odsotnost Miloslavića). Ljubljanka Pelanova je zmagala na 100 m hrbtno s 1:28.7. Do zmage ji je zlasti pripomogla boljša tehnika obratov. 2. Dripomogla boljša tehnika obratov. 2. Campregher (Italija) 1:30.9, 3. Beara 1:31.8, 4. Giurco 1:34.4

Vedeli smo, da tudi na 200 m prsno ne bosta Italijana nič opravila proti Jugoslovanoma. Cerer je že kar v začetku — odplaval in prispel v cilj z lepim časom 2:46.2. Tudi Barbieri je plaval pod 2:50, in sicer 2:48.8. Italijan Gasperini je imel v močni konkurenci priložnost pokazati kaj zna in dosegel je čas 2:54.5, ki ga Italijani že mnogo let niso dosegli, približal se je rekordu na 3 sekunde. Bertelli je dosegel le 2:59.9. Za pol minute so Jugoslovani (Vidovič, Puhar, Ilić, Puhar) prehiteli Italijane v štafeti 4 x 200 m. Borili so se prav za prav le s časom in znižali dosedanjji jugoslovanski rekord za 4 sekunde na 9:08.1. Italijani (Manetti, Brunelleschi, Paulon, Guerra) so postavili čas 9:39.5.

V zadnjem srečanju v vaterpolu so Jugoslovani igrali bolje kot prejšnji dan. Italijani so zmagali s 3:1. Sodil je isti Dujardin kot prejšnji večer.

V nedeljo so udeleženci dirke po Hrvaški in Sloveniji prevozili zadnjo etapo od Maribora do Zagreba. Vsa proga je bila razdeljena na pet etap. Dirke so se udeležila moštva Srbije, Hrvatske, Slovenije, Trsta in beograjskega Partizana, vsega skupaj 54 tekmovalcev. Prva etapa: Zagreb-Delnice-Crikvenje je bila zelo težavna bodisi zaradi ceste kakor tudi zaradi silno slabega vremena. Tržačani Bartoli, Rebula in Vrabc so se vztrajno borili. Druga etapa je potekala mimo Opatije v Postojno, naslednja pa s poletapo v Ljubljani na Bled. Zlasti del etape od Vrhnike do Ljubljane je bil silno vabljiv za dirkače, ki so na trenutke vozili z besno naglico do 48 km na uro. Najtežja pa je bila etapa Bled-Maribor (s poletapo v Celju). Deževno in mrzlo vreme ter slaba cesta so prisilili k odstopu dirkače Poredskega, Pavlika, Rebrovića, Krajzerja in Stibla.

Na poletapi Bled-Celje je zmagal Zorić (Srbija), ki je pokazal že vse dotlej najboljšo formo z vsemi tekmovalci. Ker je kot drugi prispel Varga (Srbija), se je moštvo Srbije še bolj utrdilo na prvem mestu. Tretji je prispel Tržačan Kravos in peti Rebula. V Maribor pa je prispel prvi Prosemed prvimi desetimi trije Tržačani: Bartoli, Rebula in Sošič. V Zagrebu

Lep uspeh jugoslovanske lahkootletike pa pomeni doslej prvo mesto v Evropi v desetboju. Jugoslovanci in evropski prvak Marčelja bo gotovo tudi na olimpiadi zavzel častno mesto.

Američani so dosegli še naslednje rezultate: kopje: 68.62 m, 67.57 m in 66.50; 5000 m: 14:40.7; na 100 m je Barney Ewell izenačil svetovni rekord z 10.2; kladivo: 53.94; 400 m z zaprekami: Roy Cochran 51.7 (najboljši letošnji rezultat v Ameriki); višina: 2.03 m.

Na Finskem so postavili te-le rezultate: 1500 m: 3:53.4; 400 m: 49.6; 200 m 22.5; 110 m z zapr.: 15.1; daljina: 7.07 m; s palico: 4.10 m in 4 m; kladivo: 52.94; disk: 47.10.

Francoski rekord na 5000 m je zrušil Jacques Vernier, ko je na tekmi za francosko prvenstvo postavil čas 14:35.8. Prejšnji rekord je bil za sekundo slabši.

Triestina je prvo tekmo v Istanbulu igrala neodločeno 2:2, drugo pa je izgubila 4:5. V ponedeljek pa je premagala moštvo turškega prvaka Fernebahçe z 2:1. Igralci Torina so se z zrakoplovom odpeljali v Južno Ameriko. Juventus je na Svedskem.

Grete Andersen, velika nada Danske za olimpiado, je preplavalala 400 m v času 5:10.4, kar je letošnji najboljši čas na svetu.

MADZARSKI METALEC KLADIVA NEMETH.

NACRT TEKMOVALNE PROGE DIRKE PO HRVATSKI IN SLOVENIJI

KOLESTARSTVO

Na dirki po Hrvaški in Sloveniji so se Tržačani dobro držali

je prišel prvi na cilj Solman pred Prosenikom, ki je pa vendar zmagovalac etape, ker je zmagal na poletapi v Varaždinu. Skupni zmagovalac vse dirke pa je Aleksander Zorić (Srbija) pred Avgustom Prosenikom in Antonom Strainom (oba Hrvatska). Vrstni red posameznih ekip pa je naslednji: 1. Srbija, 2. Hrvatska, 3. Trst, 4. Slovenija.

Mesto, ki so ga zasedli tržaški kolestarji v težki konkurenci, je vsekakor častno.

Uspeh Nabrežinca Fattorija

Po dolgotrajnem neprijetnem vrenanju je bila zadnja nedelja kot nalaže za športne prireditve. — sončna in ne vroča, bolj vabljiva za sprehod v zelenje kot pa na kopanje. Kolestarji so se udeležili dirke za pokal Delavske športne zveze. Dirka je bila namenjena juniorjem in začetnikom. Proga je potekala iz Barkovelj do Devina in nazaj na Sesljan in po novi cesti mimo Opčin in čez Bazoviško cesto k Boljuncu ter končno do cilja pri Zavljah. Zmagal je Alfred Fattori iz Nabrežine. Na samem cilju je namreč za pol kolesa prehitel Zuhanija (Rinaldi), ki je že mislil, da je zmagal. Kot tretji je v istem času prispel še Verni z Opčin. Četrti je bil Zanolla (DSZ), 5. Favento (DSZ), 6. Tomadin (Rinaldi), 7. Fontanot (Milje), 8. Ušaj (Nabrežina), 9. Aldo Fattori, 10. Mosetti (Olimpija). Pokal si je osvojilo moštvo, od katerega se je največ članov plasiralo med prvih pet, torej Delavska športna zveza.

Tour de France. Dirkači so že prešli ravnino do Alp in se spet v strmine. V splošni oceni so zasedli vsa prva mesta Francozi in Belgijci. Bartali je že močno zaostal, a se je pomaknil še precej v ospredje po dveh zmagah. Mogoče je na pobožnega demokristijana bližina Lourda tako vplivala, tja prispel prvi da je; in brčkone se ga je tudi najbolj »prijel žegen« tamkajšnjega škofa, da je zmagal še v naslednji etapi. Na ravnini pa se je posebno uveljavil Belgijec Impanis. V skupni oceni pa ješepo X. Etapi Bobet z 29 sek. prednosti pred Lambrechtom. Tretji, Lapebie, je zaostal 8 min. in 25 sek. Prvi Italijan Ronconi je na 6. mestu, Bartali pa na 9. Tržačan Cottur je na 51. mestu 1

Češkoslovaška in Švedska evropska finalist

V petek, soboto in nedeljo so se odigrale semifinalne tekme v evropski zoni, za katere so se kot znano kvalificirale Češkoslovaška in Italija ter Švedska in Anglija. V Milanu sta za Češkoslovaško nastopila Drobny in Cernik, za Italijo pa Cucelli in Del Bello. Kdor bi sklepal po dosedanjih letošnjih srečanjih med Drobnyjem in Cucellijem, bi mogoče nekoliko podvomil v zmago Drobnyja, saj je letos ta zaporedoma izgubljal s Cucellijem. Pogosto sicer ni šlo za kake važne in odločilne tekme, toda tisti, ki sestavljajo lestvice, (ki sicer nimajo uradne veljave), upoštevajo vse zmage in poraze. Prav gotovo pa Drobnyju ni moglo biti vseeno, ali zmaga ali izgubi na wimbledonskem turnirju, ki šteje za neuradno svetovno prvenstvo; in tudi na tem turnirju ga je izločil od nadaljnega tekmovalja prav Cucelli.

Toda prišlo je predzadnje kolo tekmovalja za Davisov pokal v evropski zoni. Sedaj je pa šlo zares: kdor zmaga, bo igral finalno tekmo v Evropi in lahko tudi zmaga. Potem ni več prav daleč do svetovne finalne tekme. In tu je Drobny zaigral, kot je treba. Po prvem setu 6:3 je sicer uro 12:27 zaostanka.

enega prepustil Cucelliju 3:6, a naslednja je gladko odločil v svojo korist 6:2, 6:3. Potem je pa pripravil presenečenje Del Bello. Italijani so namreč pričakovali njegovo zmago, a Cernik ga je odpravil v štirih setih 6:2, 6:4, 7:9, 6:3. Ko je tako Češkoslovaška že prvi dan vodila z 2:0, so Italijani že večinoma dvignili roke, češ premagani smo že. Toda na veliko presenečenje je naslednjega dne italijanski par premagal češkega v treh setih s 6:1, 8:6, 6:2. Rezultat nam takoj pove, da tu ni moglo biti kake borbe. No, Čeha se res nista posebno napačila bodisi, ker sta hotela štediti svoje sile za nadaljnja srečanja bodisi iz protesta zaradi pristranskih sodnikov. To drugo bo mnogo bolj verjetno, kajti z zmago v dvojici bi si Čeha že priborila končno zmago — in potem bi lahko počivala. (Tu se lahko spomnimo nekaterih ljudi, ki so imeli toliko prigravarjati srečanju med Jugoslavijo in Italijo v Zagrebu. Kritizirali so sodnike in publiko, čeprav sploh niso bili v Zagrebu!) O zmagi je moral torej odločiti zadnji dan. Piko na i je postavil Drobny z zmago nad Del Bellom z 11:9, 6:3, 6:2. Vidi se, da se je Del Bello v prvem setu trdo branil. Ko si je Češkoslovaška tako zagotovila zmago, potem ni bilo več važno, kako bo igral Cernik; in res ga je Cucelli premagal v štirih setih 6:2, 2:6, 6:3, 6:3.

Izven dvoma je, da je zmaga Češkoslovaške zaslužena, le da bi se lahko glasila tudi 4:1

Švedska: Anglija 4:1

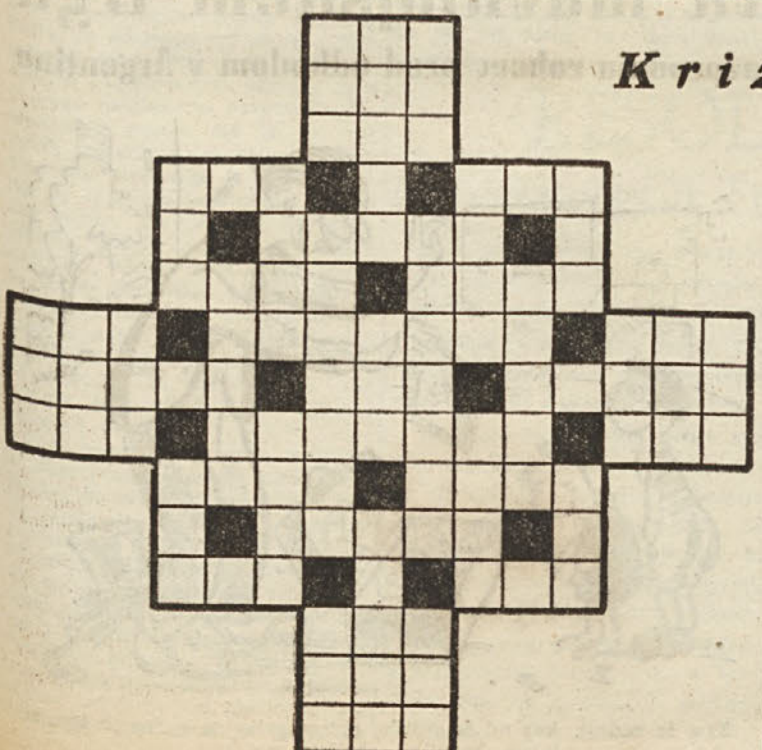
Prva se je plasirala v evropski finale Švedska, ki je že drugega dne postavila rezultat 3:0. Prvi dan je Bergelin zmagal nad Mottramom v treh setih 6:3, 6:2, 6:3. (In Mottram je v Wimbledonu premagal Cucellija!) Drugi Sved Johansson pa je premagal Angleža Paisha s 6:2, 2:6, 8:6, 6:1. Švedka sta zmagala tudi v dvojici. V nadaljevanju tekmovalja je za Anglijo priboril eno točko Mottram z zmago nad Johanssonom.

Jugoslovani so zmagali v Varšavi

Jugoslovani Mitić in Palada ter pravakinja Crnadakova igrajo v Varšavi v dvoboju med Poljsko in Jugoslavijo. V igri posameznikov je prvi dan Mitić premagal drugega poljskega igralca Ponczaka s 6:2, 6:1, 6:1, Palada pa najboljšega poljskega igralca Skoneckega s 4:6, 6:1, 9:7, 8:6. Poljakinja Jezdrejowska pa je premagala Crnadakovo s 6:5 in 7:5. Naslednjega dne sta Mitić in Palada premagala poljsko dvojico. Tretji dan je premagal še Palada Konczaka in Mitić Skoneckega. Po tretjem dnevu je Jugoslavija vodila s 5:1.

ZA BISTRE GLAVE

Križanka

- Vodoravno: 1. moško ime; 2. del; 3. žensko ime; 4. začaran krog; števniki; 5. nagrada; 6. pika; žensko ime; 7. čutna poželjivost; utrjevati; žensko ime; 8. tržaško predmestje; pripadnik evropskega naroda; potopnik; 9. števniki; sila; števniki; 10. ime šahista Capablanc; ime filmske igralkice Crawford; 11. pisec; 12. oblastvo (kratica); pripadnik slovenskega plemena; 13. jadranski otok; 14. tuja beseda za cev; 15. bodica.
- Navpično: 1. jeza; 2. šport; 3. skrbno moško ime; 4. pripadnik evropskega naroda; moško ime; 5. skupina; 6. združitev; krzno; 7. kraj v Istri; praznik; žival, ki ima drago krzno; 8. plin; nasilje; 9. žuželka; azijski polotok; slovenska gora; 10. stran; slovenska reka; 11. športna prireditev. 12. jih imaš pod nogami; z njo šivaš; 13. na živ; 14. čas; 15. naplačilo.

Rešitev ugank št. 73

- Kvadratna trojica. Mars, ahat, Rado, Storžič, žaba. Ibar, Carbola, obet, leto, atom.
- Vozel. Vodoravno: 1. Breg, voda; 3. Ljubljana, 5. pravičnik; 7. klic, Kred. Navpično: 1. bal, pek; 4. grbavec; 6. vojšček; 9. aga, kad.

Izid žrebanja

priobčimo prihodnjič zopet za dve številki

Kupon št. 76 za nagradno tekmovalje Ljudskega tednika

Odgovorni urednik Jože Koren Tržaški tiskovni zavod

Ezuli in rimska propaganda

»Kraška burja« je svoječasnoročala, da se prireja po Italiji denarna zbirka v prid »julijskim ezulom«. Da bo ta zbirka bolj učinkovita, so prišli iznajdljivi Rimljani na posebno reklamno zamisel. Sicer ni ravno originalna, a je vendar taka, da je upravičevala nado na dober uspeh. Po Rimu je krožil namreč velik voz, ki je predstavljal cerkev Sv. Justa. Taki vozovi radi krožijo po italijanskih ulicah ob karnevalu. Toda tega ne smemo zameriti Italijanom. Zdi se, da mora biti pri vsakem njihovem podjetju nekoliko karnevala. Zakaj tudi ne, ko pa kljub temu — ali pa ravno radi tega — dobro jadrajo skozi zgodovino!

Pri omenjenem rimskem karnevalu pa je bila mala režijska napaka: Na reklamnem vozu je bil zvonik katedrale na desni strani gledalca, med tem ko vsi vemo, da v resnici stoji na levi. Listi so o tem hudomušno poročali in prepustili čitatelju, da razmišlja o svetovnoznani podkovnosti Italijanov v zemljepisnih zadevah.

»Kraška burja« ni tega mnenja. Res je sicer, da je slavni Marco Polo zastoj žrtvoval svoje premoženje in delo, svoje zdravje in življenje, da bi vsaj nekoliko poglobil zemljepisno znanje svojih sorjakov. Ampak g'lede cerkve Sv. Justa lahko trdimo, da jo vsi dobro poznajo, posebno v Rimu; saj je dovolj razboznana.

Vzrok za opisano zemljepisno neskladnost tiči drugje. Kakor obvladuje vso fiziko »horror vacui« (strah pred praznim), tako obvladuje danes vso miselnost evropskih zapadnjakov, posebno tudi Italijanov, »horror sinistra« (strah pred levim). Rimljanom kratkoročno malo ni bilo po godu, da bi stal zvonik Sv. Justa na levi strani.

Zdaj je vek desnice, vek demokristjanov, cerkev in cerkvene stvari morajo prednjačiti.

In tako se je moral preseliti zvonik Sv. Justa na desno stran cerkve. S tem pa so prišli Rimljani z dežja pod kap. Kajti zdaj stoji cerkev na levi strani. In cerkev je važnejša nego zvonik. Mnogo je cerkva brez zvonika, ne najdeš pa zvonika brez cerkve.

Teško se je meriti z italijansko zvito iznajdljivostjo. Mogoče pa je »Kraška burja« enkrat le bolj kunsna nego Rimljani. Zato jim pred-

laga, da to skrajno nerodno stvar rešijo na ta način, da stolp Sv. Justa postavijo na streho cerkve. Če je Napoleon imel korajžo, da je temu stolpu odrezal vrh, ker je zapiral razgled njegovim topničarjem na Kaštelu, naj bi današnji mogočni Rim zaostajal za Napoleonom in se ustrašil te tako potrebne in koristne spremembe? Avanti! Stolp na streho! Ne bo več levice. De Gasperi in Vatican bosta zadovoljna, a ljudstvo se bo že privadilo.

Dodo.

Tek pa tak

Goddan natakari! Predjed je bila dobra; zdaj mi prinesite pečnega janca in tri tovarniške odb ore na solati!

JUCA PIŠE PEPI

Draga Pepal
Toliko si o deževju
v zadnjem pismu mi pisala,
da nad letošnjim poletjem
sem se jaz obupovala.
K sreči pa te dni oblaki
so se nekam razpršili
in prav lepe sončne dneve
končno vendar smo dobili.
Ce v politiki bi tudi
se podnebje razjasnilo
tudi ne bi bilo napak;
vsem nam to bi bilo milo.
So zaupnike tovarn
na sodišče zdaj pozvali,
po fašističnih zakonih
bodo jim levite brali.
Ce bi Mussolini živel
bi ga kar ponos navdajal;
vedel ni, da njegov zakon
toliko bo časa trajal.
Meni zdi se, v tem pogledu,
pri zavezniški upravi
časa nimajo, ne volje,
da se taka reč odpravi.
Časa, končno bi že bilo,
samo je premalo volje;

Mihec in Jakec

Mihec: Povej mi, Jakec: Kdo je ta Kravčenko, o katerem toliko pišejo?

Jakec: Kravčenko je Rus, ki je v Ameriki izdal knjigo pod naslovom:

»Izbral sem svobodo«. Knjiga je polna klevet proti Sovjetski Zvezi. Nek pariški list je Kravčenko zaostro zavrnil in Kravčenko je tožil. Na razpravi dne 29. junija, ki so jo vsi nestrano pričakovali, je pa Kravčenko zagovornik predlagal in dosegel odgoditev. Svet je bil razočaran.

Mihec: To si mislim. Res je čudno, da na prejšnji tožbi, potem pa noče razpravljati. Kaj praviš ti?

Jakec: Kravčenko se je najbrže ustrašil, da bo tudi sodnik »izbral svobodo«, da ugotovi resnico.

njej, kot kaže, prav povseči je fašistično okolje. Delavec za te gospode je samo brezpravna raja, ki gara naj vse življenje pod nadzorstvom policaja. Za tovrsten pa postopek delavec ni nič navdušen in zato v tovarnah včasih ljubi mir je pač porušen. Čudno, da na vzhodu nikdar delavec ne protestira, da v zapadnih le deželah se tovarnarjem upira. Prav gotovo ne vsled tega, ker zapad skrbi za njega, najbrž vzrok bo, ker ne nudi nič mu dobrega, le zlega.

Zamenjava valute tudi v Trstu?

Nek ameriški vojak je te dni najel taksimeter do Rojana. Ko je prevoznik na cilju zahteval plačilo, ga je Amerikanec z mogočnim udarcem pesti položil na tla. »Knock out« pravijo temu v Ameriki. Hvala bogu! Vendar smo doživeli toliko začelno zamenjavo denarja. Imamo novo valuto. Lahko smo zadovoljni; kajti nova valuta je zdrava in močna. Ni dvoma: S tako valuto si bo Trst kmalu opomogel!

To nedeljo se v Padričah je ljudi nešteto zbralo, in »Slovanov« jubilej je prav veselo praznovalo. Tam so bili veterani, ki začeli v društvu peti pod avstrijskim so cesarjem že pred petdesetmi leti. Ze tedaj to pevsko društvo zbiralo je člane take, ki hoteli so svobodo, samo ne tujčinske tlake. Lepo slavje prav prijetno se je skoraj v noč zavleklo in so vsi prisotni mnenja, da je res lepo poteklo. Morda »demokratska stranka« o tem slavlju bo pisala, da samo pečica ljudstva se je v Padričah zbrala. Kajti ta pobegla stranka množico le takrat opazi, kadar ona ima shodek, kjer demokracijo gazli. Ali nas to nič ne moti, če ta stranka ne zna šteti. Saj uračunala že večkrat se je in se bo še z leti. Te pozdravlja
Tvoja Juca

Po zborovanju Slovenske demokratske zveze v Mavhinjah

(Izvirno poročilo, s priloženo sliko, ki ga pa glasilo Slov. dem. zveze ni objavilo):

Točno ob napovedani uri je stopil na oder prvi govornik, ki je začel svoja izvajanja tako-le: »Draga zborovalca...«

Med ustaši v emigraciji

Prvi: »Pravijo, da bo Zagreb kmalu spet v naših rokah.«

Drugi: »Za dom spremni! Misliš resno?«

Prvi: »Seveda. Saj je že nešteto naših tam.«

Tretji (ki pa ni bil ustaš, le slišal je ta razgovor): »Točno, so tam. In čez nekaj dni bosta že lahko brala obsodbo.«

Preganjanje vere v Jugoslaviji

V zadnjih dneh je v Jugoslaviji spet opaziti nečuvno preganjanje vere. Eden najvidnejših dokazov je to, da so tam ujeli, zaprli in postavili pred sodišče kopico misijonarjev, nesebičnih dušebrižnih apostolov, odposlancev svetega očeta iz Vatikana. Ti možje so v svoji tihi skromnosti hoteli neopazno priti v deželo terorja, a kruta režimska roka je po-

Odlomek iz prihodnjega Aireyevoga poročila...

»...Tržaško prebivalstvo se je v glavnem sprijaznilo z novim položajem. Le sem ter tja se ogasi med Slovenci kak fantazija, ki bi hotel razpravljati pred sodiščem v svoji materinščini. Razlago za ta pojav je treba iskati v dejstvu, da spomin na avstrijske čase ni še izginil. Naloga sedanje tržaške uprave bo, da čim prej zažre te nezdrave izrodke avstrijantstva...«

Dvig delnic v Angliji

V Angliji je nepričakovano zelo poskočila cena delnicam tovarne za robce. Vzrok temu je pripisovati dejstvu, da je Anglija dobila iz Amerike sporočilo o ukinitvi pomoči: Lastniki tovarn za izdelavo robcev z vso upravičenostjo, sklepajo da se bo sedaj dobro prodajal njih izdelek, ko se bodo moral Angleži za vse obljube — obrisati pod nosom.

Iz Francije

Navada, da so človeku, ki je kihnil, dejali: »Amerika pomagaj!« počasi izginja. Kaže, da bodo prišli spet na prvotni običaj in se posluževali vzklika: Bog pomagaj! — Ugotovili so namreč te dni po odpovedi ameriške pomoči, da se je nekómu, ki je kihnil in mu je vsakdo dejal: »Amerika pomagaj!« tako zaletelo v grlu, da so se zbalj za njegovo življenje. Ko je prišel k sapi, je besno zarovel: »Vsa, kadar kihnem, mi nikar ne kvarite užitka in mi ne omenjajte te dežele večnih in samih neizpoljenih obljub.«

Berite

LJUDSKI TEDNIK

Na mavhinjskem trgu razprodaja robcev pred odhodom v Argentino

Evo, še zadnje, kar mi je ostalo, potem grem za vedno. S tem si lahko imenitno obrišete nos...

božne može vrgla v temnice. Med odposlanci Vatikana je med drugimi tudi misijonar Ljubo Miloš, poveljnik ustaških taborišč v Jasenovcu. Za blage, nesebične može bo Vatikani uvedel posebne molitve, za nekatere izmed njih pa bo predlagal, da se jih celo proglasi za svetnike.

Darovi iz Grahove dežele

Listi so objavili dne 7. t. m. sledečo vest iz Kopenhagna: Od 700 oseb, ki so se udeležile dansko-ameriškega banketa prirejenega v Aalborgu, je bilo približno 200 zastrupljenih.

Kaj so jedli na tem banketu? Ker je bil banket »dansko-ameriški«, so gočovo Američani prispevali svoj del. Najbrže so da'i tisti svoj grah, ki ga pričakujemo tudi v Trstu. Dobro poučeni krogi so mnenja, da imamo v kratkem računati z mednarodno pogodbo za čim tesnejše sodelovanje med Grahovo in Krtovo deželo.

Jasen dokaz

Kako je v deželah ljudske demokracije zagotovljen vsake vrste šport, se je opazilo preteklo nedeljo, ko so jugoslovanski plavalci premagali v plavanju Italijo, Cehi pa so italijansko-teniško čiplo izločili iz nadaljnega »ckmovanja« za Davisov pokal. »azadovanje športa v vzhodnih deželah je pripisati dejstvu, da se tam fizultura goji preveč masovno.«

Sezona samomorov

A: »Te dni sta v Trstu spet dve ženski izvršili samomor. Prva zaradi nesrečne ljubezni, druga zaradi brezposelnosti.«

B: »Saj rečem, sama dobrota za padne demokracije.«

A: »In vi, kako vam gre?«
B: »Oh, bolje kot jutri. Tudi jaz se bom poslovil od tega sveta. A še čakam.«

A: »Na kaj pa čakate?«

B: »Na Marshallovo pomoč. Tam mi bo pomagala, če pošlje kaj revolverjev, sedaj ga namreč še nimam, sicer bi se že počil.«

Dobro so informirani

Evo nekaj cvetk iz tržaškega časopisja zadnjih dni:

»Giornale di Trieste« 29/6: »Z Bleda je Tito odšel na nek jadranski otok.«

»Voce libera« 29/6: »Tito je večeraj (torej 29/6) zapustil Beograd po kratkem bivanju.«

»Giornale di Trieste« 1/7: »Delavci v Beogradu prireajo Titu ovacije.«

»Voce libera« 2/7: »Tito se baje brani slediti nalogu Moskve, da bi prenehal s pošiljanjem pomoči Markosu.«

»Ultimissime« 2/7: »Markos proti Titu in za zvestobo Moskvi.«

Res čudna je ta stvar. Ne samo čuden, ampak naravnost čudovit je pa naš Trst. Tu se shaja vse, kar je najboljšega na svetu: Imamo najboljšo življenje, najboljši za služek, najboljšo upravo, najboljšo policijo, najbolj prazno luko, najbolj posekane gozlove itd. In sedaj prihaja še najbolje informiran tisk, Hurra!